

Arkistoetnografinen tapaustutkimus Kalifornian suomalaisen yhteisöarkiston lahjoitusprosessista kansainvälisessä kulttuuriperintöhankkeessa

Heini Yläräkkö

Pro gradu -tutkielma

Filosofian maisteri, etnologia sekä arkistoalan ja asiakirjahallinnan maisteriopinnot

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Kulttuurien tutkimus, etnologia

Heini Yläräkkö

Arkistoetnografinen tapaustutkimus Kalifornian suomalaisen yhteisöarkiston lahjoitusprosessista kansainvälisessä kulttuuriperintöhankkeessa

Sivumäärä: 100

Pro gradu -tutkielmani käsittelee Berkeleyyn suomalaisten yhteisön arkiston lahjoitusprosessia Kalifornian yliopistoon, Berkeleyyn. Arkisto on ainutlaatuinen arkistolähde koskien Kalifornian San Franciscon lahden suomalaista yhteisöä 1800-luvun lopusta 2000-luvun alkuun. Lahjoitusprosessin myötä kyseinen arkistolähde julkaistiin tutkimuskäyttöön. Yliopiston Bancroftin kirjastossa yhteisön arkisto sijoittuu osaksi Yhdysvaltojen länsirannikon ympäristö- ja väestöhistoriaa kartoittavaa Western Americana -kokoelmaa. Tutkielmani on sekä arkistoalan että etnologian opinnäytetyö. Arkistoalan näkökulmasta keskeisiä käsitteitä tapaustutkimuksessa ovat yksityisarkistojen erityispiirteet ja niihin liittyvä eettinen harkinta sekä arkistoinstituutioiden tekemä arvonmääritys ja hankintapolitiikka. Tarkastelen, mitä tapahtuu, kun yhteisöarkisto muuttuu lahjoitustilanteessa yhteisön muistista osaksi kollektiiviseksi muistoa ja arkistolliseksi kulttuuriperinnöksi. Tutkimusaineisto muodostui etnografisin menetelmin lahjoitusprosessin aikana. Keskeisen tutkimusaineiston muodostavat tekemäni asiantuntijahaastattelut. Olen kiinnittänyt analyysissä huomioni arkistohankkeeseen osallistuneiden toimijoiden näkökulmiin arkiston arvosta sekä toimijoiden tekemän yhteistyölle projektin toteutumisessa. Arkistoetnografia on arkistoalan toimintakulttuurin tutkimuksessa suhteellisen suusi menetelmänä. Se mahdollistaa arkistotyön sosiaalisen puolen, kuten vuorovaikutussuhteiden ja verkostojen tutkimisen, minkä vuoksi se sopii hyvin yksityisarkistojen sekä virallisten arkistolaitosten välisen yhteistyön tutkimukseen. Hyödynnän menetelmänä arkistoetnografiaa, jossa tarkastelen Berkeleyyn yhteisöarkistoprojektiin osallistuneita toimijoita käytäntöyhteisönä, jotka tekivät yhteistyötä arkiston kulttuuriperintöarvon määrittelyssä sekä lahjoitusprosessissa. Tutkielmassa nousee esille kysymys siirtolais- ja diasporayhteisöjen arkistojen yllirajaisuuden vaikutuksesta niiden asemaan osaan kansallista arkistollista kulttuuriperintöä. Yhteisöarkistokeskustelusta tarkastellaan kysymyksiä arkistojen omistajuudesta sekä arkistojen saavutettavuudesta osana virallisten muistiorganisaatioiden kokoelmia. Projektin lopputuloksena pohdin arkistointiprosessien, kuten kuvailun ja nimeämisen sekä päätearkiston sijainnin merkitystä arkiston tulkinnalle ja saavutettavuudelle eri käyttäjäryhmien näkökulmasta.

Avainsanat: Kalifornia, yhteisö, diaspora, arkistoaineistot, arkistoala, arkistonhoitajat, arkistonhoito, siirtolaisuus, identiteetti, kulttuuriperintö, etnologia, etnografia, amerikansuomalaiset, amerikansuomi, kommunismi, sosialismi, monikulttuurisuus, toimijat, sopimusehdot, järjestöhistoriikit, järjestötoiminta, paikallishistoriat, suomalaisuus

Sisällys

1	JOHDANTO	5
1.1	Tutkimuskohde ja -asetelma	5
1.2	Etnografinen näkökulma yhteisöarkistojen lahjoitusten tutkimukseen	8
1.3	Yhdysvaltojen länsirannikon erityispiirteet osana suomalaisen siirtolaisuuden historiaa	9
1.4	Berkeleyn Finntown, Berkeleyn suomalainen yhteisö ja sen arkisto	11
1.5	Yhdysvaltojen länsirannikon veljeysjärjestö ja länsirannikon suomalaisten verkosto	14
2	BERKELEYN SUOMALAINEN ARKISTO YHDYSVALTOJEN ARKISTOKENTÄLLÄ	17
2.1	Yksityisarkistot ja käsikirjoituskokoelmat	17
2.2	Berkeleyn suomalainen arkisto osana Western Americana -kokoelmaa	19
3	ARKISTOTEORIA JA ARKISTOETNOGRAFIA	22
3.1	Yhteisöarkistojen merkitys tutkimukselle ja yhteisölle	22
3.1.1	Hankintapolitiikan lähtökohdat arkistoteoriassa	23
3.1.2	Yhteisöarkistot osana kokonaisvaltaisen arkiston ideaalia	24
3.2	Yksityisarkistojen elinkaari ja lahjoitukset	28
3.2.1	Hankintapolitiikka ja lahjoittajien toimijuus	30
3.2.2	Arkistolahjoitukset lahjoittajien näkökulmasta	32
3.3	Yhteisöarkistoprojektien vaikutukset	34
3.4	Arkisto etnografisena kenttänä	39
3.5	Grounded Theory	44
4	TUTKIMUSAINEISTOT JA MENETELMÄT	48
4.1	Kentän määrittely ja aineisto	48
4.1.1	Tutkijan positio	50
4.1.2	Kenttätyö ja aineiston keruu	51
4.1.3	Haastateltavat	53

4.2	Koodaus ja integraatio	55
5	AINEISTON ANALYYSI	58
5.1	Saapuminen kentälle ja arkistoprojektin alkuvaiheet	58
5.1.1	Neuvottelut arkiston siirtämisestä ja aineiston järjestäminen	60
5.1.2	Oma työskentely osana arkiston järjestämistä ja kuvailua	64
5.1.3	Berkeleyyn suomalaisen yhteisön arkiston arvonmääritys ja projektin lähtötilanne	66
5.1.4	Alustava arvonmääritys ja siirtolaishistorian tutkimuksen näkökulma arkiston tallentamiseen	67
5.1.5	Siirtolaisarkistojen katoavaisuus, sattuman osuus sekä sopiva päätearkisto ja toimijat	70
6	KOKOELMAPOLITIikka JA KALIFORNIAN KONTEKSTI	74
6.1	Yhteisöarkiston arvonmääritys Bancroftin kirjaston näkökulmasta	74
6.2	Hankintapolitiikan merkitys aineistojen karttumiseen arkistolaitoksiin	77
6.3	Diaspora- ja siirtolaisarkistojen erot ja arkistojen identiteettiarvo	82
6.3.1	Berkeleyyn suomalainen ”uusi ja vanha polvi”	83
6.3.2	Kieli, identiteetti ja suomalaiset verkostot Yhdysvaltojen länsirannikolla	85
6.3.3	Yhteisöjen sisäisten jännitteiden vaikutus arkiston tulkintaan	87
7	LOPPUPÄÄTELMÄT	90
7.1	Yhteisöarkistoprojekti, toimijat ja lahjoitusprosessi	90
7.2	Skenaarioajattelu projektin lopputuloksen arvioinnissa	94

1 Johdanto

1.1 Tutkimuskohde ja -asetelma

Pro gradu -tutkielmani käsittelee Berkeleyn suomalaisten yhteisön arkiston lahjoitusprosessia Kalifornian yliopistoon, Berkeleyyn. Berkeleyn suomalaisten arkisto on ainutlaatuinen arkistolähde koskien Kalifornian San Franciscon lahden suomalaista yhteisöä 1800-luvun lopusta 2000-luvun alkuun. Arkisto kuvaa myös yhteisön laajempia suomalaisia siirtolaisverkostoja Yhdysvaltojen länsirannikolla. Lahjoitusprosessin myötä kyseinen arkistolähde julkaistiin tutkimuskäyttöön. Arkistoa ja suomalaisia siirtolaisyhteisöjä Yhdysvaltojen länsirannikolla on ylipäänsä tutkittu vähemmän kuin esimerkiksi itärannikon ja keskilämmen suomalaisyhteisöjä.

Tässä tutkielmassa kuvaan ja analysoin lahjoitusprosessin eri vaiheita. Olin mukana hankkeessa, joka toteutettiin yhteistyönä Siirtolaisuusinstituutin, Berkeley Finnish Heritage Society:n sekä Berkeleyn yliopiston välillä vuosina 2018–2019. Hankkeen jälkeen Berkeleyn suomalaisten arkisto on tullut osa Berkeleyn yliopiston Western Americana -kokoelmaa, joka sijaitsee Bancroftin kirjastossa. Työskentelin vuonna 2019 Bancroftin kirjastossa vierailevana tutkijana, ja järjestin Berkeleyn suomalaisen arkiston, ja laadin aineiston kuvailutiedot kaksikielisesti sekä englanniksi että suomeksi. Tekemäni arkiston järjestämistyön, kuvailutietojen ja arkistolistan perusteella Bancroftin kirjaston käsikirjoituskokoelman päällikkö julkaisi tutkijoille hakuoppaan vuonna 2022 Online Archive of California -tietokannassa (OAC -verkkosivut; Lähde 5). Kaikki Berkeleyn yliopiston kirjaston käyttäjäksi rekisteröityvät voivat käyttää Western Americana -kokoelmaa.

Tutkimusaineisto muodostui etnografisin menetelmin, kuten havainnoimalla sekä muistiinpanoja tekemällä lahjoitusprosessin aikana, minkä lisäksi haastattelin arkistohankkeeseen vaikuttaneita toimijoita palattuani kentältä. Olen kiinnittänyt analyysissäni erityisesti huomiota arkistohankkeeseen osallistuneiden toimijoiden yhteistyöhön projektissa sekä toimijoiden näkemyksiin arkistoprojektin merkityksestä sekä arkiston arvosta.

Tutkielmani on sekä arkistoalan että etnologian opinnäytetyö. Arkistoalan näkökulmasta keskeisiä käsitteitä tapaustutkimuksessa ovat yksityisarkisto, yhteisöarkisto, proveniensi, saavutettavuus, arvonmääritys ja kokoelmapolitiikka sekä niihin liittyvä eettinen harkinta. Etnologian näkökulmasta tarkastelen institutionaalisia arkistoja käytäntöyhteisönä, jotka vuorovaikuttavat lahjoitustilanteissa lahjoittajien kanssa (Gracy 2017, 869–872; Hakala & Saarenpää 2018, 46). Pohdin myös yhteisöarkistoa laajemmin kulttuuriperintönä ja yhteisön muistina.

Tarkastelen, mitä tapahtuu, kun yhteisöarkisto muuttuu lahjoitustilanteessa yhteisön muistista kollektiiviseksi kulttuuriperinnöksi ja institutionaaliseksi arkistoaineistoksi. Tuon myös esille, minkälaisia pohdintoja tämä prosessi herättää haastateltavissa ja itsessäni tutkimusetiikan, aineiston tulkinnan ja käytännön arkistotyön ja arkistojen yleisötyön (outreach) näkökulmista (ks. Giannachi 2016, 119–120; Flinn 2007, 166–169.) Arkistoetnografia on noussut arkistoalla keskusteluun uutena potentiaalisena tutkimusmenetelmänä yhteisölähtöisen, kulttuurisensitiivisen ja dialogiin perustuvan arkisto-osaamisen kehittämisessä. (McKimmish & Gilliland-Swetland & Ketelaar 2005, 162, 166). Menetelmä mahdollistaa arkistotyön sosiaalisen puolen, kuten vuorovaikutussuhteiden ja verkostojen tutkimisen, minkä vuoksi se sopii hyvin esimerkiksi yksityisarkistojen sekä virallisten arkistolaitosten välisen yhteistyön tutkimukseen. Hyödynnän menetelmänä Karen F. Gracyn tapaan arkistoetnografiaa, jossa tarkastelen Berkeleyn yhteisöarkistoprojektiin osallistuneiden toimijoiden, kuten arkistoammattilaisten, asiantuntijoiden ja yhteisön muodostamana käytäntöyhteisönä arkiston kulttuuriperintöarvon määrittelyssä sekä lahjoitusprosessissa. (Gracy 2017, 869.)

Tutkielma vastaa arkistoalalla tunnistettuun tarpeeseen lisätä läpinäkyvyyttä arkistointiprosesseihin (Hakala & Saarenpää 2018, 49; Cook, 2009, 8–10). Petra Hakalan ja Taina Saarenpään (Hakala & Saarenpää 2018, 46) mukaan lahjoittajien kanssa tehtävä työ ja siihen liittyvät eettiset ulottuvuudet ovat jääneet arkistoalalla vähälle huomiolle. He ovat myös viitanneet yksityisarkistojen lahjoitustilanteessa tarvittavaan luottamuksellisuuteen ja hienotunteisuuteen arkistodiplomatian käsitteellä (emt. 46). Heidän mukaansa yksityisarkiston lahjoitus on neuvotteluprosessi virallisen arkistolaitoksen ja lahjoittajien välillä pyrkimyksenä parhaan ratkaisun löytäminen yksityisen arkistolähteiden säilymiseksi. Lahjoitustilanteissa arkistoammattilaisilta vaaditaan erityisosaamista, kuten neuvottelutaitoa, hienovaraisuutta ja ammattieettistä harkintaa, jonka tavoitteena on vakuuttaa lahjoittajat siitä, että osana virallisia muistiorganisaatioita arkiston käyttö on sovittu mukaista. (Hakala & Saarenpää 2018, 46.)¹

Lahjoitustilanteessa arkistoammattilaiset tekevät arkiston arvonmäärityksen, jonka tarkoituksena on selvittää ensinnäkin arkiston autenttisuus ja proveniensi. Toiseksi harkitaan arkiston sopivuutta

¹ Yksityisarkistojen muodostumista ei ohjaa tietty säännöstö, vaan arkistonmuodostajan toiminta ja kiinnostuksen kohteet. Tämän vuoksi yksityisarkistot voivat myös kuvata tietyn aikakauden yhteiskuntaa tai yksilöiden kokemuksia eri tavoin kuin viranomaisarkistot. Yksityisarkistojen lahjoitukset perustuvat vapaaehtoisuuteen eikä niiden karttumista virallisiin arkistolaitoksiin ohjaa lainsäädäntö, toisin kuin viranomaisarkistoissa. Yksityisarkistojen karttuminen arkistolaitoksiin perustuu sen sijaan arkistolaitoksen kiinnostuksen kohteisiin ja rajauksiin eli instituution kokoelma- ja hankintapolitiikkaan. (Henttonen 2015, 116-117.) Yksityisistä arkistolahjoituksia käsittelevien ja vastaanottavien arkistoammattilaisten täytyy toiminnassaan huomioida Kansainvälisen arkistoneuvoston (ICA) arkistonhoitajan eettisten säännöt. (Hakala & Saarenpää 2018: 45, 46.)

tiettyyn arkistolaitokseen tai kokoelmaan arkistoinstituution kokoelmapolitiikan näkökulmasta. Lopuksi lahjoitustilanteessa arkistoammattilaiset ja asiantuntijat neuvottelevat yhteisöjen kanssa aineiston hallintaoikeudesta, mikä voi johtaa lahjoitussopimuksen solmimiseen lahjoittajaosapuolen ja arkistolaitoksen välillä. Lahjoituksessa arkiston omistajuussuhde muuttuu ja sen arvo uudelleen määritellään suhteessa siihen instituutioon ja kokoelmaan, johon se sijoittuu lahjoituksen lopputuloksena. (Roe 2005, 3, 8, 29–30; Henttonen 2015, 116–117.)

Yhteisöarkistoista kirjoittanut Andrew Flinn on kuvannut, kuinka yhteisöarkistot voivat lisätä kulttuurista moninaisuutta arkistollisessa kulttuuriperinnössä; sillä arkistojen kokoelmat määrittävät mitä aineistoja on käytettävissä menneisyyttä käsittelevän tutkimuksen lähdeaineistona. Kuitenkin yhteisöille, joiden historiasta on kyse, lahjoituksen myötä tapahtuva hallinnan menettäminen omaan arkistoon voi tuntua vaikealta. Yhteisöllä voi olla huoli siitä, että sen aineistot hukkuisivat osaksi suuren instituution aineistomassaan. Yhteisö voi pelätä, että heillä itsellään, heidän perheellään sekä yhteisöllä olisi lahjoituksen myötä rajallisemmat mahdollisuuden päästä käsiksi omaan aineistoonsa etenkin, jos kyseinen arkistolaitos sijaitsee kaukana yhteisöstä. (Flinn, 2007, 152, 167–168). Huomioin tutkimuksessani Flinnin huolen ja myös Belinda Battleyn (2020) esittämät näkökulmat yhteisöjen suhteesta omaan arkistoonsa liittyen yhteisöarkistojen saavutettavuuden merkitykseen sekä Gabriella Giannachin (2019, 95) ajatukset arkistojen merkityksestä diasporayhteisöjen identiteetille.²

Arkistoammattilaisten näkökulmasta onnistunut vuorovaikutus lahjoittajien kanssa ja lahjoitusprosessin yhteydessä tehtävä arvonmääritys vaikuttaa positiivisesti ymmärrykseen arkiston kontekstista. Kontekstitietojen merkitys korostuu myöhemmin siinä, kuinka laadukkaat kuvailutiedot arkistoaineistosta on mahdollista luoda, joka taas vaikuttaa arkiston saavutettavuuteen. (Roe 2005, 3, 8–9.) Yhteisöarkistojen ja diaspora-arkistojen kohdalla lahjoitustilanteessa ja arkiston kuvailussa on tärkeää huomioida yhteisön omat määritelmät identiteetistään (Giannachi 2019, 98–100). Kulttuuriperintöorganisaatioilla on esimerkiksi ollut hankkeita, joissa alkuperäiskansoihin liittyvien kokoelmien puutteellisia kuvailutietoja on täydennetty jälkeenpäin esimerkiksi haastatteluin. (Giannachi 2016, 99–100, 108–109.)

² Viittaan tässä tutkielmassa diaspora-arkiston käsitteellä Kalifornian suomalaisen yhteisön arkistoon. Diaspora-arkisto sopii kuvaamaan yhteisön arkistoa pidemmällä aikavälillä paremmin kuin esimerkiksi siirtolaisuusarkiston käsite, koska diasporalla voidaan viitata ensimmäisen polven siirtolaisten kokemusten lisäksi myös siirtolaisten perillisiin, jotka ylläpitävät esimerkiksi kulttuurisia siteitä tässä tapauksessa suomalaiseen kulttuuriin. Yhteisöarkisto on yksityisarkisto, jonka on muodostanut yhteisö. Lisäksi yhteisöarkisto voi olla tietyn yhteisön arkistojen keräävä kokoelma. (Hirvi 2016, 42–43; Brinkerhoff 2009, 31; Giannachi 2019, 101; Flinn 2007, 152–153.)

1.2 Etnografinen näkökulma yhteisöarkistojen lahjoitusten tutkimukseen

Tarkastelen tässä tutkielmassa Kalifornian suomalaisten paikallisyhteisön arkiston lahjoitusprosessia Berkeleyssä yhteisön hallusta paikalliseen Kalifornian yliopistoon, Berkeleyyn (UC Berkeley). Keskeisiä näkökulmiani ja niihin liittyvät tutkimuskysymykseni ovat:

Lahjoitusprosessin eteneminen ja oma työskentelyni: Berkeleyn suomalaisen yhteisöarkiston historian kuvaus ja lahjoitusprosessin dokumentointi, aineiston siirto sekä järjestäminen, kuvailu ja hakuoppaan julkaisu. Miten prosessi eteni ja millaisia vaiheita siihen sisältyi? Millainen oli oma roolini arkistoprosessissa?

Arkiston arvonmääritys ja eri toimijoiden näkökulmat Berkeleyn suomalainen arkiston kulttuuriperinnön arvolle: Miksi arkisto todettiin tarpeelliseksi ”pelastaa” ja lahjoittaa Kalifornian yliopistoon? Kuinka lahjoitusprosessissa mukana olleiden toimijoiden muodostaman käytäntöyhteisön toiminta, arvot ja päätökset vaikuttavat projektin kulkuun?

Yksityisarkistojen saavutettavuuden merkitys osana institutionaalista kokoelmaa eri käyttäjäryhmille kuten akateemisten tutkijoille sekä itse arkiston muodostaneelle yhteisölle: Mikä on arkiston merkitys tutkimusaineistona sekä arkiston merkitys yhteisön identiteetille?

Huomioin eri instituutioiden roolin lisäksi myös yhteisön oman aktiivisuuden, arvot ja käytettävissä olevat resurssit yhteisöarkistojen säilymisessä ja siirtymisessä niiden aktiivisesta käyttövaiheesta niin sanottuun passiiviseen tai historialliseen vaiheeseen (Ks. Fisher 2015, 92, 95, 100).

Karen F. Gracy (2004) esittää, että etnografiset kenttätömenetelmät ovat suurelta osin ohitettu arkistotutkimuksessa. Gracyn etnografisessa arkistotutkimuksessa tulee esille arkistotyön arjen käytännöt ja sosiaalinen puoli. Gracyn tutkimuksessa arkisto näyttäytyy käytäntöyhteisönä. Gracyn (2004; 2017) tapaan tarkastelen Berkeleyn yhteisöarkistoprojektin aikana muodostuneen käytäntöyhteisön toimintaa, jonka tavoitteena oli ”tallentaa” yhteisöarkisto. Käytäntöyhteisöllä tarkoitetaan ryhmää, jota yhdistää jaettu työskentelytapa, yhteinen tavoite ja ymmärrys alan arvoista ja käytännöistä. Tämä lähestymistapa soveltuu tutkimukseeni erityisen hyvin, koska olin mukana Berkeleyn suomalaisten arkistoprojektissa ja pystyin havainnoimaan prosessia sen eri vaiheissa. Etnografinen osallistuminen mahdollisti sen, että saatoin tarkastella arkistointityötä sisältäpäin, kuten päätöksentekoa arkistointihankkeessa, asiantuntijoiden, arkistoammattilaisten ja yhteisön jäsenten toimintaa ja tulkintoja aineiston merkityksestä.

Analyysissa sovellan Gracyn tapaan grounded theory -menetelmää, jossa teoria ja havainto keskustelevat ja tutkimusprosessi on iteratiivinen. Tutkimus etenee aineistolähtöisesti, jolloin teemat nousevat esiin havainnoista ja haastatteluista, joiden pohjalta taas tulkinnat arkistointiprosessin eri tasoista tarkentuvat. Tein havaintoja osallistuessani käytännön arkistotyöhön sekä toimiessani osana instituutioiden ja yhteisön välistä yhteistyötä, josta tein muistiinpanoja. Palattuani kentältä kirjoitin omasta osuudestani arkiston järjestämisen prosessissa ja reflektoin kokemustani suhteessa tutkimuskirjallisuuteen. Kiinnostuin erityisesti projektin myötä eri instituutioiden ja toimijoiden muodostamista käytäntöyhteisöstä ja sen sisäisestä dynamiikasta.

Projektissa oli mukana useita instituutiota, kuten Berkeley Finnish Heritage Society, Siirtolaisuusinstituutti ja Turun yliopisto sekä merkittävänä tukijana Finlandia Foundation. Berkeleystä hankkeessa oli mukana Bancroftin kirjasto, Western Americana -kokoelma sekä Skandinavian laitos (Department of Scandinavian). Käytännössä projektissa toimivat ja vaikuttivat nimenomaan näiden instituutioiden edustajat. Toimin projektissa eri rooleissa sen eri vaiheissa Turun yliopiston etnologian sekä arkistoalan ja asiakirjahallinnan maisteriopiskelijana. Ensin toimin Siirtolaisuusinstituutin edustajana vuonna 2018 ja myöhemmin työskentelin Kalifornian yliopiston, Berkeleyn Bancroftin kirjastossa.³

1.3 Yhdysvaltojen länsirannikon erityispiirteet osana suomalaisen siirtolaisuuden historiaa

Suomalainen siirtolaisuus Yhdysvaltoihin alkoi 1800-luvun puolivälissä ja saavutti huippunsa vuosina 1880–1920. Tänä aikana yli 350 000 suomalaista muutti Amerikkaan. Siirtolaisuutta vauhdittivat erityisesti Venäjän vallan aikaiset sortokaudet, maatalouden rakennemuutokset sekä toivo vauraammasta elämästä. Atlantin takana suurin osa suomalaisista asettui Yhdysvaltojen itärannikolle ja erityisesti pohjoisiin osavaltioihin Michiganin, Minnesotan ja Wisconsinin kaivos- ja metsäalueille, joissa ilmasto ja elinkeinot muistuttivat suomalaista kotiseutua. Osa jatkoi matkaa aina Yhdysvaltojen länsirannikolle saakka. (Schofer 1975, 1–18.)

Suomalainen siirtolaisuus länsirannikolle, kuten Kaliforniaan, on jäänyt vähemmälle huomiolle esimerkiksi keskilännen suomalaisyhteisöihin verrattuna. Tutkimuksen vähäisyyteen on voinut vaikuttaa se, että suomalaisia oli Yhdysvaltojen länsirannikolla määrällisesti vähemmän

³ Western Americana on Bancroftin kirjaston kokoelma, johon Berkeleyn suomalaisen yhteisön arkisto sijoittui. Arkiston järjestäminen ja kuvailutyö tapahtui Bancroftin kirjastossa. Western Americana -kokoelmasta voi tilata aineistoja Bancroftin kirjaston tutkijasaliin tarkasteltavaksi. (Western Americana Collection -verkkosivut.)

keskilänteen ja itärannikkoon verrattuna. (Schofer 1975, v–vi.) Länsirannikon historiallisella kontekstilla sekä alueen maantieteellisellä eristäytyneisyydellä voi osaltaan selittää sitä, että länsirannikko on jäänyt suomalaisen siirtolaisuuden tutkimuksessa vähäisemmälle huomiolle.

Kalifornia kuului Espanjan siirtomaavaltaan 1700-luvun lopulta Meksikon itsenäistymiseen asti vuonna 1821. Osana Espanjan siirtomaavaltaa Rolle & Vergen mukaan Kalifornia oli muusta valtakunnasta eristyksissä kehittymättömän tieverkoston vuoksi, minkä korosti merenkulun merkitystä. Espanjalaiset uudisasukkaat tekivät perustamisjulistuksen San Francisco -nimisestä etuvartioasemasta vuonna 1776 vain pari kuukautta Yhdysvaltojen itsenäisyysjulistuksen jälkeen. (Rolle & Verge 2014, 43.) Se, että espanjalaiset perustivat San Franciscon samoihin aikoihin kuin Yhdysvallat itsenäistyi, kertoo sitä, että Kalifornia oli pitkään eri kulttuuripiirissä, kuin Yhdysvaltojen itärannikko. Eurooppalaiset olivat asettuneet itärannikolle, joka oli Iso-Britannian vaikutuspiirissä, länsirannikkoa varhaisemmassa vaiheessa. Kalifornia liitettiin Yhdysvaltoihin vuonna 1848 Meksikon sodan seurauksena. (Rolle & Verge 2014, 17, 18, 29, 33, 63; Haastattelu 4.) Pian tämän jälkeen alkanut kultakuume houkutteli alueelle satojatuhansia siirtolaisia eri puolilta maailmaa. Kultaryntäyksen jälkeinen nopea teollinen ja väestöllinen kasvu loi perustan Kalifornian monikulttuuriselle yhteiskunnalle, joka erosi Keskilännen teollisuuskaupungeista ja kaivosyhdyskunnista, joihin suuri osa suomalaisista asettui. Alue houkutteli ihmisiä eri puolilta maailmaa, kuten latinalaisesta Amerikasta, Aasiasta ja Euroopasta. Etninen moninaisuus on Kalifornian tunnuspiirre. (Chandler & Patoine-Hamel 2024). Monikulttuurisuus näkyy paitsi arjessa ja paikallispolitiikassa, myös kulttuuriperinnön määrittelyssä, jossa erilaisilla diasporayhteisöillä, kuten myös Kalifornian alkuperäiskansoilla ja alueen diasporayhteisöillä on osansa osavaltion muistia. (McKimmish & Gilliland-Swetland & Ketelaar 2005, 166; Giannachi 2016, 110, 119.)

Schoferin (1975) mukaan varhaiset suomalaiset Yhdysvaltojen länsirannikolla olivat San Franciscoon asettuneita britti- ja venäläislaivastoissa palvelleista merimiehiä, mikä on luontevaa, koska Kaliforniassa kävivät kauppaa jo espanjan siirtomaavallan aikana sekä venäläiset, britit että muut eurooppalaiset alukset. (Schofer 1975, v; Rolle & Verge 2014: 52–55.) Varhaisin suomalaisasutus muodostui San Franciscoon 1849–1851 kultaryntäysten aikoihin. Alueelle asettuneet merimiehet kannustivat muita suomalaisia seuraamaan heidän esimerkkiään ja seuraavien vuosien aikana San Franciscoon syntyi pieni suomalaisten merimiesyhteisö. Yhteisö kasvoi, kun myös muita työläisiä, kuten kirvesmiehiä sekä usein sisäköiksi työllistyneitä naisia alkoi saapua alueelle. San Franciscossa Suomalaiset tunnettiin taitavina laivanrakentajina, ja merenkulun lisäksi satama- ja puutyöt olivat varhaisimpia ammatteja, joihin Kaliforniaan saapuneet suomalaiset työllistyivät. (Schofer 1975, v, 13, 20, 31–33.)

Osa suomalaisista muutti myös San Franciscon lahtea ympäröivälle alueelle (Bay Area) Alamedan lääniin Oaklandiin sekä viereisen Berkeleyn alueelle. Myöhemmin, kultaryntäyksen jälkeisinä vuosikymmeninä, kertomukset Pohjois-Kalifornian valtavista punapuumetsistä sekä alueelle rakentuva teollisuus houkuttelivat suomalaisia San Franciscosta pohjoiseen etenkin metsureiksi, rakennusalalle ja teollisuuteen. Kalifornian kasvavat kaupungit, kuten San Francisco loivat kysyntää metsäteollisuudelle, joka loi pohjan suomalaisyhteisöjen asettumiselle rannikon kaupunkeihin ja pohjoisen Kalifornian punapuumetsäalueille, kuten Eurekan kaupunkiin Humboldtin läänissä ja Fort Braggin kaupunkiin Mendocinin läänissä. Suomalaisia asettui myös Sonomaan, joka on myöhemmin tunnettu Kalifornian viininviljelyalueena ja amerikansuomalaisten keskuudessa erityisesti siksi, että The Finnish American Home Association (FAHA) sijaitsee Sonomassa. Se on yhteisökeskus sekä vanhusten hoitoa tarjoava voittoa tavoittelematon järjestö. (Finnish American Home Association -verkkosivut, Schofer 1975, 20, 34–64.)

Lisäksi monet suomalaiset muuttivat Kaliforniaan 1900-luvun alkupuolella toisen muuttoliikeaallon myötä, joka tarkoittaa Yhdysvaltain sisäistä muuttoliikettä. Osa Michiganin, Minnesotan ja Wisconsinin teollisuus- ja kaivosalueiden suomalaisista lähti etsimään uusia mahdollisuuksia Yhdysvaltain länsirannikolta. Vetovoimatekijöinä olivat elinkeinojen ja taloudellisten syiden lisäksi Kalifornian suotuisampi ilmasto. (Schofer 1975.)

1.4 Berkeleyn Finntown, Berkeleyn suomalainen yhteisö ja sen arkisto

Jerry P. Schoferin (1975) väestötieteellinen tutkielma on ainutlaatuinen kokonaisuus Yhdysvaltojen länsirannikon suomalaisista yhteisöistä. Schofer osoittaa, että vaikka suomalaisia oli määrällisesti vähemmän länsirannikon osavaltioissa kuin esimerkiksi keskilännessä, suomalaisyhteisöt muodostivat länsirannikolla aktiivisen verkoston. Suomalainen yhteisö näkyi Kalifornian, Oregonin ja Washingtonin osavaltioiden kaupungeissa Finntowneina eli suomalaisten rakentamina kaupunginosina. Finntownista löytyi tyypillisesti yhteisökeskus ”haali”⁴, suomalaisyrityksiä, suomalaisia kirkkoja ja saunoja. Schoferin mukaan kaupunkiympäristöjen lisäksi suomalaiset perustivat pienempiä yhteisöjä maaseudulla pääasiassa metsänhoidon ja maatalouden ympärille. Esimerkiksi San Franciscon lahden alueella suomalaiset muodostivat 1900-luvun alussa näkyvän ja järjestäytyneen yhteisön.

⁴ Suomalaisten rakentamia yhteisökeskuksista käytetään tyypillisesti nimityksiä *The Finnish Hall*, ”Suomi-haali”, tai vain ”haali”, mutta myös *Club House* eli seuraintalo.

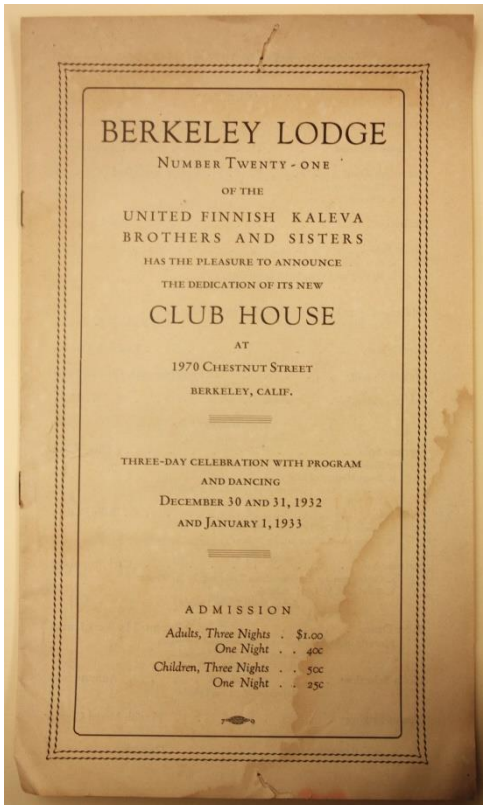
Berkeleyyn kaupunki ja sen suomalainen yhteisö kasvoivat San Franciscon vuoden 1906 maanjäristyksen jälkeisenä aikana. Katastrofin jälkeen monet San Franciscossa asuneet suomalaiset muuttivat lahden toiselle puolen Berkeleyyn ja Oaklandin kaupunkeihin vakaampien elinolosuhteiden ja työmahdollisuuksien perässä (Hourula 2025; Schofer 1975, 34–36). Suomalaisia asui kuitenkin Berkeleyyn alueella Ocean View -nimellä kutsutussa kaupungissa jo ennen kuin alue liitettiin Berkeleyyn kaupunginosaksi vuonna 1878. Sittenmin Länsi-Berkeleynä tunnettu, San Pablo Avenuen ympäristöön rakentunut alue oli etnisesti moninainen. Varhaisia asukkaita alueella oli Pohjoismaista, Irlannista, Meksikosta, Chilestä, Saksasta, Italiasta, Kanadasta, Portugalista ja Kiinasta, ja alueella toimii myös afroamerikkalainen yhteisö. Kalifornian yliopiston siirto Oaklandista Berkeleyyn vuonna 1873 kiihdytti kaupungin kasvua. Kalifornian yliopistosta Berkeleystä kehittyi yksi Yhdysvaltojen arvostetuimmista yliopistoista, erityisesti humanistisilla aloilla. Charles Wollenbergin mukaan Länsi-Berkeleystä tuli kasvavan suomalaisen yhteisön keskus. Wollenberg mainitsee alueen kaksi *Finnish Hallia*, jotka olivat poliittisten erimielisyyksien takia jakautuneita. Hän pitää Berkeleyssä edelleen toiminnassa olevaa The Finnish Hallia osoituksena alueella kukoistaneesta yhteisöstä. (Wollenberg 2008, 14, 17, 20, 21, 27, 28, 30, 31, 54.)

Rakennusala työllisti monia suomalaisia 1900-luvun alun Berkeleyssä, ja osa kaupungin ydinkeskustan rakennuksista on suomalaisten rakentamia. Berkeleyyn Finntown kehittyi Länsi-Berkeleyyn San Pablo Avenuen ja University Avenuen risteyksen ympärille. Alueelle rakennettiin kaksi yhteisökeskusta, kolme kirkkoa (First Finnish Lutheran Church, New Finnish Lutheran Church ja Apostolic Church) sekä neljä saunaa (Greyson, Pardee, Renberg ja Peralta Sauna). Lisäksi alueella toimi osuuskauppapaperiaatteella toimiva ruokakauppa sekä huoltoasema.⁵

Suomalaisten yhteisökeskusten tarkastelu tuo esiin San Pablo Avenuen vastakkaisilla puolilla sijainneet kaksi suomalaisten perustamaa yhteisökeskusta, joista alkuperäinen ”Suomi-haali” oli yhteisvoimin kaikkien suomalaisten vuonna 1908 rakentama Toveri-Tupa (Comrade Hall).

Rakennuksen verkkosivujen mukaan se on Berkeleyyn vanhin yhteisökeskus. Se on sekä Berkeleyyn kaupungin suojelukohde että merkitty Yhdysvaltain kansalliseen historiallisten paikkojen rekisteriin vuonna 2000. Rakennuksessa järjestettiin myös muiden kuin suomalaisten poliittisia tapahtumia.

⁵ Berkeley Historical Societyn mukaan ”Consumers Cooperative of Berkeley” perustettiin 1947. Siihen yhdistyi myös amerikansuomalaisten perustama osuuskauppaliike, joka oli yksi Berkeleyyn varhaisimmista osuuskaupoista, ja joka sai alkunsa Schoferin kuvaamalla Finntownin alueella toimineista ruokakaupasta ja huoltoasemasta. 1960-luvulle tultaessa se oli kaupungin suurin vähittäiskauppaliike ja laajeni myös muihin San Franciscon lahden alueen keskuksiin. Osuuskauppaliike päättyi 1980-luvulla mahdollisesti liiallisen laajentumisen seurauksena. (Berkeley Historical Society - verkkosivut.)

Kuva 1 Berkeley Lodge nro 21 (United Finnish Kaleva Brothers and Sisters) Club Housen (Suomi haalin) avajaisjuhlien manitos vuodelta 1932. Kuva: Heini Yläräkkölä.

Vuonna 1934 ”Toveri-Tupa” joutui ilkeivallan kohteeksi länsirannikon yleislakon aikana, minkä jälkeen rakennus muutettiin kokoustilasta asunnoiksi Schoferin mukaan. Toveri-Tuvasta käytettiin puhekielessä nimitystä ”punainen haali”. (Schofer 1975, 36, 38, 76; Hourula 2025; Old Finnish Hall, Toveri-Tupa -verkkosivut.)

Yhdistyneet Kaleva Veljet ja Sisaret -järjestön Berkeleyn maja nro 21 rakensi vuonna 1932 parin korttelin päähän ”punaisesta haalista” Club Housen, jota alettiin puhekielessä kutsua ”Suomi-haaliksi”. Maja nro 21 tarvitsi oman kokoontumispaikan aiemmin yhteisen ”Toveri-Tuvan” tilalle. Uusi ”haali” vakiintui Berkeleyn suomalaisen yhteisön keskuksiksi samalla kun radikaalimpi suuntautuminen väheni suomalaisen väestön keskuudessa (Hourula 2025). Kuvassa 1 on kutsu Berkeley Lodgen *Club Housen* eli uuden haalin avajaisjuhliin vuodelta 1932.

Schoferin kuvauksen mukaan, vaikka uusi ”Suomi-haali” oli UFKB&S Berkeley Lodge 21:n hallinnoima, sen

käyttäjäkuntana toimi koko Berkeleyn suomalainen yhteisö. Laajan käyttäjäkunnan vuoksi arkisto sisältää myös muiden toimijoiden kuin arkistonmuodostajaksi määritellyn UFKB&S Berkeley Lodge 21:n aineistoja.

Hoglund (1960) on kuvannut, että ei ollut epätavallista, että amerikansuomalaiset kuuluivat moneen siirtolaisjärjestykseen samanaikaisesti ja että erilaiset siveysjärjestöt ja työväenliike toimivat yhteistyössä. 1900-luvun alussa osa siveysseuroista muuttui sosialistisiksi, mikä herätti vastustusta osassa jäsenistöä ja johti katkeraan kamppailuun järjestöjen kokoontumistilojen ”haalien” omistusta ja käyttöoikeuksista. Yhdysvalloissa toimi 1900-luvun alussa 50 suomalaista sosialistista ryhmää, jotka muodostivat the Finnish Socialist Federation -järjestön. Järjestön jäsenmäärä laski pian teollisten alojen ammattiliittojen järjestäytymisen myötä. 1920-luvulla järjestö menetti myöhemmin jäseniään kommunismiin liittyneen skisman takia. (Hoglund 1960: 44–45.) Hoglundin kuvauksen perusteella Berkeleyn tapaus ei ole epätavallinen tapahtumasarja, vaan osoittaa, että kamppailua yhteisökeskusten omistusoikeudesta käytiin 1900-luvun alussa aiemmin yhteistyötä tehneiden eri aatemaailmihin kallistuneiden suomalaisten kesken.

Berkeleyyn suomalaisyhteisön arkisto liittyy Yhdistyneet Kaleva Veljet ja Sisaret⁶ -järjestöön. Berkeleyyn majan oli YSKV&S-järjestön 21:n maja, jonka arkistoa säilytettiin haalin varastossa, kunnes se lahjoitettiin Berkeleyyn yliopistolle vuonna 2019. Osana Western Americana -kokoelmaa arkiston virallinen nimi on United Finnish Kaleva Brothers and Sisters, Berkeley Lodge No. 21 Records. Käytän tässä tutkielmassa luontevammalta tuntuvaa nimitystä ”Berkeleyyn suomalaisen yhteisön arkisto” (OAC, Collection Guide -verkkosivut).

Nykyisin Berkeleyyn suomalaisten yhteisökeskusta hallinnoi Berkeley Finnish Heritage Society, sillä Berkeleyyn suomalaiset erosivat YSKV&S-järjestöstä 2000-luvulla (Haastattelu 2, The Finnish Hall -verkkosivut; Hourula 2025). Rakennuksessa järjestetään edelleen juhlia, teatteri- ja musiikkiesityksiä, poliittisia tilaisuuksia sekä erilaisia kokouksia. Järjestötoiminnan ympärille rakentui myös urheilu- ja kulttuuritoimintaa kuten hiihtoklubi ”Berkeley Ski Lodge” ja sen hiihtomaja. Arkisto sisältää hiihtoseuran kirjapitoa, kuoron ohjelmistoa sekä berkeleyyn suomalaisten kirjoittamia ja sovittamia alkuperäisiä näytelmäkäsikirjoituksia. (Schofer 1975, 76-78; Lähde 5.)

1.5 Yhdysvaltojen länsirannikon veljeysjärjestö ja länsirannikon suomalaisten verkosto

A. William Høglund mainitsee teoksessaan *Finnish Immigrants in America 1880–1920*, että suomalaiset perustivat vuonna 1882 San Franciscossa etujärjestön tukemaan sairaita jäseniä ja auttamaan hautausjärjestelyissä. Høglund on käyttänyt lähteenään Emil Rinteen muistojulkaisua vuodelta 1937 ”San Franciscon Suomalainen Veljeysseura, Y.S.K.V. ja S. -liiton 50-vuotishistoria”. (Høglund 1960, 45; Schofer 1975, 76-78.) Tutkielmani kohteena oleva Berkeleyyn suomalaisten yhteisöarkisto liittyy kyseiseen San Franciscossa perustettuun Yhdistyneet Kaleva Veljet ja Sisaret -etujärjestöön. Berkeleyyn suomalaisten arkistoa järjestäessä tuli esiin hautauspalveluun liittyviä dokumentteja. Høglundin kuvaus siitä, että järjestön tarkoituksena oli tarjota tukea sairauden varalle sekä hautauspalvelun järjestämisen kautta pitää paikkansa. Järjestön alkuperäiseksi tavoitteeksi määriteltiin jäsenten tukeminen esimerkiksi sairauden tai tapaturman sattuessa. Lisäksi järjestö määritteli tavoitteekseen verkostoitumisen muiden suomalaisyhteisöjen kanssa tarkoituksena muiden suomalaistaustaisten tukeminen.⁷ Tämän voi tulkita tarkoittavan järjestön pyrkimystä

⁶ Lyh. YSKV&S englanniksi United Finnish Kaleva Brothers and Sisters (UFKB&S). Englanninkielinen järjestön nimi yleistyi käytössä arkistoaineiston valossa, kun englannin kieli pikkuhiljaa ohitti suomen kielen järjestön pääasiallisena kielenä.

⁷ Varhainen selvitys järjestön perustamisesta ja pyrkimyksestä: Vuonna 1900, marraskuun 17 p. pidettiin kokous San Franciscossa joilloin San Franciscon Veljeysseura ja Astorian Veljeysseura liitettiin yhdeksi seuraksi. Tälle

laajentua sekä vahvistaa suomalaisten yhteisöllisyyttä uudessa kotimaassa. Lisäksi Schoferin, arkistoaineiston sisällön ja länsirannikon suomalaisten muistitiedon valossa järjestö edisti myös suomalaisten omaehtoista kulttuuri- ja vapaa-ajantoimintaa. (Lähde 5; Schofer 1975, 76; Haastattelu 2; Haastattelu 5.)

Arkisto on Kalifornian suomalaisten toiminnasta todistava ainutkertainen lähde, joka kuvaa suomalaisten toimintaa länsirannikolla 1800-luvun lopulta 2000-luvulle. Järjestö perustettiin vuonna 1900 San Franciscossa, kun San Franciscon ja Oregonin Astorian suomalaiset yhdistivät voimansa luodakseen länsirannikon suomalaissiirtolaisia kokoavan veljeysjärjestön. Arkisto kuvaa kattavimmin 1900-lukua. Sen varhaisin osa on San Franciscon majan nro 1 alkuperäinen leikekirja 1800-luvun lopulta, joka sisältää järjestön perustamiseen ja varhaisvaiheisiin liittyviä asiakirjoja, kuten pöytäkirjoja, kirjanpitoa ja kirjeenvaihtoa. (Lähde 5.)

Berkeleyyn maja (Berkeley lodge 21) kuului noin neljänkymmenen majan verkostoon, jonka ensimmäinen maja perustettiin San Franciscoon ja sai järjestysnumeron 1. Majoja oli pääasiassa länsirannikolla San Franciscosta pohjoiseen, ja niitä oli myös Kanadan länsirannikolla. Berkeleyyn maja, jonka arkistoa tarkastelen tässä tutkielmassa, on järjestön 21. maja viralliselta nimeltään Berkeley Lodge 21. Viittaaan kyseisen arkistonmuodostajan arkistoon tässä tutkielmassa sujuvuuden vuoksi käsitteellä ”Berkeleyyn suomalainen yhteisöarkisto”. Berkeleyyn suomalainen yhteisö on eronnut järjestöstä 2000-luvulla. Nykyisin Berkeleyyn suomihaalia hallinnoi Berkeley Finnish Heritage Society.

Schoferin kuvauksessa tulee esille, että samoihin aikoihin, kun suomalaiset asettuivat Pohjois-Kalifornian punapuualueille, tieverkosto kehittyi hitaasti ja metsäteollisuus oli vielä pitkään merireittien varassa. Tämä näkökulma voi osaltaan selittää, miksi YSKV&S-järjestö laajeni Yhdysvaltojen länsirannikolla San Franciscosta Pohjois-Kaliforniaan sekä pohjoisiin osavaltioihin, kuten Oregoniin ja Washingtoniin, ja myös Kanadan länsirannikolle. (Lähde 5; Schofer 1975, 76-78, 46-48.) YSKV&S Berkeleyyn maja nro 21 kirjeenvaihto tuo esiin nämä yhteydet Yhdysvaltojen länsirannikon suomalaisten asutuskeskusten välillä. YSKV&S-järjestön perustamisjulistuksessa

yhdistykselle annettiin nimi ”Yhdistyneet Suomalaiset Weljeysseurat Yli Maailman”. Myöskin oli tarkoituksena, että perustaa uusia Majoja kaikille paikkakunnille missä suomalaisia asustaa; eikä ainostaan uusia, vaan että nekin seurat jotka ovat toimineet yksityisinä, liittyisivät tähän yhdistykseen ja rupeaisivat toimimaan yhtenä vaikuttavana Weljeysseurana. Heti sen jälkeen kun seurat olivat yhdistyneet, rupesi jäsenluku huomattavasti kasvamaan, sillä kansalaiset tulivat huomaamaan, että yhdistyksellä on hyvä tarkoitus. Esim. sairauden tai muun tapaturman sattuesssa ottawat Majat huolen toistensa sairaista ja hoitavat heitä weljellisellä rakkaudella, kuin myöskin suorittavat kipurahan eli sen suurusten kuin sen Majan säännöt määrää johon sairastava jäsen kuuluu. Nyt kun on saatu yhdistyksen sekä paikallisten Majojen säännöt valmiiksi, kehoitetaan kansalaisia perustamaan uusia Majoja kaikkialla missä suomalaisia asustaa. (Lähde 3.)

kuvataan järjestön tavoitteeksi perustaa majoja ”kaikkialle missä suomalaisia asustaa”, ja järjestön varhainen kirjeenvaihto ja pöytäkirjat kartoittavat järjestön laajenemista länsirannikolla (Lähde 3; Lähde 5). San Franciscon majan nro 1 varhaiset pöytäkirjat ja kirjeenvaihto, jotka olivat nidottu paksuksi kirjaksi 1800-luvun lopulta alkaen, sisälsivät muun muassa kirjeitä perustetuista uusista majoista. Kirjeenvaihdon perusteella yhteydenpito vaikuttaa järjestötasolla rajautuneen Pohjois-Amerikan länsirannikolle. Sen sijaan yhteydenpitoa järjestötasolla ei näytä olleen esimerkiksi keskilänteen tai itärannikolle. (Lähde 5.)

Yhdessä tekemässäni haastattelussa mainitaan, että henkilökohtaisia suhteita keskilänteen varmasti oli, mutta tiiviimpää yhteydenpitoa pidettiin länsirannikon suomalaisten kesken esimerkiksi Fort Braggin ja Berkeleyn välillä. (Haastattelu 5.) Kalifornian eristäytyneisyyttä selittää osaltaan se, että Yhdysvaltojen sisämaa on harvaan asuttu ja Pohjois-Kalifornian tieverkosto kehittyi suhteellisen myöhään. Kalifornian suomalaisten vuorovaikutuksen keskittyminen muihin länsirannikon yhteisöihin voi osaltaan selittää Kalifornian suomalaisen siirtolaisuuden tutkimuksen vähäisyyttä. Tällöin selitys ei ole pelkästään väestömäärän suhteellinen vähäisyys esimerkiksi Keskilänteen verrattuna. (Schofer 1975, 46-48, 51, 76-78; Lähde 5.)

2 BERKELEYN SUOMALAINEN ARKISTO YHDYSVALTOJEN ARKISTOKENTÄLLÄ

2.1 Yksityisarkistot ja käsikirjoituskokoelmat

Arkistoalalla on käyty keskustelua siitä, onko arkistojen tarkoitus palvella historian tutkimusta vai toimia ainoastaan tukipalveluna esimerkiksi valtionhallinnolle. Frank Boles (2005) esittää, että brittiläisen arkistoteoreetikko Hilary Jenkinsonin ja amerikkalaisen Theodore Roosevelt Schellenbergin näkökulmat eroavat tässä suhteessa. Schellenbergin näkemykset 1950-1960-luvuilta, joihin oli vaikuttanut hänen kokemuksensa työskentelystä Yhdysvaltain Kansallisarkistosta, saivat vahvan jalansijan Yhdysvalloissa. Iso-Britanniassa 1920-1930-luvuilla vaikuttanut Jenkinsonin arkistoajattelu on ollut amerikkalaiseen arkistoajatteluun verrattuna paljon tiukempi sen suhteen, mikä määritellään arkistolliseksi. Jenkinson korosti sitä, että arkiston todistusarvo on arkistonmuodostajan toiminnan myötä syntynyt. Tämän vuoksi arkistoa ei saisi muokata ja arkistonhoitajan tehtävä on vain toimija arkiston suojelijana ja hallinnoijana arkistojen tehtävänä tutkimuksen tukeminen on toissijaista. (Boles 2005, 16-17, 24; Henttonen 2015, 61-66.)

Bolesin mukaan amerikkalaisilla arkistonhoitajilla on jenkinsonilaisiin arkistonhoitajiin verrattuna ollut tapana historian tutkimuksen lähteiden kerääminen ja tutkijoiden palveleminen. Hän myös osoittaa, että Yhdysvalloissa viime vuosikymmeninä arkistoteoreetikkojen, kuten Richard Cox ja Luciana Durantin myötä amerikkalaisten arkistonhoitajien tehtävä on siirtynyt kohti jenkinsonilaista ajattelua, jossa arkiston määritelmä perustuu paremminkin hallinnolliseen tilivelvollisuuteen kuin kulttuuriperinnön taltioimiseen. Tässä suuntauksessa arkistojen tehtävän ei nähdä olevan niinkään kulttuurinen kuin organisaatioiden toiminnasta syntyvän todistusaineiston säilyttäminen. Bolesin mukaan osa arkistoteoreetikoista on ollut sitä mieltä, että vaikka dokumentoijat, kirjastonhoitajat ja käsikirjoituskokoelmien hoitajat liittyvät läheisesti arkistoalaan, he eivät ole tarkalleen ottaen arkistonhoitajia. Jenkinsonilaiseen ajatteluun nojaten arkistonhoitajien tehtäväksi katsotaan todistusaineiston säilyttäminen, kun taas käsikirjoituskokoelmien kuraattorit voivat kerätä arkistollista kulttuuriperintöä ja palvella tutkijoita. (Boles 2005, 25, 26.)

Roe määrittelee arkistot pysyvästi arvokkaiksi asiakirjoiksi (record), jotka on muodostanut tai vastaanottanut osana jokapäiväistä toimintaansa jokin virallinen organisaatio kuten hallitus, yritys, tai voittoa tavoittelematon järjestö. (Roe 2005, 1.) Käsikirjoituksiksi (manuscripts) Roe määrittelee yksityishenkilöiden tai perheiden historiallisesti arvokkaat aineistot tai kirjalliset tuotokset, jotka ovat muodostuneet heidän toimintansa myötä. Käsikirjoituskokoelmiksi voidaan luetella myös

esimerkiksi muistitieto- ja haastatteluaineistot, valokuvaajan valokuvakokoelma tai taiteilijan luonnoskokoelma. (Roe 2005, 1.) Käytännössä käsikirjoituskokoelmilla tarkoitetaan Yhdysvalloissa samaa kuin mihin Suomessa viitataan yksityisarkistona, joita voivat olla esimerkiksi yksityishenkilöiden, sukujen, järjestöjen tai yhteisöjen muodostamat arkistot. Hämmennystä esimerkiksi suomalaisten tutkijoiden keskuudessa on aiheuttanut, että miksi Yhdysvalloissa yksityisarkistoja kutsutaan käsikirjoituskokoelmiksi. (Hakala & Saarenpää 2018, 45) Myös Roen mukaan Yhdysvalloissa arkistonhoitajien ammattikunnan kesken on käyty merkittävä määrä väittelyä arkistojen ja käsikirjoituskokoelmien määrittelystä. (Roe 2005, 1.) Esimerkiksi kanadalainen arkistoteoreetikko Terry Cook on ihmetellyt, miksi yksityisarkistoihin erikoistuneita ammattilaisia, jotka työskentelevät kirjastoissa, ei kutsuta arkistonhoitajiksi vaan esimerkiksi käsikirjoituskokoelmien kuraattoreiksi, erikoiskirjastonhoitajiksi tai dokumentoijiksi. Cookin mukaan asetelma voi vaikuttaa vääristävästi muun muassa siihen, että lähteitä tulkitaan eriarvoisesti, että viranomaisten toiminta näyttäytyy yhteiskunnallisen menneisyyden virallisena lähteenä arkistokokoelmissa. (Cook 2011, 624–625, 629–630; Cook 2005, 121–122.)

Yksityisarkisto voidaan määritellä tietyn yksilön tai yhteisön toiminnan perustella syntyneeksi kokonaisuudeksi, joka todistaa arkistonmuodostajan toiminnasta. Tyypillisiä ovat esimerkiksi kuuluisien henkilöiden kuten kirjailijoiden henkilöarkistot sekä sukujen arkistot, mutta myös monilla eri yhteisöillä tietyn alan harrastajista uskontokuntiin tai etnisiin ryhmiin on arkistoja. (Saarenpää & Hakala 2018, 45; Battley 2020, 60.) Arkistotyyppinä yksityisarkistot voivat olla moninaisia aina kirjeenvaihdosta, viranomaisdokumentteihin, valokuviin ja erilaisiin digitaalisiin tiedostoihin. Yksityisarkistojen kohdalla on tyypillistä, että arkistonmuodostumista eivät ole ohjanneet tietyt säännöt tai suunnitelmat vaan arkistonmuodostajan toiminta ja kiinnostuksen kohteet.

Yksityisarkistot voivat valottaa aiheita, joita viranomaisarkistot eivät käsittele ja niiden puute lähdeaineistona voi tutkimuksen näkökulmasta kadottaa tiettyjen ihmisryhmien äänen. (Saarenpää & Hakala 2018, 45).

Yksityisarkistot ovat nousseet yhä tärkeämmäksi lähdeaineistoksi, koska historian tutkimuskysymykset ovat siirtyneet niin sanotusta suurmieskeskeisestä historian tutkimuksesta kohti esimerkiksi naisten ja vähemmistöryhmien historiaa, jotka eivät aiemmin ole helposti päätyneet arkistoinstituutioihin tutkimuksen lähdeaineistoksi. (Vainio-Korhonen 2008.) Suomen arkistolaitos, erityisesti Kansallisarkisto, on pitkään toiminut historiantutkimukselle keskeisenä instituutiona, mikä on voinut vaikuttaa myönteisesti yksityisarkistojen asemaan. (Henttonen 2015, 40–42, 83; Hakala & Saarenpää 2018, 45.) Suomessa yksityisarkistoja on Kansallisarkistossa, jonka lisäksi Suomessa on yksityisiä valtionapua saavia keskusarkistoja, jotka tallentavat yksityisarkistoja

omien aihepiiriensä puitteissa. Lisäksi yksityisarkistoja on myös yksityisten henkilöiden, sukujen, yhteisöjen ja organisaatioiden hallussa, jotka voivat olla myös hallinnoimiensa arkistojen muodostajia tai arkistonmuodostajien perillisiä. (Hakala & Saarenpää 2018, 45.) Yhdysvalloissa kansallisarkisto ei tyypillisesti vastaanota yksityisiä aineistoja kokoelmiinsa ja se on etäännyntynyt historiantutkimuksesta. (Hakala & Saarenpää 2018, 45.) Useiden maiden kansallisarkistot huolehtivat vain virallisista hallinnollisista asiakirjoista, kuten Yhdysvalloissa. (Saarenpää, Hakala 2018, 45, Cook 2009, 42).

Oma tutkielmani koskee Yhdysvaltojen arkistoterminologiassa käsikirjoituskokoelmia, joita Yhdysvalloissa keräävät historialliset kokoelmat (collecting repositories). Suomen arkistoterminologiassa käsikirjoituskokoelmat vastaavat käsitteenä yksityisarkistoja, joiden osa arkistoalaa on selkeä. Yksityisarkistolla tarkoitetaan yksityishenkilöiden, kuten yhteisöjen muodostamia arkistoja. Yhteisöarkistokäsitettä (community archives) on käytetty myös Yhdysvaltojen arkistokentällä. Yhdysvaltojen arkistokentällä yksityisarkistojen ja niistä vastaavien ammattilaisten asema ei ole yksiselitteinen. Boles kuitenkin tuo esille, että Yhdysvalloissa arkistoilla ja historiallisilla kokoelmilla on merkittävä rooli kulttuuristen tavoitteiden ja akateemisen tutkimuksen tukemisessa. Vaikka osa teoreetikoista korostaa selkeää erottelua näiden välillä, toiset ovat kyseenalaistaneet tämän rajan ja painottaneet esimerkiksi käyttäjälähtöisyyttä ja tutkimuskäyttöä arkistojen tehtävän määrittelyssä (ks. Boles 2005, 36). Näin ollen kysymys yksityisarkistojen asemasta Yhdysvalloissa on edelleen keskustelunalaan.⁸

2.2 Berkeleyyn suomalainen arkisto osana Western Americana -kokoelmaa

Boles kuvaa, että Yhdysvalloissa yliopistojen kirjastot yhdistävät tyypillisesti pyrkimyksen palvella organisaatioita eli toimia yliopiston hallinnollisena arkistona, mutta toimia myös historiallisena kokoelmana hankkien aineistoja tutkimusta varten. Lisäksi on tyypillistä, että yliopiston arkisto

⁸ Institutionaalisten arkistojen sijaan Yhdysvalloissa historiallisten kokoelmien (collecting repositories) tarkoitus ei välttämättä ole dokumentoida sitä organisaatioita, johon se kuuluu. Sen sijaan sen toiminta-ajatuksena on tiedon kerääminen ympäröivästä yhteiskunnasta tiettyjen teemojen perusteella. Historiallisten kokoelmien kokoelmapolitiikka on usein julkisesti ilmoitettu ja se ohjaa sitä, mitä arkistoja laitos kerää esimerkiksi temaattisesti. Tyypillisiä ovat esimerkiksi erilaiset osavaltioiden historialliset yhdistykset, jotka dokumentoivat oman osavaltionsa historiaa. Roe kuvaa, että arkistot, historialliset yhdistykset, kirjastot (manuscript libraries) ja museot hallinnoivat toisinaan moninaisia aineistoja, kuten arkistoaineistoja, kirjastojen materiaaleja sekä artefakteja. Kokoelmat saattavat siis sisältää aineistoja, jotka on luetteloitava kirjastoperiaattein, arkistoperiaattein ja museoperiaattein. (Roe 2005, 25, 28; Boles 2005, 45, 49, 75.) Maantieteelliset kokoelmat ovat Bolesin mukaan Yhdysvalloissa tyypillisiä. Kokoelmat voivat olla temaattisia tai tietyn historiallisen tapahtuman ympärille keskittyneitä. Samassa yhteydessä Boles mainitsee yhteisöarkistot, jotka dokumentoivat oman yhteisönsä historiaa. Yhteisö voi olla tietyn naapuruston, elämäntavan tai harrastuksen ympärille syntynyt, jonka lisäksi myös etnisillä, uskonnollisilla tai seksuaalivähemmistöillä voi olla arkistoja. (Boles 2005, 45-46.)

sijaitsee kirjastossa. Osana yliopiston kirjastoa kokoelma (collecting repository) palvelee yliopistojen henkilökuntaa, akateemista tutkimusta ja opiskelijoita. (Boles 2005, 45.)

Tämän tutkielman tapausesimerkissä on kyse Kalifornian yliopiston, Berkeleyn Bancroftin kirjastosta, joka hallinnoi kirjallisuuden lisäksi myös yksityisarkistoja (manuscripts) osana kirjaston pyrkimystä palvella akateemista tutkimusta, jonka lisäksi se vastaa myös yliopiston oman toiminnan myötä syntyvästä arkistosta. Western Americana -kokoelma on Kalifornian yliopiston, Berkeleyn Bancroftin kirjaston laajin ja monipuolisin yksittäinen historiallinen kokoelma. Se on myös yksi tärkeimmistä ja kattavimmista olemassa olevista tutkimuksen lähdeaineistoista koskien Yhdysvaltojen länsiosia. Käsikirjoituskokoelman päällikkö kuvaa haastattelussa Western Americanaa sanalla *collecting repository*. (Haastattelu 4.)

Yhdysvaltojen arkistokentällä Berkeleyn suomalainen yhteisöarkisto on määriteltävä käsikirjoitukseksi esimerkiksi suhteessa Roen määritelmään, jossa käsikirjoitukset (manuscripts) ovat yksityishenkilöiden tai perheiden historiallisesti arvokkaita aineistoja tai kirjallisia tuotoksia, jotka ovat muodostuneet heidän toimintansa myötä. (Roe 2005, 1.) Näin ollen Berkeleyn suomalaisten yhteisöarkisto sopi osaksi Western Americana -kokoelmaa, joka kerää käsikirjoituksia koskien Yhdysvaltojen länsirannikon alueen ympäristö- ja väestöhistoriaa.⁹

Berkeleyn yliopiston Bancroftin kirjastossa työskennellessäni työtäni ohjasi käsikirjoituskokoelman prosessoinnin päällikkö Lara Michels (Head of Manuscript Processing). Käytännössä työ Bancroftissa ei eronnut merkittävästi kokemuksestani työskentelystä suomalaisissa viranomaisarkistoissa tai yliopiston arkistossa. Roen mukaan käsikirjoituskokoemien ja viranomaisarkistojen järjestämis- ja kuvailuperiaatteissa ole merkittävää eroa. (Roe 2005, 1.)

Organisaation toiminnan tavoite ohjaa esimerkiksi arkistojen säilytysaikoja. Tämän lisäksi se määrittää arkiston järjestämistä, kuvailua ja tietopalvelua sitä kautta minkälaisia käyttäjäryhmiä arkistolla on. Esimerkiksi historian tutkijoilla, sukututkijoilla tai yrityksen työntekijöillä voi olla erilaisia tarpeita, jotka voivat heijastua esimerkiksi arkiston hakemistoissa. (Roe 2005, 3-626.)

Arkistot ja asiakirjahallinto ovat usein osa organisaation tietohallintaa, jossa ne tukevat organisaatiota ylläpitämällä sen institutionaalista muistia. Organisaation sisäisen tietopalvelun lisäksi esimerkiksi yliopistojen arkistojen ja tutkimuskirjastojen tai käsikirjoituskokoelmien

⁹ Viitataan tässä tutkielmassa Berkeleyn suomalaisesta arkistoon yksityisarkistona ja yhteisöarkistona, koska suomalaisessa arkistokäsitteistössä yksityisarkistoja ei ole ollut tapana kutsua käsikirjoituksiksi.

tarkoituksena on Roen mukaan akateemisen tutkimuksen tukeminen. Instituution toiminta-ajatus ohjaa eri yleisöjen asettamista etusijalle, siten että myös tietopalvelu ja hakuoppaat on kehitetty vastaamaan kyseisten käyttäjäryhmien tarpeita. Tämä voi näkyä kuvailun laajuudessa sekä siinä, minkälaisia työkaluja järjestämisen ja kuvailun perusteella on luotu. Esimerkkinä Roe nostaa esille, että Kalifornian yliopiston kirjastojärjestelmät ovat kehittäneet merkittävän akateemisen tutkimuksen lähdeaineiston, kun *Online Archive of California* -tietokantaan on luotu *Encoded Archival Description* (EAD) hakuoppaita. Tämä työkalu tarjoaa käyttäjille merkittävän määrän tietoa arkistonmuodostajasta ja arkistoaineiston sisällöstä yksityiskohtaisissa hakuoppaissa, jotka tarjoavat sisällönkuvaukset esimerkiksi vaippalehti- ja laatikko kohtaisesti, jopa asiakirjakohtaisesti. Tämän lisäksi hakuoppaat voivat sisältää valikoituja digitoituja aineistoja sekä mahdollisuuden etsiä lisää kontekstietoa. (Roe 2005, 30, 40.)

Käsikirjoituskokoelman päällikkö Lara Michels julkaisi vuonna 2022 hakuoppaan *Online Archive of California* -tietokannassa, joka perustuu Bancroftissa vuonna 2019 tekemälleni järjestämis-, luettelointi ja kuvailutyölle. Osana OAC:tä arkisto on mahdollista löytää digitaalisesti, se on julkisesti saavutettava ja erityisesti kohdennettu akateemiseen tutkimukseen, vaikka aineiston tietopyynnön tekeminen ei vaadi akateemista taustaa. Alkuperäisaineiston tutkiminen on mahdollista Bancroftin kirjastossa tekemällä tietopyynnön, henkilölle, joka kirjautuu Bancroftin kirjastoon tutkijaksi.

Ero viranomaisarkistojen ja käsikirjoituskokoelmien (yksityisarkistojen) välillä tulee ilmi eroavissa toimintaperiaatteissa. Erot tulevat ilmi myös hankintapolitiikassa. Hankintapolitiikka perustuu arkistolaitoksen tavoitteisiin, resursseihin sekä käyttäjiin. (Boles 2005, 36.)

3 ARKISTOTEORIA JA ARKISTOETNOGRAFIA

3.1 Yhteisöarkistojen merkitys tutkimukselle ja yhteisölle

Kanadalaisen arkistoteoreetikon Terry Cookin (1997) mukaan arkistot eivät pelkästään tallenna historiaa, vaan vaikuttavat siihen mitä arkistoihin tallentuu arvonmäärityksessä tehtävien valintojen kautta. Aineistojen arvonmääritys ja muistiorganisaatioiden kokoelmapolitiikka ohjaavat sitä, mitä virallisiin arkistolaitoksiin tallennetaan. Koska virallisten arkistolaitosten kokoelmat edustavat tutkijoille saavutettavissa olevaa tutkimuksen lähdeaineistoa, arvonmääritys ja kokoelmapolitiikka ohjaavat sitä, minkälainen kuva menneisyydestä muodostuu näiden historian tutkimuksen lähdeaineistojen valossa. (Cook 2011, 606, 612-613, 616-618, 624.)

Yhteisöarkistoprojekteja Iso-Britanniassa kuvannut Andrew Flinn on korostanut yhteisöarkistojen ja muistitietoprojektien mahdollisuuksia luoda demokraattisempaa historiaa. Flinnin mukaan yhteisöarkistot voivat monipuolistaa käsitystä kansallisesta historiasta tuoden esille esimerkiksi yhteiskunnassa marginalisoitujen ryhmien, kuten siirtolaisten ja vähemmistöjen äänen. Yhteisöjen ja instituutioiden välinen yhteistyö ei välttämättä tähtää kokoelman siirtämiseen pois yhteisöltä, vaan sen tulisi rakentua vastavuoroiselle oppimiselle ja luottamukselle. Toisaalta Flinn huomioi, että yhteiskunnallisesti marginalisoiduilla ryhmillä voi toisinaan olla epäluottamusta virallisia arkistoja kohtaan. (Flinn 2007, 159–161, 166–168.)

Gabriella Giannachin kuvaa, että diaspora-arkisto voi tarjota diasporayhteisöjen jäsenille mahdollisuuden oman identiteetin kartoitukseen menneisyyttä ja muutosta reflektoiden. Giananchi tuo esille, että diaspora-arkistot ovat sidoksissa yhteisön kuulumisen tunteeseen, jolloin diaspora-arkistojen kanssa työskentelevien arkistoammattilaisten ja tutkijoiden tulisi huomioida yhteisön itsemääritelty identiteetti ja merkityksen anto esimerkiksi aineistojen nimeämisessä ja kuvailussa. (Giannachi 2016, 94–95, 100–101, 109–110)

Tarkastelen Berkeleyyn suomalaisyhteisön arkistoa diaspora-arkistona. Diasporakokemuksessa sekä lähtömaan kulttuuri että suhde ympäröivään yhteiskuntaan ja sen kulttuuriin muovaavat identiteettiä, mikä voi ilmetä hybridi-identiteetteinä. Diaspora-arkisto voi heijastaa identiteetin muutosta ajassa ja on tärkeä siksi akateemisen tutkimuksen lisäksi itse diasporayhteisöille. (Giannachi 2016, 100–101, 106–107)

Uusiseelantilainen Belinda Battley on kuvannut, että arkisto edustaa yhteisöjen muistia, jolla on osa yhteisöllisyyden määrittelyssä. Myös yhteisöjen muistamisen paikoilla on yhteys arkistoon. (Battley 2020, 60–62, 68, 73–74.) Yhteisökeskuksen rooli muistamisen paikkana on tunnistettavissa myös tässä tutkimuksessa, sillä arkisto oli muodostunut osana yhteisön toimintaa Berkeleyyn suomalaisyhteisön yhteisökeskuksessa haalilla (The Finnish Hall -verkkosivut). Siellä yhteisö vietti suomalaisia juhlapäiviä ja järjesti muuta suomalaiskalifornialaiseen kulttuuriin ja järjestötoimintaan liittyvää toimintaa, josta yhteisöarkiston sisältö kertoo.¹⁰

Berkeleyyn suomalaisyhteisön arkiston sijoittuminen institutionaaliseen arkistoon tukee aineiston tutkimuskäyttöä esimerkiksi tutkijasalipalvelun ja akateemisen viittausjärjestelmän kautta sekä mahdollisuutena säilyttää aineistoa arkistokelpoisesti. Sen sijaan The Finnish Hallilla yhteisön hallussa arkisto oli välittömämmin yhteisön saavutettavissa, mutta ilman aineiston konservointia, kuvailua ja siihen liittyviä tiedonhakumahdollisuuksia.

3.1.1 Hankintapolitiikan lähtökohdat arkistoteoriassa

Perinteisesti arkistoalan ajattelussa arkistojen tehtävä ei ole valikoida arkistoja vaan säilyttää ja suojella lahjoitettuja arkistoja. Erityisesti 1900-luvulla arkistot kuitenkin joutuivat reagoimaan siihen, että tuotettujen asiakirjojen määrä kasvoi räjähdysmäisesti kopioinnin, kirjoituskoneen ja lopulta tietokoneen kehittämisen myötä. Pragmaattisesta näkökulmasta arkistonhoitajat omaksuivat osaksi ammattikuvaansa arkistojen valikoimisen, vaikka valikoimiseen on suhtauduttu varauksella. Bolesin mukaan hankintapolitiikasta ei ole yhteistä konsensusta arkistoalalla ja keskustelussa keskeisiä kysymyksiä ovat edelleen, mitä tarkoitusta arkistonhoitajat palvelevat asiakirjoja valitessaan, missä vaiheessa arkistoammattilaisten tulisi tehdä hankintapäätös ja, mikä on kontekstin merkitys suhteessa arkiston sisältöön arvonmäärityksessä. (Boles 2005, 1-5, 38.) Boles myös korostaa, että arkistonhoitajien luoma representaatio yhteiskunnasta arkistoaineistojen valossa ei ole täydellinen, mutta valikoiminen on arkistojen resurssien ja tietomassojen määrän asettama välttämättömyys. Kulttuurirelativismiin näkökulmasta eri ryhmien arkistollisen kulttuuriperinnön asettamista etusijalle organisaation hankintapolitiikassa on vaikeaa perustella. Valintoja tehdessä

¹⁰ Yhteisökeskus (community center) viittaa rakennukseen tai tilaan, joka toimii tietyn yhteisön kokoontumispaikkana ja jonka ylläpidosta vastaa usein yhteisö itse. Se tarjoaa tiloja vapaa-ajan, kulttuuritoiminnan ja yhteisöllisyyden edistämiseen (Mess & King 1947, 73; sit. Smith 2002). Yhdysvalloissa yhteisökeskusten taustalla on osin 1800-luvun lopun settlement house -liike, jonka tarkoituksenaan tukea monietnisessä kaupunginosassa eläneitä maahanmuuttajia. (Fisher 1994, 15, 16 sit. Smith 2002, 1; Şenkol 2009: iv-42). Yhteisökeskukset voidaan nähdä Ray Oldenburgin ”kolmannen tilan” käsitteen mukaisina kodin ja työn ulkopuolisina sosiaalisen vuorovaikutuksen paikkoina (Scott 2021, 177–178). San Franciscon lahden alueella toimii useiden eri diasporayhteisöjen yhteisökeskuksia suomalaisen Finnish Hallin ohella, kuten Gabriella Giannachi tuo esiin (Giannachi 2016, 113–115).

arkistonhoitajien täytyy kohdistaa ajattelunsa tulevaisuuteen arvioiden sitä, minkä tiedon säästäminen palvelee yhteiskuntaa. (Boles 2005, 1-5, 7. 9.)

Arkistot ovat siirtyneet puolueettomista todistusaineiston säilyttäjästä kohti aktiivisempaa roolia kollektiivisen muistin, identiteetin ja yhteisöllisyyden rakentajina. Yhden kansallisen kertomuksen sijaan kiinnostus on kohdistunut yhä enemmän yhteisöjen ja yksilöiden moninaisiin kokemuksiin. Tämän kehityksen myötä arkistonhoitajat toimivat yhä useammin yhteistyössä yhteisöjen kanssa ja jakavat asiantuntijuuttaan niiden kanssa. (Cook 2013, 106–116; Hakala & Saarenpää 2018, 44; Peltonen 2021, 49; Hupaniittu 2021, 11–12.) Arkistotieteessä onkin kiinnitetty huomiota erityisesti arkistojen ja arkistonhoitajien roolin muutokseen. Flinnin mukaan arkistolaitosten tulisi uudistua ja kehittyä ulospäinsuuntautuneemmiksi ja luoda kumppanuuksia yhteisöarkistojen kanssa. Arkistonhoitajien tulisi tunnistaa oma aktiivinen roolinsa kulttuuriperinnön muodostumisessa eikä esittää toimintaansa neutraalina ja passiivisena. (Flinn 2007, 154, 160, 168.)

Tässä tutkielmassa lähestyn näitä kysymyksiä analysoimalla eri toimijoiden rooleja Berkeleyn suomalaisyhteisön arkistoprojektissa sekä refleктоimalla omaa rooliani arkistoprosessin eri vaiheisiin osallistuneena toimijana.

3.1.2 Yhteisöarkistot osana kokonaisvaltaisen arkiston ideaalia

Arkistollinen kulttuuriperintö heijastaa usein yhteiskuntaa hallinnollisesta ja yläluokkaisesta näkökulmasta.¹¹ Taustalla on arkistolaitosten hallinnollinen rooli osana organisaatioita ja valtionhallintoa. Yhteisöt saattavat esiintyä viranomaisarkistoissa vain siinä määrin kuin ne ovat olleet yhteydessä valtionhallintoon, ja tällöin lähteitä voi joutua lukemaan vastakarvaan kokonaisvaltaisemman kuvan saamiseksi. Viranomaislähteissä yhteisöt eivät välttämättä puhu omalla äänellään, ja ne voivat näyttää tilastollisilta, yksiulotteisilta ja lokeroivilta, jolloin yhteisöidentiteettien kompleksisuus jää näkymättömiin. (Flinn 2007, 152, 159–160; Decker & McKinlay 2020, 25.) Flinn (2007) kysyykin, haluaisimmeko itse, että oma elämäntarinamme esitettäisiin tällaisista lähtökohdista käsin. Arkistot ovat keskeisiä tutkimuksen lähdeaineistoja,

¹¹ Arkistoalan teksteissä on käytetty 1990-luvulta lähtien käsitteitä kansallinen kulttuuriperintö, arkistollinen kulttuuriperintö ja asiakirjallinen kulttuuriperintö määrittelemättä tarkkaan niiden sisältöä. Hupaniittu liittää arkistot osaksi Unescon määrittelemää “documentary heritage” -kulttuuriperintötyyppiä ja toteaa, että arkistoista tulee osa kulttuuriperintöä tyypillisesti siinä vaiheessa, kun ne eivät ole enää arkistonmuodostajan aktiivisessa käytössä. (Hupaniittu 2021, 21, 26, 35; Hupaniittu & Peltonen 2021, 10).

minkä vuoksi arkistojen hiljaisuudet ja aukot on syytä tiedostaa, sillä ne voivat johtaa puutteellisiin ja kontekstista irrotettuihin representaatioihin. (Flinn 2007, 152; Giannachi 2016, 95, 99.)

Yhteisöarkistoilmiön taustalla on ajatus siitä, että arkistojen tulisi heijastaa koko yhteiskuntaa, joka perustuu esimerkiksi Gerald Hamin näkemykseen arkistonhoitajien aktiivisesta roolista kokonaisvaltaisen yhteiskunnallisen dokumentaation rakentamisessa. (Flinn 2007, 152.)

Yhteisöarkistoilmiö liittyy myös historian tutkimuksen kysymysten muuttumiseen, jossa kiinnostus on kohdistunut aiempaa enemmän identiteettihistoriaan sekä tavallisten ihmisten ja vähemmistöjen historiaan. Koska virallisiin arkistoihin ei ole tallentunut kattavasti aineistoa ruohonjuuritason toimijoista, siirtolaisista tai heidän perustamistaan organisaatioista, esille on syntynyt tarve tunnistaa uusia lähdeaineistoja. (Flinn 2007, 152, 159–160.)

Sen sijaan monet arkistolaitosten ulkopuoliset yhteisöarkistot ovat keränneet ja tallentaneet juuri tällaisia aineistoja, joita virallisista kokoelmista puuttuu. Yhteisöt ovat perustaneet omia arkistojaan, ja myös tutkijat ovat pyrkineet dokumentoimaan esimerkiksi työväenluokan, diasporayhteisöjen ja seksuaalivähemmistöjen historiaa muun muassa muistitietotutkimuksen avulla. (Flinn 2007, 154–156, 160.) Yhteisöarkistot voivat mahdollistaa historian kirjoituksen, joka vastaa Geertzin käsitystä kulttuurin tiheästä kuvauksesta. Ne tuovat esiin elämän osa-alueita, joita viranomaisarkistot eivät kata, kuten arkea, vapaa-aikaa ja yksityiselämää. Yhteisöarkistot nostavat esiin kysymyksen siitä, kenellä on oikeus tuottaa representaatioita kulttuureista. Samalla korostuu näkemys siitä, että ihmisillä on oikeus kertoa oma tarinansa. (Flinn 2007, 160, 167; Geertz 1973, 5–7.)

Yhteisöarkistot ovat moninaisia ja ne voivat sisältää monenlaisia aineistotyyppisiä. Yhteisöarkistot voivat olla perinteiseen arkistomääritelmään istuvia yhteisöjen toiminnan tai järjestötoiminnan johdosta muodostuneita arkistoja, mutta myös muistitietoprojekteja, temaattisia kokoelmia tai maantieteellisiä paikallishistoriakokoelmia. Flinn (2007) suosii laajaa määritelmää, koska se mahdollistaa erilaisten ryhmien osallisuuden kulttuuriperintöön, vaikka kaikki yhteisöarkistot eivät täyttäisi arkiston tiukkaa määritelmää. Kaikki yhteisöt eivät esimerkiksi tuota yhtä paljon kirjallista tai asiakirjallista aineistoa. (Flinn 2007, 152–153.)

Tämä näkökulma liittyy myös siirtolaisarkistoihin, sillä siirtolaiset ja diasporayhteisöt ovat helposti alisteisessa asemassa suhteessa arkistollisessa kulttuuriperinnössä. Taustalla voi vaikuttaa esimerkiksi se, että kulttuuriperintöä tallennetaan kansallisvaltioiden rajojen sisällä, mutta siirtolaisuus sen sijaan on ylijäräinen ilmiö. Giannachi (2016, 94–95) tuo Spivakiin viitaten esiin, että kaikilla ihmisryhmillä ei ole mahdollisuuksia tuottaa sellaisia aineistoja, jotka päätyisivät arkistoihin. Tämän vuoksi niiden historiaa on kuvattu ulkopuolelta käsin. Lisäksi siirtolaisarkistot

voivat jäädä kahden kansallisen kulttuuriperinnön välimaastoon. (Giannachi 2016, 94–95; Flinn 2008, 64.)

Yhteisöarkistot eivät aina sovi tiukkarajaiseen arkiston määritelmään. Ne voivat toisinaan muistuttaa enemmän kokoelmia kuin tietyn arkistonmuodostajan toiminnan tuloksena syntyneitä arkistoja. Määrittelykysymykset vaikuttavat esimerkiksi siihen, millä perusteella arkistolaitokset tekevät hankintapäätöksiä. Samalla yhteisöarkistot tuovat mukanaan käytännön haasteita, kuten sen, miten kuvailla aineistoja, jotka sisältävät moninaisia aineistotyyppisiä esineistä päiväkirjoihin, valokuviin ja muistitietoaineistoihin. (Flinn 2007, 167.) Giannachin (2016, 98) mukaan arkistoja tulisi tarkastella niiden sisällön lisäksi käytäntöinä ja prosesseina, joissa merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa kontekstin, käyttäjien sekä aineistojen kuvailun, jäsentämisen ja tulkinnan kanssa. Arkistojen kontekstuaalinen rikkaus säilyy paremmin, kun representaatiossa huomioidaan yhteisön itse määrittelemä identiteetti ja yhteisöt osallistuvat aineistojen kuvailuun ja tulkintaan. Hän tuo esille projektin, jossa arkistojen kuvailutietoja on täydennetty jälkikäteen yhteisön jäsenten haastattelujen avulla. (Giannachi 2016, 98, 100.)

Flinnin (2007, 153) mukaan yhteisö on käsitteenä joustava, mutta yleisesti se muodostuu esimerkiksi paikallisuuden, yhteisen identiteetin, taustan, kulttuurin, arvojen, uskomusten tai kiinnostusten ympärille. Yhteisön käsitteen määrittely on tärkeää yhteisöarkistojen kannalta, koska yhteisön arkisto ja muistelu voivat vaikuttaa sen identiteettiin ja koheesioon. Flinn pitää tärkeänä sitä, kuinka yhteisö itse määrittelee oman identiteettinsä. (Flinn 2007, 153.) Yhteisöarkistoprojektit voivatkin tarjota yhteisöille mahdollisuuden muistamiseen sekä kokemuksen muistetuksi tulemisesta. Kokemus siitä, että oma elämä osana yhteisöä ja osana paikallista elinympäristöä tunnustetaan osaksi esimerkiksi paikallishistoriaa, voi lisätä kuulumisen tunnetta ja vahvistaa yhteisöidentiteettiä. (Flinn 2007, 160.)

Kiinnostus yhteisöhistoriaan nousee usein esille yhteisön muutosvaiheissa, jolloin voi syntyä kokemus identiteetin menettämisestä (ks. Flinn 2007, 159). Tällaisia tilanteita voivat aiheuttaa esimerkiksi sukupolvien vaihdokset, tietyn elinkeinon loppuminen, siirtolaisuus tai diasporakokemukset. Yhteisöhistoria voi auttaa yhteisöjä rakentamaan yhteyttä omaan kulttuuriperintöönsä ja identiteettiinsä. Yhteisöarkistot eivät pelkästään auta yhteisöjä muistamaan ja tallentamaan historiaansa, vaan ymmärtämään myös nykyisyyttä ja sen suhdetta menneisyyteen. Tätä tukee myös Giannachin näkemys, jonka mukaan arkistot voivat toimia karttoina, joiden avulla yksilöt ja yhteisöt jäsentävät nykyistä identiteettiään tarkastelemalla menneisyyttä pyrkimyksenä ymmärtää tapahtunutta muutosta. Erityisesti diasporayhteyksissä arkistot voivat toimia välineinä

identiteetin rakentamisessa, jossa suhdetta omaan kulttuuriseen taustaan ja ympäröivään yhteiskuntaan neuvotellaan jatkuvasti. (Giannachi 2016, 94–95.) Kiinnostus yhteisöhistoriaan liittyy usein yksilöiden haluun muodostaa henkilökohtainen suhde menneisyyteen esimerkiksi sukututkimuksen kautta. (Flinn 2007, 159.)

Yhteisöarkistojen kohdalla on tärkeää huomioida myös yhteisöjen sisäiset jännitteet. Kuten valtaviiran arkistoissa, myös yhteisöarkistojen parissa työskentelevien on kysyttävä, kenen äänellä ne puhuvat. Vastaavasti on tarkasteltava yksilön suhdetta yhteisöarkistoon ja sitä, miten yhteisön muisti muodostuu ja miten tietty kuviteltu yhteisö ylipäättään tulee hyväksytyksi. Keskeistä on myös yksilön identiteetin suhde jatkuvasti muotoutuvaan yhteisöidentiteettiin. (Flinn 2007, 166; Giannachi 2016, 95, 98; Anderson ja muut 2007, 108.)

Yhteisöarkistoilmiötä vastaan on esitetty myös kriittisiä näkökulmia. Kriitikissä on vedottu siihen, ettei arkistojen tehtävänä ole palvella “sukututkimusturismia”. Osa arkistonhoitajista katsoo, että arkistojen ensisijainen tehtävä on tukea organisaatioiden toimintaa, tehdä arvonnäytystä ja säilyttää aineistoja, jolloin saavutettavuus jää toissijaiseksi suhteessa arkistojen perustoimintoihin. Lisäksi on esitetty huolta jenkinsonilaisten periaatteiden ja historiantutkimuksen perusteiden murentumisesta. (Flinn 2007, 170.) Flinnin (2007) mukaan tällaisen ajattelun taustalla vaikuttavat todennäköisesti myös arkistojen rajalliset resurssit sekä tarve palvella olemassa olevia käyttäjäryhmiä, kuten organisaatioiden sisäistä tietopalvelua ja tutkijoita. Tästä huolimatta hän toteaa, että kokoelmien monipuolistuminen voi palvella uusia käyttäjäryhmiä ja tutkimuskysymysten muuttuessa myös tutkimusta. Kun arkistot heijastavat yhteiskuntaa kokonaisvaltaisemmin, ne voivat myös tavoittaa uusia käyttäjäryhmiä. (Flinn 2007, 166–167, 170.) Keskeistä on, että yhteisöt osallistuvat arkistointiprosessiin omista lähtökohdistaan ja ehdoillaan (Flinn 2008, 70–71; Flinn 2007, 170.)¹²

¹² Flinn esittääkin kysymyksen, onko syytä käyttää aikaa ja mahdollisesti niukkoja resursseja haastavan aiheen, kuten kansainvälisten muuttoliikkeiden arkistolähteiden taltioimiseen. Flinnin mukaan työn arvo on siinä, että se voi lisätä tietoisuutta kansainvälisten yhteyksien merkityksestä. Ennen kaikkea se voi auttaa muuttamaan suhtautumista siirtolaisiin “toisina”. Flinn viittaa Stuart Halliin argumentoidessaan kulttuuriperinnön demokratisoinnista, jonka mukaan yhteisöjen rajautuminen kansallisen kulttuuriperinnön ulkopuolelle voi vahvistaa kokemusta ulossulkemisen, lisätä vieraantumista ja kuulumattomuuden tunnetta. Kulttuuriperinnön näkeminen monikulttuurisena sen sijaan voi lisätä yhteisöjen kuulumisen tunnetta (Flinn 2008, 65, 71.) Flinn myös korostaa, että yhteisöhistoriat eivät ole erillisiä kertomuksia, vaan ne voivat vahvistaa kokonaisvaltaisempaa käsitystä kansallisesta historiasta ja lisätä kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja kunnioitusta. Yhteisöarkistot voivat tuoda näkyväksi kansakunnan sisäisten identiteettien moninaisuuden ja kompleksisuuden. Flinnin mukaan erilaisten yhteisöjen, kuten etnisten, diasporisten ja paikallisyhteisöjen historian sisällyttäminen osaksi kansallista kertomusta rakentaa monipuolisempaa kuvaa kulttuuriperinnöstä. Museoilla ja arkistoilla on tärkeä rooli piiloon jääneiden näkökulmien ja kertomusten esiin tuomisessa. Kun eri yhteisöille annetaan mahdollisuus osallistua kulttuuriperintötyöhön, yhteisöt voivat vaikuttaa siihen, millainen representaatio heistä muodostuu. (Flinn 2007, 152, 157, 160, 165, 166, 167; Giannachi 2016, 95.)

3.2 Yksityisarkistojen elinkaari ja lahjoitukset

Yksityisarkistojen lahjoituksia on tarkasteltu arkistoteorian elinkaarimallin kautta. Arkiston elinkaarimalli perustuu Yhdysvaltain kansallisarkiston kehittämään malliin, jossa asiakirja luodaan, säilytetään, voidaan hävittää tai siirtää päätearkistoon. (Henttonen 2015, 82, 83). Kun arkisto ei ole enää arkistonmuodostajan aktiivisessa käytössä, arkistonhoitajat voivat tehdä siitä arvonmäärityksen. Elinkaaren loppuvaiheessa voi olla tarpeen arvioida arkiston säilyttämisen tarvetta todistusaineistona esimerkiksi lainsäädännön näkökulmasta, jolloin arkistonhoitajat voivat arkistoida sen. (Derrida 1995, 17; Boles 2005, 27.) Arkistoteorian jatkumomalli syntyi digitaalisen dokumentaation haasteista. Jatkumomallin ideana on tunnistaa arkistollinen arvo jo asiakirjan syntyhetkellä. (Boles 2005, 27.)

Arkistoteoreetikko Rob Fisherin (2015) ajattelu perustuu hänen kokemukseensa työskentelystä Kanadan kansalliskirjastossa ja -arkistossa. Hän tarkastelee yksityisarkistoja lahjoittajien näkökulmasta ja korostaa, että lahjoittajat ovat keskeisiä, vaikka arkistoteoriassa pitkälti sivuutettuja toimijoita. Fisher osoittaa, että lahjoittajat vaikuttavat merkittävästi siihen, mitä aineistoa säilyy ja päätyy arkistolaitoksiin osaksi arkistollista kulttuuriperintöä.

Fisherin mukaan arkistoalan elinkaari- ja jatkumomallien soveltamisessa yksityisarkistoihin on ongelmakohtia. Toisin kuin viranomaisarkistojen kohdalla, yksityisarkiston karttumista arkistolaitoksiin ei ohjaa lainsäädäntö eikä niille ole ennalta määriteltyjä säilytysaikoja. Yksityisarkistojen karttuminen perustuu kulttuuriperintöarvon määrittelyyn, vaikka lahjoitusprosessi ei ole täysin arkistonhoitajien hallinnassa. Lahjoittajien toimijuus ja päätösvalta tuovat arkistojen hankinta- ja arvonmääritystoimintoihin dynaamisen aspektin, jota on vaikea sovittaa arkistoteorian malleihin. (Fisher 2015, 97–98.)

Lahjoitus on tapahtuma, joka poikkeaa tyypillisestä yksityisarkistojen elinkaaresta, sillä harvempi yksityisarkisto lahjoitetaan arkistolaitokseen. Arkistonsa kulttuuriperintöarvon tiedostanut lahjoittaja saattaa ottaa yhteyttä yhteen tai useampaankin arkistoinstituutioon neuvotellakseen arkiston lahjoituksesta ja avaamisesta tutkimuskäyttöön. (Fisher 2015, 95.) Fisher kuitenkin muistuttaa, että neuvottelu ei aina johda hallinnointioikeuden siirtymiseen viralliseen arkistolaitokseen. (Fisher 2015, 96.)

Yksityisarkistojen elinkaareissa voi tunnistaa aktiivivaiheen ja historiallisen päätearkistovaiheen, jossa aineisto on irrotettu alkuperäisestä käyttökontekstistaan ja sen olemassaolo perustuu sen kulttuuriperintöarvoon (Vainio-Korhonen 2021, 67; Hupaniittu 2022, 26). Lahjoituksen myötä

aiemmin yksityisen arkistonmuodostajan aktiivisessa käytössä olleet asiakirjat ovat siirtyneet osaksi kulttuuriperintöä. Asiakirjan muuttuessa kulttuuriperinnöksi asiakirjat saavat uuden käyttötarkoituksen, kun ne esimerkiksi tutkimuksen lähteenä todentavat menneitä tapahtumia sekä kuvaavat historiallisten tapahtumien kehityskulkua, kulttuuri-ilmiötä tai tietyn ihmisryhmän historiaa. (Hupaniittu 2022, 26–27).

Lahjoitustilanteet eivät ole neutraaleja, sillä lahjoittajilla on usein tunnelataus suhteessa arkistoonsa. Kun lahjoittajan ja arkistoinstituution edut kohtaavat, yksityisarkistot saatetaan lahjoittaa arkistoinstituutioon. (Fisher 2015, 97.) Ennen arkiston siirtoa, lahjoittajan ja arkistolaitoksen välillä laaditaan lahjoitussopimus (Deed of Gift). Lahjoitussopimus syntyy, jos potentiaalinen lahjoittajataho on päättänyt lahjoittaa arkistonsa, ja mikäli kentällä työskentelevän arkistoammattilaisen tekemä arvonmäärittämisraportti on hyväksytty. Lahjoitussopimus on laillinen asiakirja, jolla määritellään sopimusosapuolien oikeudet ja velvollisuudet. Usein lahjoitussopimus on yksinkertainen lahjoituksen hyväksymisen ilmaiseva dokumentti, mutta sopimus voi sisältää myös ehtoja. Tyypillisiä ehtoja ovat esimerkiksi käyttörajoitukset sekä arkiston palauttaminen arkistonmuodostajalla tilanteessa, jossa arkisto päätettäisiin poistaa kokoelmasta. Tässä neuvotteluprosessissa, lahjoittajien ja arkistoammattilaisten välisen vuorovaikutuksen myötä muodostuu menneisyyden dokumentaarinen kulttuuriperintö ja yhteiskunnan muisti. (Fisher 2015, 94, 100, 117; Ham 2005, 138–142.)

Kun arkiston hankinta johtaa lahjoitukseen, arkistolaitos ottaa vastuun arkiston hallinnoinnista, ja omistusoikeus siirtyy tyypillisesti laillisesti arkistolaitokselle. Fisher ja Ham tunnistavat lahjoitusprosessissa arkistomuodostajan, hallinnoijan ja lahjoittajan roolit. Arkiston hallinnoija, neuvottelee mahdollisesta arkiston fyysisestä ja omistusoikeuden siirrosta päätearkistoon. Arkiston hallinnoija voi olla arkistonmuodostaja tai muu taho, jolle arkisto on periytynyt. Arkiston lahjoituksen myötä arkistolaitoksesta tulee arkiston hallinnoija. (Fisher 2015, 93, 97, 100–102; Ham 2005, 137.) Arkiston hankintavaiheessa arkistonhoitaja alkaa valmistella arkiston siirtoa lahjoittajalta arkistolaitokseen, joka voi sisältää arkiston järjestämistä, pakkaamista ja siirron valmistelua. Arkiston siirto on arkiston hankinnan viimeinen vaihe ja samalla ensimmäinen vaihe arkiston järjestämis- ja kuvailuprosessissa. (Ham 2005, 137.)

Yksityisestä muistosta tulee osa kollektiivista muistia, kun se siirtyy suurempaan yhteiskunnalliseen tietovarastoon. Fisher kuvaa, että mikäli arkisto lahjoitetaan yksityiseltä taholta viralliseen arkistolaitokseen, se myös siirtyy yksityisestä tilasta julkiseen tilaan. Julkinen ja yksityinen viittaavat sekä arkiston omistusoikeuden muutokseen samoin kuin muutokseen arkiston

saavutettavuudessa. Esimerkiksi osana julkisen arkistolaitoksen kokoelmaa arkiston käyttäjien on mahdollista tilata aineistoja tutkijasaliin tai mikäli arkisto on digitoitu, sitä voi tutkia digitaalisesti. Joka tapauksessa arkiston hallinnointi on siirtynyt päätearkistolle, jonka kokoelmissa se on julkisesti saavutettavissa. (Fisher 2015, 96, 97.)

Tässä tutkielmassa lahjoitusprosessia tarkastellaan prosessina, jossa arkisto siirtyi The Finnish Hallilta yhteisön omistuksesta Kalifornian yliopistoon, Berkeleyyn osaksi *Western Americana* -kokoelmaa lahjoitussopimuksen kautta. Fisherin kuvaus vastaa monilta osin toteutunutta tapahtumaketjua. Berkeleyyn yhteisöarkistoprojektiin osallistui toimijana myös Siirtolaisuusinstituutti, joka oli mukana arkiston kulttuuriperintöarvon tunnistamisessa ja lahjoituksen suunnittelussa. Tämä osoittaa, että lahjoitusprosessiin voi joissain tapauksissa osallistua useita toimijoita. Fisher ei käsittele tilanteita, joissa lahjoitukseen osallistuisi arkiston lahjoittajan ja vastaanottavan arkiston lisäksi muita tahoja, mutta esimerkiksi Ham on ehdottanut useampien toimijoiden välistä yhteistyötä. (Ham 1981, 211–214.) Lisäksi Flinn on tuonut esiin monikansallisten toimijaverkostojen tarpeellisuuden siirtolaisarkistojen kohdalla, joita ei aina tunnisteta osaksi kansallista kulttuuriperintöä. (Flinn 2008, 69.)

3.2.1 Hankintapolitiikka ja lahjoittajien toimijuus

Yhdysvalloissa käsikirjoituskokoelmat (collecting archives, manuscript libraries, manuscript repositories) valitsevat kokoelmiinsa sisällytettäväksi aineistoja tiettyjen teemojen perustella, joita ohjaa instituution kokoelma- ja hankintapolitiikka. (Boles 2005, 67; Henttonen 2015, 116–117.)

Fisher (2015, 108) kuvaa käsikirjoituksia keräävän arkistolaitoksen hankintapolitiikkaa ennemminkin toivelistaksi kuin työsuunnitelmaksi. Yksityisiä arkistoja keräävän arkistolaitoksen on mahdotonta suunnitella hankintoja samalla tapaa kuin valtion arkistolla tai tietyn organisaation sisäisellä arkistolla on, koska lahjoittajien toimijuus ja sen taustalla vaikuttavat moninaiset odottamattomat olosuhteet voivat johtaa lahjoitustarjouksiin. (Fisher 2015, 108.)

Vaikka arkistoinstituutiot keräävät yksityisarkistoja, yksityishenkilöillä ei ole velvollisuutta lahjoittaa arkistojaan. Niiden hallinnointia tai karttumista arkistolaitoksiin lahjoituksin ei voida ohjata kuten viranomaisarkistoja. Fisherin mukaan arkistoammattilaiset voivat tarjota neuvoja esimerkiksi potentiaalisille lahjoittajille, mutta mitään ohjeistuksia ei voi kenenkään vaatia seuraavan. (Fisher 2015, 99.) Cook kutsuu arkistoammattilaisten tekemää arvonmäärittystä porttitoiminnoiksi (gateway fuction), koska se edeltää tietyn arkisto vastaanottamista arkistolaitokseen. Arvonmäärittys perustuu kysymykselle siitä, onko aineistolla pysyvää arvoa. Yksityisen arkistoinstituution hankintapolitiikan näkökulmasta lahjoitustilanteessa harkitaan myös

arkiston sopivuutta osaksi tiettyä kokoelmaa esimerkiksi temaattisesti. (Cook 2011, 606–617; Henttonen 2015, 93101, 116–117; Peltonen 2021, 49; Hupaniittu 2022, 68.)

Arkistoalalla on paljon hiljaista tietoa ja käytännöllistä kokemusta lahjoittajien kanssa tehtävästä työstä (Boles 2005, 75–120; Fisher 2015, 93). Tästä huolimatta Fisher (2015) korostaa, ettei arkistoalalla ole huomioitu lahjoittajien toimijuutta tai tarkasteltu riittävästi sitä, miksi arkiston hallinnoija päättää lahjoittaa arkistonsa julkiseen arkistolaitokseen. Fisher määrittelee lahjoittajien toimijuuden heidän kykynään tehdä itsenäisiä päätöksiä ja vaikuttaa arkistoprosessin lopputulokseen. Lahjoittajilla on osa kollektiivisen muistin muodostamisessa, jossa he neuvottelevat arkistojensa tallentamisesta ja avaamisesta julkiseen tutkimuskäyttöön. (Fisher 2015, 92.)

Lahjoitusten hyväksymistä on kutsuttu passiiviseksi hankinnaksi ja reaktiiviseksi arvonmääritykseksi, joka pitäisi hyväksyä vain osana aktiivista hankintapolitiikkaa ja arvonmääritystä. Hän kuvaa, että kokemuksellisen tiedon valossa aktiivinen hankintapolitiikka, jossa arkistolaitos lähestyy suoraa potentiaalista lahjoittajaa, ei usein johda arkiston lahjoittamiseen ainakaan heti. Arkistolahjoituksessa keskeistä on ajoitus, sillä arkistonmuodostaja tai hallinnoija tuskin lahjoittaa arkistoa, joka on edelleen tämän omassa käytössä. (Fisher 2015, 107–108.)

Fisherin (2015, 110) mukaan arkistotyössä paljon työaika todellisuudessa kuluu lahjoittajien aloitteisiin vastaamiseen. Tahot, jotka ovat halukkaita lahjoittamaan arkistonsa, ottavat usein arkistolaitokseen itse yhteyttä. Arkiston sopivuutta suhteessa instituution kokoelmapolitiikkaan voidaan harkita, vaikka se ei sopisi täysin tarkkarajaiseen hankintapolitiikkaan. Fisherin mukaan arkistotyön todellisuus on sitä, että suurin osa toteutuneista lahjoituksista on tehty lahjoittajien aloitteesta, jotka ovat ottaneet yhteyttä arkistolaitokseen tiedustellakseen mitä heidän tulisi tehdä hallussaan olevalle arkistoaineistolle. Yhteydenotto liittyy yleensä jonkinlaiseen yhteisön kokemaan muutosvaiheeseen, yrityksen siirtymävaiheeseen tai toiminnan loppumiseen; arkisto ei enää ole aktiivisessa käytössä, minkä takia pohditaan mitä aineistolle pitäisi tehdä. (Fisher 2015, 109.)

Hankintapolitiikan laatiminen on usein helpompaa kuin sen toteuttaminen. Suhteet lahjoittajiin tarjoaa haasteen systemaattiselle ja suunnitelmalliselle hankintapolitiikalle, joka voi olla vaikeaa selittää esimerkiksi tietyn instituution johdolle, joka ei tunne yksityisarkistoalaa. (Fisher 2015, 109.) Siitä huolimatta, että arkistolahjoitukset perustuvat usein yksityisten lahjoittajien aktiivisuuteen, arkistonhoitajien täytyy kuitenkin tutkia oman instituutionsa kokoelmapolitiikka, kehittää hankintapolitiikkaansa ja strategiaansa. Keskeistä tunnistaa potentiaaliset lahjoittajatahot ja arvioida mitkä hankinnat ovat etusijalla. Yksityisarkiston ammattialan pohdinnat ovat Fisherin mukaan painottaneet suunnitelmallista kokoelmapolitiikkaa ja sekä yhteistyöstrategioita myös eri

instituutioiden välillä. Sen sijaan pyrkimys rationalisoida yksityisarkistojen hankintapolitiikka ei huomioi lahjoittajien päätösvaltaa hankintojen toteutumisessa. (Fisher 2015, 109.)

Tämän tutkielman tapausesimerkissä tulee esille Fisherin kuvaama lahjoittajien toimijuus, koska lahjoitusprosessi käynnistyi yksityisen toimijan yhteydenotosta. Samoin voi ajatella lahjoituksen toteutuneen niin sanotun passiivisen hankintapolitiikan perusteella. Bancroftin kirjasto vastasi potentiaalisen lahjoittaja tahon, Berkeleyyn suomalaisen yhteisön, tekemään aloitteeseen, jonka myötä käynnistyi neuvottelu arkiston lahjoituksesta tahojen välillä. Haastatteluaineiston perusteella arkiston vastaanottamiseen vaikutti se, että aineisto sopi osaksi Western Americana -kokoelmaa. Tämä osoittaa, että vaikka kokoelmapolitiikka ohjaa hankintoja, niiden toteutuminen voi käytännössä riippua lahjoittajien yhteistyöhalusta ja aloitteellisuudesta.

3.2.2 Arkistolahjoitukset lahjoittajien näkökulmasta

Lahjoituspäätöksen taustalla on erilaisia motivaatioita. Sitä edeltää usein vaihe, jossa arkiston aktiivinen käyttö on päättynyt ja hallinnoija on tunnistanut aineiston kulttuuriperintöarvon. Useimmat yksityiset arkistojen hallinnoijatahot, kuten yhteisöt, eivät päädy lahjoittamaan arkistoaan, mutta osa punnitsee sen hyötyjä. Lahjoittaja voi nähdä lahjoituksen keinona varmistaa aineiston säilyminen tuleville sukupolville (Fisher 2015, 92, 100). Fisherin (2015, 100–101) mukaan lahjoituksen taustalla on usein myös arkistonmuodostajan elämäntyön merkityksellisyyden tunnistaminen sekä toive sen säilymisestä ja tunnustamisesta myös heidän elämänsä jälkeen. Taustalla voi olla lisäksi inhimillinen tarve tulla muistetuksi ja jättää oma elämä osaksi kollektiivista muistia.

Lahjoittamiseen voivat vaikuttaa myös elämänvaiheisiin liittyvät siirtymät. Esimerkiksi eläköityminen, toiminnan päättymisen tai suuren projektin valmistuminen voivat toimia tilanteina, joissa arkiston tallettaminen voi saada jopa rituaalisen merkityksen. Tällöin arkistoiminen voidaan nähdä virstanpylväänä, jossa yksityinen muisto siirtyy osaksi kollektiivista muistia (Fisher 2015, 101).

Motivaatiot eivät kuitenkaan ole pelkästään symbolisia, vaan niihin liittyy myös käytännöllisiä syitä. Arkiston lahjoittaminen voi johtua esimerkiksi tilanpuutteesta, jolloin pyrkimyksenä voi olla välttää aineiston hävittäminen, jos arkiston säilyttäminen ei ole enää mahdollista yksityisesti. Osa arkistonmuodostajista tiedostaa aineistonsa rahallisen arvon, jolloin lahjoitukseen voi liittyä myös taloudellisia motiiveja. (Fisher 2015, 101–102). Joissakin tapauksissa lahjoittamisen taustalla voi olla halu vaikuttaa siihen minkälainen kuva menneisyydestä muodostuu. Erityisesti aktivistien tai

muiden yhteiskunnallisten toimijoiden kohdalla oman näkökulman tallentaminen tarjoaa vaihtoehtoisen kertomuksen suhteessa virallisiin asiakirjoihin (Fisher 2015, 101). Fisher korostaa kuitenkin, että lahjoittajien motivaatioita ei voida yleistää. Usein lahjoituspäätökseen vaikuttaa useiden eri tekijöiden summa, jossa vaikuttaa samanaikaisesti tunneperäiset, symboliset, käytännölliset kuin taloudelliset tekijät (Fisher 2015, 102).

Lahjoittajien motivaatiot vaikuttavat myös siihen, mihin arkisto päätetään sijoittaa. Fisherin mukaan keskeinen tekijä on arkistolaitoksen sijainti, sillä lahjoittajat suosivat usein arkistoa, joka sijaitsee lähellä heidän omaa elinympäristöään. Läheisyys mahdollistaa henkilökohtaisen vuorovaikutuksen arkistonhoitajien kanssa sekä sen, että arkisto säilyy yhteisön saavutettavissaan. Lahjoittajat voivat kokea tärkeäksi myös sen, että heidän arkistonsa sijoittuu osaksi oman paikkakunnan paikallishistoriaa ja sen kulttuurista kontekstia (Fisher 2015, 102).

Valintaan vaikuttavat myös arkistolaitoksen maine, tarjottujen palveluiden laatu sekä luottamus arkistonhoitajiin. Lahjoittajat voivat yhdistää arkistolaitoksen koetun arvokkuuden oman arkistonsa arvoon. Myös tarjolla olevat arkisto- ja konservointipalvelut sekä säilyttämiskäytännöt vaikuttavat siihen, mihin arkisto lopulta lahjoitetaan. Vertaisryhmän suositukset ja aiemmat kokemukset arkistolaitoksista ohjaavat myös valintoja (Fisher 2015, 102, 103). Keskeisessä asemassa on lisäksi luottamus arkistolaitosta kohtaan. Lahjoittajien on voitava luottaa siihen, että arkistoa käsitellään ammattimaisesti, sen kontekstia kunnioitetaan ja arkaluontoisia tietoja käsitellään asianmukaisesti. Epäluottamus tai huonot kokemukset voivat vastaavasti estää lahjoituksen kokonaan. Näin ollen lahjoittajien toimijuus ei rajoitu pelkästään lahjoituspäätökseen, vaan ulottuu myös siihen, millaisin ehdoin ja mihin päätearkistoon lahjoitettu arkisto lopulta sijoittuu. (Fisher 2015, 104–105.)

Lahjoittajien motivaatiota tarkasteltaessa voi huomata, että kaikki yhteisöt eivät suhtaudu kielteisesti arkistojen lahjoittamiseen. Osa lahjoittajista haluaa siirtää arkistonsa viralliseen arkistolaitokseen, esimerkiksi niiden säilymisen tai tutkimuskäytön turvaamiseksi. Tällöin lahjoitus on neuvottelun tulos, jossa toimijuus on sekä lahjoittajilla että arkistolaitoksella.

Yhteisöarkistojen kohdalla kysymys lahjoittamisesta on monimutkainen, sillä lahjoittaja ei ole yksilö vaan yhteisö. Käsittelemässäni tutkimuskirjallisuudessa ei tarkastella sitä, miten tällaiset päätökset yhteisöissä muodostuvat, kuka toimii päätöksentekijänä tai missä määrin yhteisön jäsenillä on mahdollisuus vaikuttaa arkiston tulevaisuuteen. Yhteisöarkistojen siirtoon pois yhteisöltä ja niiden alkuperäisestä käyttöyhteydestä liittyy perusteltua kritiikkiä. Esimerkiksi yhteisöarkistoista kirjoittanut uusiseelantilainen Belinda Battley huomauttaa, että arkistoalan pyrkimys “suojella” arkistoja siirtämällä ne kontrolloituihin säilytysolosuhteisiin irrottaa ne samalla

aineiston totutuista käyttöyhteyksistä. Yhteisöarkistot koskevat ihmisiä ja liittyvät käytäntöihin, muistitietoon ja paikkoihin. Kun aineistot siirretään pois esimerkiksi yhteisökeskuksesta, jonka toiminnasta ne kertovat, myös osa niiden kontekstista katoaa (Battley 2020, 59–60).

Lahjoituksia koskevaa kriittistä keskustelua on kuitenkin hyvä soveltaa eri lahjoitustilanteissa niiden konteksti huomioiden. *Archives at risk* -käsitteellä viitataan aineistoihin, joiden säilyminen ja saavutettavuus ovat epävarmoja erilaisten riskien vuoksi. Riskit ovat moninaisia ja liittyvät sekä luonnollisiin että ihmisen aiheuttamiin uhkiin ja katastrofeihin. Näihin kuuluvat muun muassa järjestämisen ja arvonnäärityksen puute, tahallinen tuhoaminen sekä epäasianmukaiset säilytysolosuhteet ja ympäristötekijät, joissa aineisto voi altistua kosteudelle, kuumuudelle, hyönteisille ja vesivahingoille (Boel 2018, 59).

Berkeleyyn suomalaisyhteisön arkiston kohdalla aineisto oli jo kärsinyt kosteusvaurioista ja tuholaisen aiheuttamista vaurioista, eikä sen käsittely ilman konservointitoimenpiteitä olisi ollut täysin turvallista sitä järjestävälle henkilölle. Mahdollisuus konservointiin vaikutti päätearkiston valintaan, sillä Bancroftin kirjastossa aineisto voitiin käsitellä siten, että siitä saatiin poistettua pöly ja tuholaiset. Myös Fisher on tuonut esiin säilytys- ja konservointiratkaisujen merkityksen lahjoituspäätöksissä. (Haastattelu 1; Haastattelu 4; Lähde 1; Lähde 2.)

3.3 Yhteisöarkistoprojektien vaikutukset

Flinnin (2007, 166) mukaan yhteisöarkistot tulisi huomioida varteenotettavina lähteinä, mikä haastaa uudelleenarvioimaan arkistotyön käytäntöjä. Pitkäjänteinen ja vastavuoroinen yhteistyö voi parantaa virallisten muistiorganisaatioiden asemaa yhteisöjen silmissä. Yhteisöillä on osaamista, joka voi hyödyttää muistiorganisaatioita esimerkiksi kuvailutietojen tuottamisessa, jossa keskeistä on yhteisön sisäinen tieto, kielitaito ja terminologian ymmärtäminen. Aineistojen kontekstin tuntevat yhteisön jäsenet voivat auttaa tunnistamaan tärkeitä dokumentteja ja hauraita materiaaleja. Jos yhteisö ei ole aiemmin kuulunut arkistolaitoksen käyttäjiin, yhteistyö voi tuoda arkistolaitokselle uuden käyttäjäryhmän. Samalla se voi vahvistaa arkistolaitoksen vuorovaikutusta ympäröivän yhteiskunnan kanssa. (Flinn 2007, 166.) Tämä tukee arkistolaitosten kokoelma- ja hankintapolitiikkaa erityisesti silloin, kun tavoitteena on kuvata yhteiskunnan moninaisuutta. Vaikka yhteisöarkistoa ei lahjoitettaisi arkistolaitokseen, yhteistyötä voidaan silti tehdä arkistolaitoksen ja yhteisön välillä, mikä voi edistää moniäänisen kulttuuriperinnön säilymistä. Neuvonanto, koulutus ja resurssit voivat liikkua molempiin suuntiin. (Flinn 2007, 166–167.)

Tunnistan Flinnin kuvaamat yhteistyön hyödyt omassa työskentelyssäni Berkeleyn arkistoprojektissa. Vaikka projektiin käytettävissä ollut aika oli rajallinen, minulla oli todennäköisesti enemmän aikaa arkiston kontekstin ymmärtämiseen kuin arkistolaitoksessa yksittäiseen tapaukseen yleensä on mahdollista käyttää. Pidän tärkeänä kontekstin mahdollisimman syvää ymmärtämistä ja arkiston täsmällistä kuvailua. Suomen ja englannin kielitaitoni sekä arkistoalan koulutukseni mahdollistivat kaksikielisen arkiston kuvailutietojen laatimisen. Esimerkiksi Roe on kuvannut, että arkiston järjestäminen ja kuvailu edellyttää arkistonmuodostajan ja aineiston synty- ja käyttökonteksti tuntemusta. Vaikka kokoelmapolitiikka ja arvonmääritys olisivat laadukkaita, puutteellinen kuvailu voi estää aineiston löytymisen ja käytön. (Roe 2005, 3, 8, 57, 61.)

Arkistolaitosten hankintapolitiikassa määritellään hankintoja ohjaavat painopistealueet. Yksityisarkistojen kanssa työskentelevät arkistoammattilaiset voivat pyrkiä tavoittamaan potentiaalisia lahjoittajia hankintapolitiikan perusteella aktiivisesti. Hankintapolitiikan toteutuminen ei kuitenkaan ole täysin arkistoammattilaisten hallinnassa, sillä lahjoittajien toimijuus määrittää, tarjotaanko aineistoa lahjoitettavaksi. Tästä huolimatta hankintapolitiikka ohjaa kokoelmien muodostumista. (Fisher 2015, 108). Jos esimerkiksi siirtolais- ja diasporayhteisöjen aineistot sisältyvät kokoelmapolitiikan painopistealueisiin, ne voidaan ottaa vastaan osaksi kokoelmia, kun niitä tarjotaan.

Yhteisöarkistojen erityispiirteet huomioiva hankintapolitiikka voi mahdollistaa sellaisten ryhmien äänen kuulumisen arkistoihin, joiden historiaa on aiemmin dokumentoitu ulkopuolelta käsin tai jäänyt kokonaan tallentumatta. Tämä näkökulma liittyy Flinnin (2007, 152–153) esittämään laajaan yhteisöarkiston määritelmään, jossa myös aineistot, jotka eivät täytä perinteisiä arkistokriteerejä, voidaan huomioida hankintapolitiikassa. Tämä vastaa myös Giannachin (2016, 94–95) esiin nostamaan kysymykseen siitä, kenellä on mahdollisuus tuottaa arkistoihin päätyvää aineistoa. Myös Berkeleyn suomalaisen arkiston lahjoituksen tarkastelu havainnollistaa sitä, että hankintapolitiikka vaikutti sen taustalla, että Berkeleyn suomalainen yhteisöarkisto sopi osaksi *Western Americana* -kokoelmaa. Kokoelma sisältää myös muiden länsirannikon yhteisöjen arkistoja. (Haastattelu 4, UC Berkeley Library -verkkosivut.)

Fisher (2015, 102) puolestaan huomioi, että kokoelmapolitiikka vaikuttaa siihen minkälaisia lahjoittajia arkisto vetää puoleensa. Kokoelma- ja hankintapolitiikka on yleensä julkinen ja siinä saatetaan jopa avoimesti kutsua tiettyyn aihepiiriin liittyviä tahoja lahjoittamaan aineistojaan. Arkistolaitoksilla on usein ryhmiä, joiden kanssa tehdään eniten yhteistyötä. Esimerkiksi kirjailijat

ovat tyypillisesti olleet aktiivisia lahjoittajia. Hyvä maine vertaisryhmän keskuudessa vaikuttaa siihen, tarjotaanko lahjoituksia tiettyyn kokoelmaan. Lisäksi tyytyväiset lahjoittajat voivat ohjata arkistolaitosta tavoittamaan uusia lahjoittajia. (Fisher 2015, 102.)

Hankintapolitiikan toteutumiseen vaikuttaa arkistolaitosten ja yhteisöjen välinen suhde. Flinn varoittaa pintapuolisista, lyhytjänteisistä ja rahoituksen ohjaamista projekteista. Pitkäjänteisempi luottamukseen perustuva yhteistyö voi johtaa yhteisön arkiston lahjoittamiseen viralliseen arkistolaitokseen. (Flinn 2007, 166.)

Pidän Flinnin esittämää kritiikkiä pintapuolisista projekteista perusteltuna. Berkeleyn suomalaisen yhteisön arkistoprojekti ei ollut lyhytkestoinen, vaikka lahjoitusprosessi eteni nopeasti vuonna 2018. Hankkeen ideointi oli kuitenkin alkanut jo edellisellä vuonna. Berkeleyn projekti tuo esiin rajoitteet, jotka liittyivät käytettävissä olevaan aikaan, välineistöön ja säilytysratkaisuihin. Arkiston järjestäminen paikan päällä *The Finnish Hallilla* oli haastavaa toteuttaa arkistoalan standardien mukaisesti. Näiden syiden vuoksi arkiston lahjoitusprosessi käynnistyi.

Kaikki yhteisöt eivät ole halukkaita yhteistyöhön institutionaalisten arkistojen kanssa. Taustalla voi Flinnin mukaan olla arkistolaitosten auktoriteetin haastaminen. Myös epäluottamus arkistolaitoksia kohtaan voi selittää, miksi osa yhteisöistä ei halua lahjoittaa ja luopua arkistojensa omistus- ja hallintaoikeudesta. Taustalla voi olla myös pelko oman arkiston ja historian hallinnan menettämisestä sekä yleinen epäluottamus viranomaisia kohtaan. Flinn mainitsee, että juutalainen yhteisö on ollut erityisen aktiivinen kulttuurinsa ja historiansa tallentamisessa, sekä Iso-Britanniassa että Yhdysvalloissa, mutta he ovat tyypillisesti pyrkineet pitämään arkistonsa omassa hallinnassaan antisemitismin vuoksi. (Flinn 2007, 156,167.)

Battley tarkastelee tapaustutkimuksessaan harrastajayhteisön arkiston siirtämistä yhteisökeskuksesta yliopiston erikoiskokoelmaan. Hän osoittaa, että arkisto oli muodostunut osana yhteisön toimintaa sekä sidoksissa fyysiseen tilaan, jossa sitä käytettiin. Battleyn mukaan arkiston siirtäminen voi johtaa siihen, että osa kontekstista katoaa. Samalla sen saavutettavuus yhteisön näkökulmasta voi heiketä, kun aineisto ei enää sijaitse paikassa, jossa sitä on totuttu käyttämään. Battley esittää, että yhteisöt itse määrittävät omien arkistojensa autenttisuuden. Tämä haastaa arkistolaitosten käsityksen siitä, että arkistojen autenttisuuden takaamiseksi niitä tulisi säilyttää virallisessa arkistolaitoksessa arkistoammattilaisten hallinnoimina. (Flinn 2007, 168; Battley 2020, 2–4, 61–62, 65, 69).

Battley kehottaa arkistoalan ammattilaisia tarkastelemaan omia arkistokäytäntöjään ja kysymään, tukevatko ne yhteisöjä ylläpitämään yhteyttä omaan arkistoonsa, vai luovatko ne esteitä yhteisön pääsyyn käsiksi omaan historiaansa. Battley korostaa, että arkisto on osa yhteisön muistia ja identiteettiä, eikä pelkästään säilytettävä objekti. Arkistoalan ammattilaisten pyrkimys “pelastaa” arkistoja huomioimatta yhteisön omia tiedonhallinnan käytäntöjä perustuu kahteen oletukseen; arkistoammattilaisten järjestelmät ovat yhteisön järjestelmiä parempia eivätkä yhteisöt kykene hallinnoimaan omia arkistojaan. Vaikka arkistot säilyisivät paremmin arkistokelpoisissa kontrolloiduissa olosuhteissa, niiden säilyttäminen arkistolaitoksissa erottaa ne elävästä yhteisökontekstista. (Battley 2020, 59–60).

Myös Giannachi huomauttaa, että arkistojen siirtäminen pois alkuperäisestä kontekstistaan mahdollistaa aineistojen tulkinnan ulkopuolisille. Toisaalta yhteisöjen mahdollisuudet päästä käsiksi omaan kulttuuriperintöönsä voi heikentyä etenkin, jos arkisto on siirretty kauas sitä koskevasta yhteisöstä. (Giannachi 2016, 99–100, 108–109). Kolonialistisessa kontekstissa arkistojen siirtäminen on liittynyt myös vallan ja tiedon keskittymiseen. Aineistojen kuljettaminen siirtomaista esimerkiksi Britanniaan vahvisti imperiumin tiedollista valta-asemaa samalla, kun yhteisöjen mahdollisuudet päästä käsiksi omaan historiaansa heikkenivät (Flinn 2008, 58–62; Giannachi 2016, 108–110).

David C. Sutton kuvaa kirjallisia henkilöarkistoja usein *diasporisiksi* tapauksissa, joissa yhden arkistonmuodostajan arkisto on hajautunut useisiin maihin ja instituutioihin. Arkistojen sijoittuminen tiettyyn päätearkistoon ei aina määräydy suunnitelmallisesti, koska siihen voi vaikuttaa esimerkiksi arkistonmuodostajan muuttoliikkeet ja kaksoiskansalaisuus, perillisten päätökset sekä taloudelliset tekijät. Varakkaat yliopistot ja kirjastot voivat hankkia aineistoja, mikä vaikeuttaa aineistojen saavutettavuutta niiden alkuperäisessä kulttuurisessa kontekstissa. Arkiston sijainnilla on siten keskeinen merkitys sekä arkistojen saavutettavuuden että tulkinnan kannalta. Kun aineisto on hajautunut useisiin kokoelmiin eri maissa, tutkijoiden on matkustettava useisiin arkistoihin saadakseen kokonaiskuvan tietystä ilmiöstä. Tämä tekee tutkimuksesta hitaampaa, kalliimpaa ja rajoittaa sitä, ketkä voivat käyttää aineistoja. (Sutton 2018, 1–10.)

Arkistojen hallinnointiin, omistajuuteen ja saavutettavuuteen liittyviin jännitteisiin on ehdotettu ratkaisuksi *postkustodiaanista* mallia. Mallissa arkistoja ei siirretä arkistolaitoksiin, vaan ne säilyvät arkistonmuodostajilla tai muilla hallinnoijilla. Arkistonhoitajien tehtävä tässä mallissa on tukea yksityisiä toimijoita arkistojen säilymisessä. Mallin haasteena voi kuitenkin olla arkistojen saavutettavuus tutkimuksen lähteenä, jos niitä säilytetään arkistolaitoksen ulkopuolella.

Arkistolaitosten tuen ei voi ajatella edellyttävän, että yhteisöt avaavat arkistonsa julkiseen käyttöön. Tällöin arkistojen saavutettavuus jää neuvottelukysymykseksi. (Flinn 2007, 168–169.)

Yhteisöarkistojen kohdalla postkustodiaaninen mallin soveltaminen ratkaisee arkistojen hallinnointioikeuteen liittyviä ongelmia. Yhteisöjen arkistot voidaan nähdä osana kansallista kulttuuriperintöä, vaikka ne sijaitsisivat arkistolaitosten ulkopuolella. Postkustodiaanisessa mallissa arkistolaitosten ei tarvitse tehdä yhtä tiukkoja arvonmääritys- ja hankintapäätöksiä, kun arkistoja ei tarvitse säilyttää arkistolaitosten rajallisten tilojen puitteissa. Postkustodiaanisessa mallissa arkiston sijoittuminen tiettyyn arkistolaitokseen ei ole ennalta määrätty, vaikka arkisto myöhemmin päätettäisiin lahjoittaa arkistolaitokseen. On myös ehdotettu, että kauas arkistojen syntykontekstista siirrettyjä, erityisesti alkuperäiskansojen tai marginalisoitujen ryhmien arkistoja palautettaisiin arkistonmuodostajille. (Flinn 2007, 168–169.)

Vaikka arkistonhoitajien roolia välittäjinä korostetaan, heillä ei ole yksinoikeutta pyytää pääsyä yksityisiin arkistoihin. Esimerkiksi tutkijat voivat lähestyä arkiston hallinnoijia suoraan. Arkistolaitosten luetteloinnin ja kuvailun tarkoituksena on parantaa aineistojen löydettävyyttä tutkimusaineistona. Hakuoppaat ja tietokantojen hakutoiminnot tukevat tätä. Arkistointi mahdollistaa myös tietopalvelun ja tutkijasalipalvelun, jossa arkistonhoitajat vastaavat tutkijoiden kyselyihin ja toimittavat aineistoja heidän käyttöönsä. Samoin arkistotunnusten yhteensopivuus akateemisten viittauskäytäntöjen tukee tutkimuksen vertaisarviointia. (Fisher 2015, 96, 97; Decker & McKinlay 2020, 19, 25.) Toisaalta arkistolaitosten käytännöt, kuten hakujärjestelmän käyttö, arkiston käyttäjäksi rekisteröityminen ja tutkijasalipalvelu, tekevät arkiston käytön vaivalloisemmaksi yhteisölle verrattuna siihen, arkisto olisi sen omissa hallussa. (Battley 2020, 60–62).

Yhteisöarkistokeskustelu tuo esiin, että arkistojen kokoelma- ja hankintapäätöksillä on merkitystä aineistojen saavutettavuudelle, tulkinnalle ja yhteisöjen suhteelle omaan historiaansa. Erityisesti kysymys siitä, missä arkisto sijaitsee ja kenen hallinnassa se on, voi vaikuttaa siihen, ketkä voivat käyttää aineistoja ja millaisista näkökulmista sitä tulkitaan.

Berkeleyyn kaupungissa sijaitsevassa päätearkistossa arkisto on saavutettavissa kaupungin suomalaistaustaisille. Berkeleyyn suomalaisen yhteisön sijainti kaupungissa, jossa aineisto on muodostunut, mahdollistaa lisäksi arkiston tutkimisen osana sitä kontekstia, jossa se on muodostunut ja voi tukea siten paikallishistoriallista tutkimusta, jossa suomalaisten osuus näkyy esimerkiksi osana Berkeleyyn kaupungin historiaa. Vaihtoehtoisesti Michiganissa sijaitseva *Finnish American Historical Archive and Museum* olisi voinut palvella tutkijaa vahvemman suomalaisen

siirtolaisuushistorian asiantuntemuksen kautta. Tässä tapauksessa arkisto olisi kuitenkin sijainnut maantieteellisesti kaukana Berkeleyyn suomalaisesta yhteisöstä.

3.4 Arkisto etnografisena kenttänä

Useissa etnografiaa ja arkistoalaa yhdistävissä tutkimuksissa kyseessä on etnografinen historiantutkimus, jossa tehdään historiantutkimusta etnografista ajattelutapaa soveltaen tai hyödynnetään etnografisia lähteitä. Vaikka kenttätöitä pidetään yleensä etnografian määritelmänä, etnografista tutkimusta voi tehdä kenttätöiden lisäksi arkistolähteitä analysoiden. Sen sijaan etnografisten menetelmien käyttö arkistoalan sisäisen toimintakulttuurin tutkimuksessa on suhteellisen uusi lähestymistapa. (Kotilainen 2014, 153, 155, 156, 157, 159, 171, 172, 178.)

Arkistotutkimusta voi tehdä etnografisesti huomioiden myös tutkijan kokemukset arkistossa. Decker ja McKinlay (2020) käyttävät arkistoetnografian käsitettä viitatessaan historiantutkijoiden tekemään kenttätööhön arkistoissa. Heidän mukaansa arkisto voidaan ymmärtää etnografisena kenttänä, jossa tarkastelun kohteena ovat myös tutkijan toiminta, työskentelytavat ja kokemukset. Tähän kuuluu esimerkiksi tutkijan ja arkistonhoitajan välinen vuorovaikutus sekä arkistoympäristön käytännöt, kuten tutkijasalin olosuhteet, hakujärjestelmät, luettelointikäytännöt ja aineistojen käsittelytavat. (Decker & McKinlay 2020, 17–20.) Arkiston tutkijasalissa tehtävän tutkimuksen materiaalisuutta kuvatessaan voi havaita, että kehollisuudella on osansa myös arkistotutkimuksessa. Vaikka arkistoidun tiedon tallennushetki on kehollisen kokemuksen ulottumattomissa, kehollisuudella on silti merkitystä arkistotutkimuksessa ja -työssä. Arkistolähteitä tulkita tiedon välittäminen tapahtuu kehollisesti esimerkiksi kirjoittaen, suullisesti tai kehollisten repertuaarien kautta. Giannachi on kuvannut, että arkistojen arvo on siinä, että ne vaikuttavat ihmisten maailmankuviin. (Ks. myös Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 15.)

Decker & McKinlay (2020, 26–27) kuvaavat mikrohistoriaa etnografiseksi tavaksi tutkia historiaa. Mikrohistoria on ikäänkin kulttuurintutkimusta arkistolähteiden valossa, jossa tutkija pyrkii luomaan käsityksen historiallisen ilmiön kulttuurisesta kontekstista tutkimuskohdettaan kokonaisvaltaisesti ymmärtääkseen. Mikrohistoriallinen tutkimus on usein kohdistunut ryhmiin ja ilmiöihin, jotka ovat jääneet valtavirtaisen historiankirjoituksen ulkopuolelle, kuten vähemmistöihin ja niin sanottuihin tavallisiin ihmisiin. Arkistoetnografiaa hyödyntäen on mahdollista tuoda esiin arkistojen marginaaleihin jääneitä näkökulmia. (Decker & McKinlay 2020, 26–27.)

Myös historiantutkija Sofia Kotilainen (2014) on hyödyntänyt etnografiaa arkistotutkimuksessa, jossa hän viittaa mikrohistoria-tutkimusperinteeseen. Kotilainen on hyödyntänyt arkistoitua

etnografista muistitietoa historian tutkimuksen lähteenä, jossa hän pohtii monikerroksisen muistelu- ja tallennusprosessin vaikutusta muistitietotutkimuksen avulla tuotettuihin lähteisiin.

Historiantutkimuksen kohteena on aina vieras kulttuuri, joka johtuu tutkijan ajallisesta etäisyydestä tutkittavaan kulttuuriin. Haastatteluissa tieto on muodostunut kenttätoiden ja haastattelujen myötä, jossa on osansa haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutuksella. Toisin kuin haastattelijalla, historiantutkijalla ei ole mahdollisuutta haastateltavilta lisäkysymyksiä. Narratiiviset lähteet ovat ajallisesti monikerroksisempia kuin asiakirjalähde, joka on laadittu tapahtumahetkellä, kuten vaikka yhdistyksen kokouksen pöytäkirja. (Kotilainen 2014, 153, 155, 156, 157, 159, 171, 172, 178.)

Myös Decker ja McKinlay korostavat lisäksi arkistolähteiden erityisluonnetta. He tuovat huomionsa myös siihen, että useimmat organisaatioarkistot ovat yksityisiä, jonka vuoksi arkistonhoitajat hallinnoivat tutkijoiden pääsyä näihin aineistoihin ensin neuvottelemalla arkistonmuodostajien kanssa ja tämän jälkeen luetteloimalla, kuvailemalla ja laatimalla hakuoppaita aineistoon. Esimerkiksi organisaatioiden tuottamat asiakirjat, kuten pöytäkirjat tai kirjeenvaihto, eivät ole syntyneet tutkimusta varten vaan osana arkistonmuodostajan toimintaa. Toisin kuin narratiiviset lähteet, kuten haastattelut, nämä lähteet voi nähdä autenttisina arkistoina ja asiakirjoina. Samalla lähteet, joita ei ole luotu tutkimusta varten, eivät selitä itseään, jonka vuoksi niitä voi olla haastavaa tulkita ilman kontekstittietoja. (Decker & McKinlay 2020, 19, 25.)

Vaikka ei-intentionaaliset lähteet voivat vaikuttaa objektiivisemmilta, kuin narratiiviset lähteet, kaksinkertainen tulkintaprosessi tapahtuu osittain myös näiden lähteiden kohdalla. Arkistolähteet ovat päätyneet arkistolaitoksiin monipolvisen valinnan ja prosessien kautta, jonka jälkeen arkistonhoitaja on kuvaillut, nimennyt ja voinut järjestää arkistoa. Arkiston uudelleen järjestämistä ei suositella, mikäli arkistossa on havaittavissa arkistonmuodostajan luoma järjestys, mutta samalla on todettu, että järjestäminen voi olla välttämätöntä, mikäli selkeää rakennetta ei ole havaittavissa. (Roe 2005, 6–8.)

Cook esittää, että historiallisen merkityksen määrittäminen alkaa jo ennen kuin historiantutkija avaa arkistolaatikon. Hänen mukaansa aineistot, joita tutkijoiden on mahdollista tarkastella tutkijasalissa ovat vain marginaalinen prosenttiosuus kaikesta aineistosta. Loput 98% arkistoista ovat rajautuneet arkistolaitosten ulkopuolelle ”arkistolaatikon” täyttämistä edeltäneen arvonmääritysprosessin myötä. Cooking arvion mukaan vieläkin pienempi osuus päätearkistojen kokoelmista on yksityisten henkilöiden, yhteisöjen tai organisaatioiden arkistoja. (Cook 2011, 606, 612-613, 624.)

Historiantutkijat eivät ole Cookin mukaan tietoisia arkistotalalla tapahtuneista muutoksista, jotka vaikuttavat arkistolaitosten perustoimintoihin: aineistojen lahjoitusten vastaanottamiseen (appraisal

and acquisition), aineistojen seulontaan ja luettelointiin, kuvailuun ja pitkäaikaissäilyttämiseen sekä alkuperäisaineistojen julkiseen esittämiseen. Arkistolaitokset kokoelmapolitiikka voi tulkita vallankäytöksi, koska valinnat aineistojen hankintojen suhteen vaikuttavat siihen minkä ihmisryhmien ääni kuuluu arkistoissa. Näin ollen arkistonhoitajat ovat arkistoaineistojen muodostuksessa aktiivisia toimijoita, joiden toiminta osaltaan määrittää sitä, miltä menneisyyden kulttuurinen ja yhteiskunnallinen todellisuus on näyttää arkistojen valossa. (Roe 2005, 8; Cook 2011, 612-613, 616-618.)

Lisäksi historiantutkijan tulkintaan aineistoista voivat vaikuttaa aineiston luettelointia ja kuvailua ohjanneet periaatteet, arkistonhoitajan oletukset ja aineistoista tekemät tulkinnat, jotka voivat vaikuttaa aineistoista kuvailun ja hakuoppaiden myötä luotuun representatioon. Luotu representatio voi tulla esille arkistonmuodostajan moniulotteisia suhteita eri toimijoihin, sen sisäistä organisaatiokulttuuria ja asiakirjojen käyttötapoja. (Cook 2011:606, 611, 614, 617, 618, 631.)

Arkistonhoitajan kulttuuritausta ja sosiaalinen asema vaikuttavat arkistoprosessien myötä luotuun representaation tietystä aineistosta. Myös arkistonhoitajan kyvyt sekä motivaatio aineiston kontekstin ymmärtämiseksi taustatutkimuksen myötä kuvailutietojen laatimisessa merkitsevät paljon. Cook korostaa, että arkistonhoitajien rooli historiantutkimuksen osana historiantutkimuksen tuottamista on edelleen näkymätön. (Cook 2011, 606, 611, 613, 620, 632.)

Myös etnometodologiaa ja osallistavia lähestymistapoja on hyödynnetty arkistojen kuvailussa. Arkistonmuodostajan osallistuminen arkistojen kuvailuun ja järjestämiseen voi mahdollistaa sen, että arkiston kulttuurinen konteksti ja muistitieto välittyvät arkistojen kuvailutiedoista. Kuvailutietoja on täydennetty jälkikäteen myös haastattelujen avulla. Osallistavien menetelmien hyödyntämistä on ehdotettu ratkaisuksi siihen, että kun aineistoja siirretään pois alkuperäisestä käyttöyhteydestään, niihin liittyvä kulttuurin *tiheä kuvaus* voi kadota. Arkistonmuodostajan osallisuuden on katsottu mahdollistavan *emic*-näkökulman huomioimisen, jossa kulttuurinen ymmärrys rakentuu yhteisön sisältä käsin. Tällöin aineistojen alkuperäinen järjestys, merkitysrakenteet ja kontekstitieto voivat säilyä paremmin, mikä tukee myös asiakirjojen todistusvoimaisuuden säilymistä (Geertz 1973, 5-7; Shilton & Srinivasan 2007, 90–93; Giannachi 2016, 108–111.)

Gracyn mukaan etnografiset kenttätutkimusmenetelmät ovat suurelta osin hyödyntämättömiä arkistotutkimuksessa. Hän arvioi tämän johtuvan siitä, että arkistoalan tutkijat tuntevat perinteisesti paremmin historiantutkimuksen kuin kulttuurintutkimuksen menetelmiä. Kenttätutkimukseen perustuvat

lähestymistavat eivät ole vakiintuneet alalle, jossa painottuvat edelleen historiantutkimus sekä kyselytutkimukset. Gracy huomauttaa, että vaikka arkistoalalla on tutkittu paljon esimerkiksi arvonmäärittystä ja kuvailua, arkistotyöhön vaikuttavat sosiokulttuuriset tekijät ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Nämä tekijät tuovat esiin arkistotyön subjektiivisia ulottuvuuksia, joita alalla on perinteisesti pyritty sivuuttamaan korostamalla objektiivisuutta. Gracy viittaa esimerkiksi Terry Cookin ajatteluun ja kuvaa, että käytännössä arkistotyö ei ole täysin loogista eikä objektiivista. Arkistonmuodostajat ja arkistonhoitajat tekevät valintoja, jotka perustuvat erilaisiin tulkintoihin, arvoihin ja tilanteisiin. Gracy esittää, että etnografiset menetelmät ja *grounded theory* voivat tuoda esiin arkistotyöhön liittyviä käytäntöjä, merkityksiä ja vuorovaikutussuhteita, jotka jäisivät muuten huomaamatta. Menetelmä voi mahdollistaa kausaalisten verkostojen sekä instituutioiden välisten vuorovaikutussuhteiden tarkastelun. (Gracy 2017, 893-895.)

Arkistoetnografialla voidaan siis tarkoittaa arkistojen tutkimista etnografisesti sekä arkiston käyttäjän näkökulmasta, mutta myös arkistoalan ammattikunnan toimintakulttuurin ja käytäntöjen näkökulmasta. Lisäksi etnometodologiaa on ehdotettu sovellettavaksi arkistojen kuvailuun ja esimerkiksi arkistonmuodostajan ja arkistojen hallinnoijien haastatteluun tai heidän itse tuottamiensa kuvailutietojen myötä pyrkimyksenä arkiston kontekstittietojen säilyminen. Arkistoetnografiaa hyödyntäen arkistoa voidaan tarkastella käyttäjälähtöisesti sekä analysoida käyttäjätason taustalla vaikuttavia prosesseja, valintoja ja arkistoalan toimintakulttuuria.

Arkistoetnografia, jolla tässä tarkoitetaan arkistolaitoksen sisäisen toimintakulttuurin etnografista tarkastelua, on arkistotutkimuksessa suhteellisen uusi lähestymistapa, vaikka työkkulttuurin etnografinen tutkimus sinänsä ei ole. Gracyn mukaan alan tutkimus on siirtymässä kohti arkistonmuodostuksen ja arkistonhoidon sosiokulttuurisia ulottuvuuksia. (Gracy 2017, 870)¹³ Etnografiset kenttätömenetelmät laajentavat arkistotutkimuksen menetelmävalikoimaa ja mahdollistavat tutkimuksen tekemisen osana arkistotyön käytäntöjä ja vuorovaikutussuhteita. Tällöin arkistollista kulttuuriperintöä voidaan tarkastella suhteessa niihin yksilöihin ja yhteisöihin, jotka ovat aineistoja luoneet, keränneet ja säilyttäneet. Gracyn mukaan arkistoetnografia tekee

¹³ Gracyn tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa elokuva-arkistoalan ja konservoinnin kenttää: tunnistaa keskeiset toimijat, selvittää työn käytännön toteutusta sekä määritellä työyhteisöjen arvojärjestelmiä. Lisäksi hän tarkasteli alaan vaikuttavien instituutioiden ja toimijoiden välisiä suhteita. Gracy oli kiinnostunut paitsi työn käytännöistä myös siihen liittyvistä merkityksistä ja erimielisyyksistä, erityisesti siitä, miten tallennustyö määritellään sekä miten valta ja auktoriteetti säilytyspäätöksissä jakautuvat eri toimijoiden kesken. Hän havaitsi, että suuri osa elokuvakonservoinnin käytännöistä jää dokumentoimatta. Koska kattavia ohjeistuksia ja dokumentaatiota oli vähän, Gracyn mukaan alan toimintatapojen ymmärtäminen edellytti kenttätöä, kuten osallistuvaa havainnointia ja syvähaastatteluja. (Gracy 2017, 871–872.)

mahdolliseksi arkistollisten prosessien tutkimisen käytäntöyhteisöjen näkökulmasta, sen sijaan että niitä tarkasteltaisiin pelkästään arkistoteorian tasolla. (Gracy 2017, 868–869.)

Gracy hyödyntää tutkimuksessaan käytäntöyhteisön käsitettä. (Gracy 2017, 869–872). Käsite on peräisin oppimisen teoriasta, mutta myös kulttuuriperintöalalla eri toimijoiden yhteistyötä on tarkasteltu käytäntöyhteisönä. Esimerkiksi kansainvälisissä kulttuuriperintöhankkeissa eri toimijat kuten asiantuntijat, tutkijat ja päätöksentekijät voivat tehdä yhteistyötä. Yhteistyöprojekteissa toimijat eivät välttämättä jaa samaa kansallisuutta, akateemista tai ammatillista taustaa, mutta heitä yhdistää sama päämäärä, kuten kulttuuriperintökohteen suojeleminen, dokumentaatio ja tiedon tuottaminen. Monikansallisia kulttuuriperintöprojekteja voi hahmottaa myös toimijaverkostoina. Myös poikkitieteellistä akateemista tutkimusyhteistyötä voidaan tarkastella käytäntöyhteisönä, jossa eri alojen tutkijat rakentavat yhteisymmärrystä. (Adell-Gombert ja muut. 2016, 7–18).

Belinda Battley (2020) soveltaa käytäntöyhteisön käsitettä yhteisöarkistojen tutkimukseen ja tunnistaa kolme yhteisöä: arkistoalan ammattiyhteisön, akateemisen yhteisön sekä yhteisön, jonka toiminnan tuloksena arkisto on muodostunut. Nämä toimijat yhdessä muodostavat käytäntöyhteisön. (Battley 2020, 60.) Tarkastelemassani yhteisöarkistoprojektissa tehtiin yhteistyötä yhteisön sekä useamman akateemisen ja arkistoalan toimijan välillä. Toimijoiden voi ajatella muodostaneen käytäntöyhteisön, jonka tavoite, Berkeleyn suomalaisen yhteisöarkiston tallentaminen, yhdisti toimijoita heidän erilaisista taustoistaan huolimatta.

Kun etnografisia menetelmiä hyödynnetään yhteisölähtöiseen tutkimukseen esimerkiksi arkistolahjoituksiin, etnografinen kenttä laajenee arkistolaitoksen ulkopuolelle. Tässä tutkielmassa arkistoetnografinen kenttä ulottuu arkistonmuodostajiin ja hallinnoijiin, kuten yhteisöihin, lahjoittajiin ja instituutioiden välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Käytäntöyhteisönäkökulma tuo esiin arkistotyön prosessuaalisuuden erityisesti toimijoiden tekemässä yhteistyössä arkiston arvonmäärittämisessä, tallentamisessa ja kuvailussa.

Yhteisöarkistojen esiin nostamat haasteet herättävät pohtimaan myös dokumentaatiostrategiaan, joka perustuu ajatukseen, että yksittäinen arkistolaitos ei kykene tallentamaan kaikkea yhteiskunnallisesti merkittävää aineistoa. Dokumentaatiostrategiassa korostuu eri toimijoiden, kuten arkistonmuodostajien, arkistoammattilaisten ja tutkijoiden välinen yhteistyö sen määrittämiseksi, mitä aineistoa tulisi tallentaa sekä missä sitä tulisi säilyttää. (Boles 2005, 21–22; Ham 1981, 211–214.) Vaikka dokumentaatiostrategiassa on nähty potentiaalia, sen käytännön toteutus on osoittautunut haastavaksi esimerkiksi monialaisen yhteistyön järjestämisen ja eri tahojen eroavien päämäärien vuoksi. Tästä huolimatta lähestymistapa voi olla perusteltu erityisesti siirtolaisarkistojen

kohdalla. Siirtolaisuus on ylijäräinen ilmiö, jota ei voida ymmärtää vain yhden kansallisvaltion rajojen sisältä käsin, jonka lisäksi siirtolaisuuteen liittyvän kulttuuriperinnön tallentaminen voi edellyttää kansainvälistä yhteistyötä. (Flinn 2008, 64, 70; De Casari & Rigney 2014, 12; Gilliland & Halilovich 2017, 80.)

Berkeleyyn suomalaisen yhteisöarkiston tallennusprojektia voidaan tarkastella suhteessa dokumentaatiostrategiaan. (Boles 2005, 21–22; Ham 1981, 211–214.) Projektissa toteutui sen keskeinen periaate eli eri toimijoiden, arkistonmuodostajien, tutkijoiden ja arkistoammattilaisten välinen yhteistyö. Toimijaverkostoksi muodostui Berkeleyyn suomalainen yhteisö, Turun yliopisto, akateeminen tutkimuslaitos (Siirtolaisuusinstituutti) sekä Kalifornian yliopiston Berkeleyyn kirjasto (Bancroft Library) ja yliopiston Skandinavian laitos. Tämä tuo esille, että arkistotyö ei ole vain tietyn instituution sisäistä, vaan eri toimijoiden välisellä vuorovaikutuksella on siinä on osansa.

Gracy osoittaa, että etnografinen lähestymistapa soveltuu arkistotyön käytäntöjen tutkimukseen ja mahdollistaa arkistotyön tarkastelun käytäntöyhteisön toiminnan näkökulmasta. Etnografisten menetelmien soveltaminen lahjoitusprosessiin edellyttää kuitenkin erityistä eettistä harkintaa. Lahjoitusneuvottelut perustuvat luottamukseen ja hienotunteisuuteen, ja ulkopuolinen havainnointi voi vaikuttaa vuorovaikutustilanteeseen (Hakala & Saarenpää 2018, 46). Tästä huolimatta etnografista lähestymistapaa ei tule sulkea mahdollisuutena pois, mikäli kaikki osapuolet ovat tietoisia tutkimuksesta ja antavat siihen suostumuksensa. Tällöin arkistoetnografia voi tarjota näkökulman siihen, miten arkistot muodostuvat vuorovaikutuksessa eri toimijoiden välillä.

3.5 Grounded Theory

Hyödynnän tutkielmassani Karen F. Gracyn (2017, 885) tapaan etnografiaa arkistolain toimintakulttuurin tutkimuksessa ja sovellan myös hänen malliaan grounded theory -menetelmän hyödyntämisestä aineiston analyysissä. Lisäksi nojaudun aineiston analyysissä Basics of Grounded Theory -teokseen, joka perustuu laadullisen tutkimuksen asiantuntijan Juliet Corbinin ja menetelmän kehittäjän Anselm L. Straussin yhteistyöhön (Corbin & Strauss 2014, 3, 5, 6, 431).

Grounded theory -menetelmässä tutkimusote on joustava ja mahdollistaa uusien näkökulmien esiin nousemisen tutkimuksen aikana. Menetelmä soveltuu erityisesti vähän tutkittuihin ilmiöihin, ja sille ovat ominaisia kontekstisidonnaisuus ja prosessiluonteisuus. *Grounded theoryyn* pätevät etnografisen tutkimuksen keskeiset piirteet, kuten aineiston hankinta tekemällä kenttätöitä, jossa on keskeistä vuorovaikutuksellisuus tutkimuksen osallistujien kanssa. Tutkija on aktiivinen osa tutkimusprosessia, ja hänen on tärkeää tiedostaa ja ilmaista omat lähtökohtansa ja niiden vaikutus

tulkintoihin sekä toimia vastuullisesti tutkimukseen osallistuvia kohtaan. (Corbin & Strauss 2014, 9, 11, 13, 44-45; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 7–10, 9, 21.)

Kenttätyö on etnografian perusta ja erityisesti osallistuvan havainnoinnin on sanottu määrittelevän etnografiaa, jossa haastattelut nähdään toisinaan täydentävän osallistuvaa havainnointia. Etnografia perustuu hermeneutiikkaan, jossa tietoa tuotetaan tutkijan ja tutkittavien ymmärryksen välillä. Etnografia on kuitenkin enemmän kuin vain aineistonkeruun menetelmänä: se syvällistä kulttuurin ja merkitysjärjestelmien analyysinä. Kulttuurisen kuvauksen lisäksi etnografia on reflektiivisen tulkintaprosessin kautta tehtävää käsitetyötä. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 8, 11-13.)

Grounded theory -menetelmässä aineiston analyysin työvaiheita ovat avoin koodaus, käsitteiden kehittäminen, vertaileva analyysi ja kategorioiden integrointi. Tavoitteena on tunnistaa ydinkategoria, joka yhdistää ja selittää kokonaisuutta, jolloin tutkijalle muodostuu teoreettinen ymmärrys ilmiöstä. Analyysi ei kuitenkaan välttämättä toteudu lineaarisesti, vaan työvaiheet voivat limittyä toisiinsa. (Corbin & Strauss 2014, 7, 12, 14–15, 25–26, 68; Gracy 2017, 886)

Analyysin alkuvaiheessa aineistoa hahmotetaan avoimen koodauksen avulla. Avoimessa koodauksessa on tärkeää tunnistaa aineiston konteksti, keskeiset toimijat, heidän roolinsa sekä tapahtumien aikajänne, ja tunnistaa aineiston kuvaama keskeinen prosessi. Teemat ja niiden käsitteellistäminen mahdollistavat sen, että aineistosta esiin nousevia samankaltaisia toistuvia teemoja voidaan ryhmitellä. Aineiston koodaus ja käsitteellistäminen ovat jo osa tutkittavan ilmiön tulkintaa. (Corbin & Strauss 2014, 27, 47, 57; Gracy 2017, 885–886.)

Analyysin edetessä käsitteitä kehitetään vertailevan analyysin avulla, jossa tarkastellaan niiden ominaisuuksia ja vaihtelua eri tilanteissa. Samalla yksittäisistä havainnoista muodostuu laajempia kategorioita, ja analyysi etenee kohti abstraktimpaa käsitteellistä ymmärrystä. Näiden induktiivisten prosessien myötä alkaa muodostua teoria, joka rakentuu osallistujien tuottamien merkitysten sekä kentällä havaittujen kokemusten yhdistelmästä. (Gracy 2017, 886; Corbin & Strauss 2014, 57–58, 83.)

Laadullisen aineiston analyysi vaatii reflektiivistä ajattelua, jossa tutkija voi esittää kysymyksiä aineistolle tarkastella sitä eri näkökulmista, tehdä vertailua ja kehittää erilaisia tulkintoja, kunnes päätyy perusteltuun lopputulokseen. Keskeinen osa analyysiprosessia on muistiinpanojen kirjoittaminen. Muistiinpanot tukevat käsitteiden ja kategorioiden muodostamista sekä dokumentoivat tutkijan kehittyvää ajattelua ja tulkintoja. (Corbin & Strauss 2014, 107–108; Gracy 2017, 886.)

Grounded theory -lähestymistavassa ja etnografiassa teoreettisen ymmärryksen muodostaminen vaatii myös kontekstin ymmärtämistä, koska se asettaa aineistosta esille nousevat ilmiöt osaksi laajempaa kokonaisuutta. Ilmiön konteksti on se ympäristö, jossa ilmiö esiintyy. Konteksti viittaa ilmiön sosiaalisiin, kulttuurisiin ja historiallisiin olosuhteisiin. Ihmisten toiminta ja vuorovaikutus eivät tapahdu tyhjiössä vaan tietyssä kontekstissa ja osana sopeutumista uusiin tilanteisiin. (Corbin & Strauss 2014, 22, 28, 282; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 12.)

Grounded theory -menetelmässä prosessilla tarkoitetaan ilmiön kehittymistä ajassa. Prosessi liittyy kontekstiin, sillä toiminta suhteutuu muuttuviin olosuhteisiin. Prosessia voi ajatella aikajatkumossa etenevänä tapahtumaketjuna, jossa toiminta sisältää sekä rutiininomaisia että muuttuvia muotoja. Muutokset esimerkiksi resursseissa tai toimijoissa vaikuttavat toiminnan ja vuorovaikutuksen luonteeseen. Prosessi ilmenee myös ajallisesti monikerroksisissa aineistoissa, joita tarkasteltaessa on huomioitava, että ilmiöille annetut merkitykset muuttuvat ajan myötä kulttuurin ja arvojen muuttuessa. (Corbin & Strauss 2014, 283–293; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 15.)

Berkeleyyn yhteisöarkistoprojektissa prosessi on käsitteenä keskeinen, koska projekti kehittyi ajan kuluessa ja eri toimijoiden vuorovaikutuksessa, jota pyrin hahmottamaan analyysissä eri vaiheiden kautta. Lisäksi arkistoaineisto on ajallisesti monikerroksinen, ja haastatteluaineistoihin sisältyy myös muistelua.

Integraatiossa aineistosta pyritään hahmottamaan yksi pääteema tai kokonaisuutta yhdistävä ydinkategoria, joka selittää aineistossa havaittuja ilmiöitä. Ydinkategorian on koko analyysin läpi rakentuva keskeinen näkökulma, ei yksittäinen havainto. (Corbin & Strauss 2014, 158, 187-201.)

Grounded theoryssä teoria muodostuu ensisijaisesti aineistosta. Corbinin ja Straussin mukaan aiempaan tutkimukseen tutustuminen voi kuitenkin auttaa tunnistamaan vähän tutkittuja ilmiöitä, kehittämistä vaativia teemoja tai uusia lähestymistapoja tutkittavaan aiheeseen. (Corbin & Strauss 2014, 33). Omassa tutkielmassani analyysi eteni aineistolähtöisesti koodauksen kautta, minkä jälkeen vertasin havaintoja aiempaan tutkimukseen.

Kirjallisuuteen perehtyessäni havaitsin, että yksityisarkistojen lahjoituksia on tutkittu suhteellisen vähän ja että niiden arvonmääritys ja elinkaari eivät täysin vastaa viranomaisarkistoihin perustuvaa teoriaa, johon myös Fisher (2015) oli kiinnittänyt huomiota. Arvioin, että etnografisten menetelmien soveltaminen sopisi lahjoitusprosessissa tärkeän neuvottelun ja vuorovaikutuksen tarkasteluun. Kirjallisuuskatsauksen myötä ilmeni, että etnografisia menetelmiä on sovellettu

arkistoalan sisäisen toimintakulttuurin tutkimuksessa verrattain vähän. Gracyn tutkimus tarjosi mallin arkistoetnografian hyödyntämisestä, jota sovellan omassa analyysissäni.

Yksityisarkistojen lahjoitusprosessi oli minulle entuudestaan tuttu Saarenpään ja Hakalan artikkelin myötä, sillä Saarenpää toimi opettajan Turun yliopiston asiakirjahallinnan ja arkistoalan maisteriopinnoissa. Artikkelissa arkistodiplomatiaksi yksityisten arkistojen lahjoittajien kanssa työskennellessä tarvittavaa hienotunteisuutta ja neuvottelukykä. (Hakala & Saarenpää 2018, 46.) Tämä näkökulma sai minut kiinnittämään huomiota lahjoittajien ja arkistolaitoksen välisen neuvotteluun Berkeleyn suomalaisten yhteisöarkistoprojektissa. Arkistoaineiston sisällön ja käytännön arkistotyön lisäksi kiinnostuin siitä, miksi arkiston säilyttäminen koettiin tärkeäksi eri toimijoiden näkökulmasta ja miten yhteistyöverkosto muotoutui prosessin edetessä.

4 TUTKIMUSAINEISTOT JA MENETELMÄT

4.1 Kentän määrittely ja aineisto

Kentän paikantuminen on määrittely- ja rajauskysymys. Kenttä muotoutuu tutkimuksen edetessä ja vuorovaikutuksessa tutkimuksen kohteena olevan yhteisön ja sen jäsenten kanssa. Oman tutkielmani kenttä sopii monipaikkaisen etnografian määritelmään, sillä se sijoittui kahteen maahan, Suomeen ja Yhdysvaltoihin, sekä fyysisiin paikkoihin että verkkoon. Monipaikkainen etnografia on diasporatutkimuksessa luonteva valinta, sillä monipaikkaisuudella on keskeinen rooli myös diasporaidentiteetissä. Lisäksi kenttä koostui useista toisiinsa liittyvistä tasoista, kuten institutionaalisista toimijoista, fyysisistä paikoista sekä digitaalisista ympäristöistä. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 12-13; Hirvi 2012, 24-25; Hirvi 2013, 31-32.)

Berkeleyyn yhteisöarkistoprojekti eteni osittain internetin välityksellä, erityisesti sähköpostikeskusteluissa, joissa hanketta suunniteltiin eri toimijoiden välillä. Tein myös osan haastatteluista internetin välityksellä. Kenttään sisältyivät myös *The Finnish Hallin* ja Bancroftin kirjaston verkkosivut sekä *Online Archive of California* -tietokanta. (OAC-verkkosivut; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 12-13; Hirvi 2012, 24-25; Hirvi 2013, 31-32.)

Määrittelen kentäksi Turussa paikkana Siirtolaisuusinstituutin, joka oli projektissa myös toimijana keskeinen. Berkeleyssä kenttänä toimi Kalifornian yliopiston, Berkeleyyn kampus, erityisesti Bancroftin kirjasto. Lisäksi kenttään kuului arkistolaitoksen sisäinen toimintakulttuuri, jota tarkastelen oman työskentelyni sekä käsikirjoituskokoelman päällikön haastattelussa esittämän kuvauksen perusteella. Kenttään kuului myös oma kokemukseni arkiston järjestämisestä sekä arkistoaineiston sisältö.

Näen kenttänä Länsi-Berkeleyyn alueen, erityisesti siellä sijaitsevan *The Finnish Hallin* sekä Berkeleyyn suomalaisen yhteisön. *The Finnish Hall* oli kenttä, jossa osallistuin rakennuksessa järjestettäviin yhteisöllisiin tapahtumiin, kuten myös *Berkeleyyn Heritage Societyn* kokouksiin. Lisäksi rakennus toimi Bancroftin kirjaston ohella arkistoetnografisena kenttänä.

Arkistokokonaisuuden ja alkuperäisen järjestyksen sekä arkistosisällön hahmottaminen ja alustava järjestäminen sekä lopulta aineiston pakkaaminen siirtoa varten Bancroftin kirjastoon tapahtui *The Finnish Hallin* varastotiloissa 2018.

Tutkimusaineistoani on vuonna 2018 laatimani työskentelyraportti sekä arkistolista Berkeleyyn suomalaisesta arkistosta *The Finnish Hallilta*, jota täydensin Siirtolaisuusinstituutin dosentin Ismo Söderlingin vuonna 2017 kirjoittaman muistion pohjalta. Vuoden 2018 lista kuvaa aineistoa sellaisena kokonaisuutena, jona hahmotin sitä vuonna 2018 ja jossa muodossa se siirtyi Bancroftin kirjastoon. Aineistoani on myös Jarno Heinilän samana vuonna 2017 *Migration–Muuttoliike*-lehdessä julkaistu artikkeli ”Berkeleyyn amerikansuomalainen kulttuuriperintö odottaa järjestäjää”, jossa kuvataan Berkeleyyn suomalaisyhteisön arkistoaineiston tilanne dosentti Söderlingin inventointityön myötä sekä aineiston järjestämisen tarve. Lisäksi lähteenäni on vuonna 2020 Siirtolaisuusinstituutin lehdessä julkaistu artikkeli, ja jossa tarkastelen Berkeleyyn suomalaisyhteisön arkistoaineistoa, sen tarjoamia näkökulmia alueen historiaan sekä omaa työskentelyäni aineiston järjestämisen ja tutkimuksen parissa.

Aineiston siirron jälkeen vuonna 2019 kävin aineistoa läpi yksityiskohtaisemmin työskennellessäni Berkeleyyn yliopistossa Bancroftin kirjastossa. Käytännössä tarkastelin aineistoa asiakirja kerrallaan, seuloin, järjestin, luetteloin ja kuvailin sitä yksityiskohtaisesti. Tämän vuoksi tunnen aineiston sisällön ja rakenteen kokonaisvaltaisesti oman työprosessini kautta. Minulla on hallussani alkuperäinen julkaisematon arkistolista, jonka laadin vuonna 2019 viiden kuukauden työskentelyn perusteella Bancroftissa ja jonka pohjalta Bancroftin kirjaston käsikirjoituskokoelman päällikkö julkaisi vuonna 2022 *United Finnish Kaleva Brothers and Sisters, Berkeley Lodge No. 21 Records* -hakuoppaan Online Archive of California -tietokannassa (Lähde 5; OAC, Collection Guide - verkkosivut).

Tutkielmassani keskeistä on prosessin käsite, sillä hanke eteni vaiheittain vuodesta 2017 alkaen. Olin itse mukana projektissa toimijana aktiivisesti vuosina 2017–2019. Arkisto avautui tutkimuskäyttöön tutkijoille vasta vuonna 2022 hakuoppaan julkaisemisen myötä *Online Archive of California* -tietokannassa. Olen edelleen vuorovaikutuksessa kentän kanssa, sillä keskustelin 14.4.2026 Zoomin välityksellä tutkijan kanssa, joka oli hiljattain tarkastellut arkistoa Berkeleyyn yliopiston kirjaston tutkijasalissa.

Tein muistiinpanoja Berkeleyyn yhteisöarkistoprojektin eri vaiheissa vuosina 2017–2022: kentälle saapumisen, lahjoitusprosessin sekä aineiston järjestämisen, luetteloinnin ja kuvailun aikana sekä reflektiivisesti myös kentältä paluun jälkeen. Muistiinpanot rajautuvat varsinaisen tutkimusaineiston ulkopuolelle tässä tutkielmassa. Minut valittiin projektiin arkistotyön tekijäksi, ei etnografiksi, eikä osallistuvasta havainnoinnista oltu projektissa sovittu etukäteen. Muistiinpanot toimivat kuitenkin taustamateriaalina, sillä ne auttoivat hahmottamaan lahjoitusprosessin kokonaisuutta ja kronologiaa.

Kokemukseni projektiin osallistumisesta ohjasi myös haastateltavien valintaa ja analyysiteemojen muodostumista. Kiinnostukseni lahjoitusprosessiin syntyi havainnoidessani sitä prosessissa osallisena toimijana. Myös arkistotyöhön osallistuminen on vaikuttanut keskeisesti tutkimusprosessiin. Lisäksi arkistotyöhön osallistuminen syvensi ymmärrystäni aineistosta, jonka järjestin, kuvailin ja luetteloin, ja tämä työ toimii myös analyysin taustana.

4.1.1 Tutkijan positio

Uusiseelantilainen McKemmish (2005) arvioi, että monilla yhteisöillä ei aina ole mahdollisuutta yhteisön jäsenten arkistoammatilliseen koulutukseen. Tällöin yhteisöarkistoprojektit voivat olla riippuvaisia ulkopuolisista asiantuntijoista. Ihanteellista olisi se, että arkistotoiminta olisi yhteisön sisäistä, jolloin arkistonhoitajalla olisi yhteisön kulttuurinen ymmärrys ja historiallisen kontekstin taju, tarvittava kielitaito ja henkilökohtainen suhde yhteisön muistiin. Tämä ei kuitenkaan aina ole mahdollista, minkä vuoksi yhteisöt voivat tukeutua ulkopuolisiin ammattilaisiin tai vapaaehtoiisiin. (McKemmish 2005, 161.) McKemmishin kuvaus liittyy omaan tutkijan positiooni osana Berkeleyn suomalaisten arkistoprojektia. Hän painottaa, että yhteisölähtöiset arkistotutkimukset edellyttävät menetelmiä, jotka kunnioittavat yhteisön omia tiedonmuodostuksen tapoja, ja että tutkijoiden on tällöin varauduttava kohtaamaan sisä- ja ulkopuolisuuden jännitteitä tavalla, joka edistää keskinäistä ymmärrystä ja luottamusta (McKimmish & Gilliland-Swetland & Ketelaar 2005: 166–167).

Omassa tilanteessani *Berkeleyn Finnish Hallin* arkiston parissa huomioin, että oma taustani vaikutti tutkimusasetelmaan. Ensinnäkään en ollut Berkeleyn suomalaisen yhteisön syntyperäinen tai pitkäaikainen jäsen. Toisaalta projektin aikana oleskeluni Berkeleyssä vuosina 2018 ja 2019 liittää minut osaksi Berkeleyn suomalaista yhteisöä vierailijana. Vierailijat ovat olleet vakiintunut osa Berkeleyn suomalaista yhteisöä, paikallisten suomalaistaustaisten lisäksi, sillä alueella on käynyt paljon suomalaisia vierailijoita muun muassa alueen usean tunnetun yliopiston takia esimerkiksi vaihto-opiskelijoina. Vierailijat ovat osallistuneet esimerkiksi *Berkeleyn Finnish Hallilla* järjestettyihin tapahtumiin vierailunsa ajan. (Kiriakos 2010, 94, 90–91; Hourula 2015.) Vierailijana minuun suhtauduttiin luontevasti ja vieraanvaraisesti. Olin vuorovaikutuksessa yhteisön aktiivien kanssa ja osallistuin myös joihinkin *Berkeley Finnish Heritage Society*n kokouksiin. Arkistotyön lisäksi osallistuin satunnaisesti *The Finnish Hallin* monipuolisiin tapahtumiin, kuten vappujuhlaan. Tapasin haalilla myös edelleen aktiivisen *Berkeley Ski Lodgen* jäseniä. Suomalaisten tapahtumien lisäksi haalilla järjestettiin esimerkiksi nykytanssitapahtumia, kuten kontakti-improvisaatiojameja, joihin tanssin harrastajana osallistuin. Tanssiharrastajat ovat kuitenkin vain yksi harrastajaryhmä, jotka järjestävät toimintaa *The Finnish hallilla*. Osallistuin haalilla myös demokraattisen puolueen

yleisötahtumaan. Osana Berkeleyyn yhteisöä olin yhtä aikaa sekä ulkopuolinen että osittain sisäpiiriläinen, mikä on McKemmishin mukaan yhteisöarkistojen tutkimuksessa tyypillinen kaksijakoinen tutkijan positio (McKemmish 2005, 166–167; haastattelu 3; haastattelu 2.)

Toisaalta olin jossain määrin sisäpiiriläisen asemassa kenttätyössä arkistotyön osalta, koska olin työskennellyt harjoittelijana, jonka lisäksi olen arkistolan maisteriopiskelija. Tämä tausta helpotti pääsyä mukaan arkistoprojektiin Siirtolaisuusinstituutin stipendiaattina sekä myöhemmin vierailevana tutkijan tittelillä Bancroftin kirjastoon. Aiempi kokemus arkistotyöstä lisäsi itsevarmuutta, koska hän olin omaksunut alan työkuulttuurin, ammattisanaston ja työtavat. (Gracy 2017, 877.) Kuitenkin yksityisarkistojen erityispiirteet, etenkin osana Yhdysvaltojen arkistokenttää, hahmottuivat minulle vähitellen arkistoprojektin sekä alan teoriaan syventyessäni. Samalla työskentely toisessa maassa ja englannin kielellä asetti minut sekä sisä- että ulkopuolisen asemaan. Kielitaitoni mahdollisti kaksikielisten kuvailutietojen laatimisen, koska aineisto oli osaksi englanniksi ja osaksi suomeksi. Bancroftin kirjaston henkilökunta ei olisi pystynyt kuvailemaan aineistoa kokonaisuudessaan. Lisäksi kaikki Berkeleyyn suomalaiset eivät puhuneet natiivitasoista suomea. Kenttätyön luonteeseen vaikutti rooliini vierailevana tutkijana sekä asemaani Siirtolaisuusinstituutin stipendiaattina. Vaikka omat kenttätyömuistiinpanoni rajautuvat aineiston ulkopuolelle, lahjoitusprosessi on mahdollista hahmottaa haastattelujen ja muiden lähteiden valossa.

4.1.2 Kenttätyö ja aineiston keruu

Olin Berkeleyssä yhteensä kahteen otteeseen: ensin vuonna 2018 kuusi viikkoa Siirtolaisuusinstituutin stipendiaattina ja seuraavana vuonna 2019 viisi kuukautta vierailevana tutkijana. Tänä aikana osallistuin projektin käytännön suunnitteluun eri toimijoiden Siirtolaisuusinstituutin, Berkeleyyn suomalaisen yhteisön ja Kalifornian yliopiston Bancroftin välillä. Paikan päällä Berkeleyssä tein arkiston järjestämis- ja kuvailutyötä, jonka periaatteet olin oppinut Turun yliopiston arkistoalan ja asiakirjahallinnan maisteriopinnoissa ja opintoihin sisältyvissä harjoitteluissa.

Oma kenttätyöni vertautuu Gracyn tekemään kenttätyöhön, sillä hän kuvaa työskennelleensä kentällä yhdessä tutkimuskohteessa noin viiden kuukauden ajan käyttäen päivittäin 3–4 tuntia kenttätyöhön. Toisessa kohteessa hän vietti noin kuukauden. Molemmissa kohteissa Gracy osallistui arkiston päivittäisiin työtehtäviin, usein työskennellen intensiivisesti tietyn arkistonhoitajan kanssa yksittäisessä projektissa. Lisäksi Gracy osallistui kokouksiin ja tapaamisiin, joissa oli mukana eri ammattiryhmiä, kuten kuraattoreita ja luetteloojia. Näissä tilanteissa hän tarkkaili eri toimijoiden välistä vuorovaikutusta. (Gracy 2017: 878.)

Omassa tutkimuksessani vastaavanlaisia tilanteita olivat tapaamiset Siirtolaisuusinstituutissa liittyen projektin suunnitteluun, sekä keskustelut Bancroftin kirjaston henkilökunnan käsikirjoituskokoelman päällikön ja Western Americana -kokoelman kuraattorin kanssa. Osallistuin myös aineiston konservointitarpeen arviointiin, ja sen siirron suunnitteluun ja Berkeleyyn suomalaisen yhteisön kokoukseen, jossa laadittiin lahjoitussopimus (deed of gift). Western Americana -kokoelman kuraattorin kuraattorin vierailu *The Finnish Hallilla* oli keskeinen osa tätä prosessia. Ham on kuvannut vastaavaa tilannetta, jossa kentällä työskentelevä arkistoammattilainen laatii arvonmäärittäysraportin, jonka perusteella lahjoitus voidaan vastaanottaa arkistolaitokseen. (Ham 2005, 138-142.)

Gracyn aineistossa avaininformantit edustivat laajasti eri työntekijöitä arkisto-organisaatiossa hallinnosta harjoittelijoihin. (Gracy 2017, 878.) Omassa tutkimuksessani informanttien määrä on pienempi, mutta haastattelut tuovat esiin näkökulmia arkiston lahjoitusprosessiin. He edustavat projektin eri osapuolia ja näkökulmia, kuten Bancroftin käsikirjoituskokoelman päällikön, Siirtolaisuusinstituutin dosentin ja Kalifornian yliopiston Berkeleyyn Skandinavian laitoksen suomen kielen lehtorin näkökulmia. Lisäksi aineistoon sisältyy elämäkerrallisia haastatteluja, jotka taustoittavat arkistoaineiston sisältöä. Keskityn tutkielmassani enemmän lahjoitusprosessiin. Tästä syystä asiantuntijahaastattelut saavat tässä tutkielmassa enemmän painoarvoa.

Tutkimuksen keskeinen aineisto koostuu kuudesta asiantuntija- ja elämäkertahaastattelusta. Hyödynsin haastatteluissa puolistrukturoitua ja avointa haastattelumallia. Olin lähettänyt haastateltaville etukäteen listan kysymyksiä ja teemoja, joista ilmaisin olevani erityisen kiinnostunut, mutta korostin, että kysymysteni on tarkoitus toimia enemmänkin keskustelun avauksena kuin tiukkana rajauksena ja kannustin samalla haastateltavia puhumaan vapaasti. Halusin säilyttää avoimuuden haastatteluissa, koska ajattelin, että haastateltavat voivat tuoda esille asioita ja näkökulmia, joita en itse olisi tiedostanut. Halusin, että haastateltavilla oli vapaus tuoda esiin heille merkityksellisiä näkökulmia ja kokemuksia. (Corbin & Strauss 2014, 37-38.)

Käytännössä jokainen haastattelu rakentui myös haastateltavan ja haastattelijan välisen dynamiikan mukaan esimerkiksi osa haastatteluista oli enemmän keskustelumaisia, kun taas osassa haastatteluja olin itse passiivisemmassa kuuntelijan roolissa, koska haastateltava oli puheliaampi. Pyrin olemaan keskeyttämättä haastateltavaa, sillä en halunnut häiritä haastateltavan ajatuksen juoksua. Toisinaan kuitenkin ohjasin haastatteluja lisäkysymyksillä, jos halusin syventää keskustelua tietyistä aiheista tai keskustelussa oli pitkä hiljaisuus. (Corbin & Strauss 2014, 38.)

Corbin ja Strauss kuvaavat, että erityisesti avoimet haastattelut tarjoavat hedelmällistä dataa teorian rakentamiselle ja haastattelussa esiin nousseiden teemojen ja konseptien perusteella jatkohaastattelu voi edelleen auttaa kehittämään teoriaa eteenpäin. Omassa tapauksessani jatkohaastattelut olisivat varmasti auttaneet haastatteluista nousseiden teemojen kirkastumisessa. (Corbin & Strauss 2014, 37.)

Corbin ja Strauss kuvaavat, että puolistrukturoitu haastattelumalli voi auttaa haastattelijaa varmistamaan, että tietyt teemat tulevat käsitellyiksi tietyissä haastatteluissa tai edes osittain kaikissa haastatteluissa. Puolistrukturoidun haastattelumallin heikkoutena voi olla, että haastateltavalla saattaisi olla jotain sanottavaa, mutta ei kerro sitä, koska ajattelee, että haastateltava ei olisi kiinnostunut siitä. (Corbin & Strauss 2014, 38.)

Koin myöhemmin tekemiäni puolistrukturoitujen haastattelujen avoimuuden haastavaksi koodaus- ja analyysivaiheessa, koska haastatteluista nousi esille laaja määrä eri teemoja, yli sata teemaa, jonka lisäksi kaikista haastatteluista ei noussut esille samoja teemoja. Toisaalta, koska halusin tarkastella projektia eri näkökulmista, haastattelut tukivat monipuolisuudellaan tätä tavoitetta.

Haastattelujen avoin rakenne oli perusteltu, koska tutkimuksen kohteena on prosessi, jossa eri toimijoiden näkemyksillä ja arvoilla voi nähdä olevan merkitystä projektin lopputulokselle. Haastatteluaineistoni on rikas, mutta toisaalta osa kiinnostavista näkökulmista on jätettävä tutkielman ulkopuolelle. Samasta syystä en käsittele kaikkia haastatteluja yhtä kattavasti. (Corbin & Strauss 2014, 37-38.)

4.1.3 Haastateltavat

Haastattelin neljää kenttätöiden aikana tunnistamaani avaininformanttia, jotka olivat osallisia Berkeleyyn suomalaisessa arkistoprojektissa ja vaikuttivat sen kulkuun. Lisäksi haastattelin kahta projektin ulkopuolista henkilöä laajemman kontekstin ja vertailun vuoksi. Haastateltavat olivat tietoisia tutkimuksesta, ja he antoivat suostumuksensa sekä haastattelujen käyttöön, että nimensä mainitsemiseen. Haastatteluja ei anonymisoitu, koska informantit toimivat tunnistettavissa asiantuntijarooleissa ja yhteisön jäseninä. Aineistoa ei arkistoitu, koska se sisältää osin arkaluonteisia tietoja eikä haastattelujen anonymisointi olisi ollut mahdollista.

Valitsin haastateltavaksi ensinnäkin siirtolaishistorian asiantuntijan Siirtolaisuusinstituutin tutkijan Dosentti Ismo Söderlingin. Dosentti käynnisti Berkeleyyn suomalaisen yhteisöarkistoprojektin yhteistyössä Berkeleyyn suomalaisten ja erityisesti *The Finnish Hallin* aktiivien kanssa. Professori Söderlingin haastattelussa keskustelimme projektin alkuvaiheista, hänen roolistaan projektissa,

vuorovaikutuksesta Berkeley yhteisön kanssa sekä niistä syistä, joiden vuoksi arkisto koettiin arvokkaaksi, kuten aineiston merkittävyys historian tutkimukselle, kuten myös niistä syistä, joiden vuoksi arkisto päätettiin lahjoittaa.

Toinen haastateltavista avaininformanteista on Sirpa Tuomainen, joka on muuttanut nuorena Suomesta Yhdysvaltoihin, Berkeleyn suomalaisen yhteisön aktiivinen ja pitkäaikainen jäsen. Hän on tehnyt elämäntyönsä suomen kielen opettajana Kaliforniassa ensin Berkeleyn yliopiston suomen kielen lehtorina ja myöhemmin opettaen suomea alueen suomalaistaustaisille. Haastattelussa keskustelimme identiteetti- ja kielikysymyksistä, kokemuksesta elämästä Amerikan suomalaisena, Berkeleyn suomalaisten yhteisöhistoriasta. Hänen roolinsa arkistoprojektissa oli vähemmän suoraan arkistoprojektiin liittyvä ja enemmän tukeva sitä kautta, että hän esimerkiksi auttoi minua Berkeleyssä käytännön järjestelyissä sekä esitteli minut alueen suomalaiselle yhteisölle. Hän kuvaa haastattelussa elämäntarinaansa ja aktiivista toimintaansa osana Berkeleyn suomalaista yhteisöä esimerkiksi *The Finnish Hallilla*. Hän kuvaa järjestäneensä tapahtumia haalilla sekä vaikuttaneen Suomi-koulussa, joka oli haalilla järjestettyä suomen kielen kielikoulu lapsille ja nuorille. Lisäksi Tuomainen toimi myös Berkeleyn suomalaisten lehden *Twenty One* toimittajana. Lehden nimi viittaa Berkeleyn majaan numero 21. Tuomainen kuvaa kielen merkitystä identiteetin neuvottelussa henkilökohtaisella tasolla kaksoiskansalaisena. Tuomainen on eläköitynyt Berkeleyn yliopiston suomen kielen lehtorin tehtävästä Berkeleyn yliopistossa, mutta opettaa edelleen suomen kieltä suomen kielen oppilailleen, toisen ja kolmannen polven amerikkansuomalaisille. Haastattelussa Tuomainen kuvaa elämän tarinaansa Suomesta Berkeleyyn muuttaneena, sekä suhdettaan suomalaisuuteen, amerikkalaisuuteen ja amerikkansuomalaisuuteen.

Kolmas kenttätöiden aikana avaininformantiksi tunnistamani ja haastateltavaksi valikoimani henkilö on Berkeleyn yliopiston Skandinavian laitoksen nykyinen suomen kielen lehtori Lotta Weckström. Haastattelu liittyy projektin vaiheeseen, jossa Berkeleyn yliopisto tuli osalliseksi Berkeleyn suomalaisten arkistoprojektiin. Arkistoprojektin lisäksi haastattelussa tulee esille kielentutkimuksen näkökulma Berkeleyn suomalaisten arkistoaineistoon.

Neljäs haastattelemani asiantuntija on Kalifornian yliopiston, Berkeleyn Bancroftin kirjaston käsikirjoituskokoelman päällikkönä toiminut Lara Michels. Haastattelu keskittyi lahjoitusprosessin vaiheeseen, jossa Berkeleyn suomalaisten arkistoaineiston lahjoituksesta neuvoteltiin *Western Americana* -kokoelman ja *Berkeley Finnish Heritage Society*n välillä. Haastattelussa keskustelemme arkistotyön käytännöistä, arvonmäärittämisestä sekä hankintapolitiikasta. Haastattelu valaisee Berkeleyn suomalaisen yhteisön arkiston asemaa osana kokoelmaa.

Viides haastattelu on projektin ulkopuolinen henkilö Erik Hieta, jonka valitsin haastateltavaksi, vaikka hän oli arkistoprojektin ulkopuolinen henkilö, koska halusin ymmärtää syvällisemmin Berkeleyyn suomalaisen sisäpiiriläisen elämäkokemusta arkistoaineiston kuvaamista ilmiöitä ja aikakaudesta. Haastateltava historian tutkimuksen tohtori ja on kolmannen polven Berkeleyyn suomalainen. Haastattelu on elämäkerrallinen kuvaus Berkeleyyn suomalaisesta yhteisöstä. Se kuvaa Berkeleyyn suomalaisen yhteisön muutosta ja eri sukupolvien näkökulmista. Haastattelu käsittelee haalilla järjestettyjä tapahtumia, Yhdysvaltojen länsirannikon suomalaisten verkostoja ja elinkeinoja. Lisäksi haastateltava pohtii suhdettaan suomen ja englannin kieleen ja kielitaitoon sekä monipaikkaisen identiteetin määrittelyä.

Toiseksi projektin ulkopuoliseksi haastateltavaksi valikoitui Michiganissa sijaitsevan *Finnish American Historical Archive and Museum* -kokoelman arkistonhoitaja Joanna Chopp. Haastattelu valaisee amerikansuomalaisten arkistojen nykytilannetta Yhdysvalloissa, jonka lisäksi keskustelemme arkistoaineistojen saavutettavuudesta. Haastattelu vastaa kysymykseen siitä mikä on Amerikan suomalaisten siirtolaisarkistojen merkitys identiteettinäkökulmasta siirtolaisten perillisille. Valitsin Joanna Choppin haastateltavaksi, koska hänen hallinnoimansa kokoelma on yksi suurimmista Pohjois-Amerikan suomalaista siirtolasuutta keräävistä arkistoista. Tarkastelen kyseistä arkistoa vertailukohtana ja Kalifornian yliopiston Western Americana -kokoelmalle. (The Finnish American Historical Archive-verkkosivut; Haastattelu 6). Pohdin sitä olisiko arkisto pitänyt siirtää Kaliforniasta Michiganiin, jossa se olisi sijoittunut osaksi suurta suomalaisen siirtolaishistorian kokoelmaa Yhdysvalloissa?

Tuon esille haastattelujen elämäkerrallisten kuvausten kautta yhteisön jäsenten kokemuksellisen puolen arkistoaineiston sisällöstä vain lyhyesti. Elämäkerrallisista haastatteluista nousevat esille yhteisöllisyyteen, identiteettiin ja kaksikielisyyteen liittyvät teemat. Mikäli kokemuksellisesta puolesta haluaisi saada kokonaisvaltaisen kuvan muistitietotutkimuksen menetelmin niin haastatteluja pitäisi tehdä huomattavasti enemmän. Kuudesta haastattelusta kolme käsittelee elämää Berkeleyyn suomalaisessa yhteisössä eri näkökulmista, mutta vain yksi painottuu yksinomaan Berkeleyyn suomalaisuuteen ja omaelämäkerralliseen muistitietoon.

4.2 Koodaus ja integraatio

Päätin hyödyntää koodausvaiheessa NVivo-ohjelmaa, joka on usein mainittu *grounded theory* -menetelmän yhteydessä. (Corbin & Strauss 2014, 203.) Koin, että NVivo-ohjelma oli hyödyllinen avoimessa koodauksessa, sillä teemoja oli helppo hahmottaa ohjelmasta, kun teemat oli helppo paikantaa litteroiduista haastatteluista ohjelman hakutoiminnolla. Omassa tapauksessani avoimessa

koodausvaiheessa teemoja löytyi paljon. Tämän vuoksi koin lopulta koodauksen NVivo-ohjelmalla haastavaksi. Koin myös, että en osannut hyödyntää ohjelmaa vertailevassa analyysissä.

Kuten Corbin ja Strauss kuvaavat, koodauksessa haasteeksi voi muodostua se, että tukija syventyy liikaa yksityiskohtiin. Koin, että avoimen koodauksen jälkeen aineistosta oli vaikea hahmottaa punaista lankaa. Koodeja vertailllessani huomasin, että kaikki haastattelut eivät käsittele samoja teemoja, jonka lisäksi eri haastatteluissa teemat painottuvat eri tavalla.

Corbin & Strauss kuvaavat, että *grounded theory* -menetelmän soveltaminen voi vaikeutua, mikäli tutkija ei kirjoita muistiinpanoja. Omalla kohdallani kirjoittamattomuus ei muodostunut ongelmaksi. Päinvastoin kirjoittamani tekstin määrä on useita satoja sivuja, jossa ongelma on paremminkin se, että teksti ei ole systemaattisesti muodostettua, jonka vuoksi oman ajattelun kehittymisen arviointi jälkikäteen näiden tekstien pohjalta on haastavaa. Koin kuitenkin kirjoittamisen hyödylliseksi tavaksi kehittää ymmärrystäni ja reflektoida teorian ja aineiston välillä. Lopulta integraatio tapahtui haastatteluaineistosta nousseiden käsitteiden vertailun kautta suhteessa arkistoalan tutkijoiden kirjoituksiin yhteisöarkistoista ja yksityisarkistojen lahjoitusprosessista. Erityisesti Gracyn esimerkki arkistotnografian hyödyntämisestä arkistoalan sisäisen toimintakulttuurin tutkimuksessa selkeytti vertailevaa analyysiä sekä käsitteiden integraatiota osana aineiston analyysia.

Gracy kuvaa, että muistiinpanojen tekeminen auttoi häntä tunnistamaan haastatteluaineistosta, että käsitteen *tallentaminen* merkitykset vaihtelivat kontekstin mukaan. Gracy tunnisti arkistonhoitajien ammatilliset vastuualueet sekä heidän edustamiensa instituutioiden tavoitteet kontekstuaalisina tekijöinä, jotka vaikuttivat siihen, miten tallentaminen-käsitettä käytettiin. Lisäksi hänen huomionsa kohdistui arkistonhoitajien ja muiden toimijoiden välisiin suhteisiin sekä niihin tekijöihin, jotka vaikuttavat siihen, mitä aineistoa valitaan tallennettavaksi. Gracy arvioi, että *grounded theoryn* soveltaminen mahdollistaa myös instituutioiden välisten vuorovaikutussuhteiden tarkastelun. (Gracy 2017, 887-888, 893.)

Tein vastaavia huomioita siitä, että Berkeleyyn suomalaisuus määriteltiin eri tavoin suhteessa henkilön omaan suhteeseen Berkeleyyn suomalaiseen yhteisöön ja kokemuksiin *the Finnish Hallilla*. Samoin arkistoaineiston merkitys ja arvonmäärittäminen määriteltiin eri tavoin esimerkiksi Siirtolaisuusinstituutin ja Bancroftin kirjaston edustajien näkökulmasta. Myös haastateltavien ammatti ja akateeminen tausta vaikutti heidän tapaansa arvioida aineiston merkitystä ja arvoa. Voin yhtyä Gracyn analyysiin siinä, että haastateltavan edustaman instituution tavoitteet vaikuttivat

kontekstuaalisina tekijöinä siihen, miten Berkeleyn suomalaisen yhteisön arkiston tallentaminen arvioitiin merkitykselliseksi. (Gracy 2017, 887, 893.)

Aineiston integraatio tapahtui avoimen koodauksen jälkeen vertailemalla haastatteluissa esiintyviä teemoja keskenään ja tarkastelemalla niiden esiintyvyyttä sekä refleктоimalla haastattelujen sisältöä syvällisemmin erityisesti perehtyessäni laajemmin tutkimuskirjallisuuteen. Omien havaintojen vertautuminen muiden kirjoittajien arvioihin siitä, että yksityisarkistojen lahjoitukset ovat jääneet vähälle huomiolle tutkimuksessa, loi itsevarmuutta omiin havaintoihin projektin aikana siitä, että teema, johon olin itse kohdistanut huomion, vaikutti olevan niin sanottu tutkimuksellinen aukko.

Ydinkategoriaksi hahmottui osittain tämän havainnon pohjalta arkiston arvonmääritys, koska kaikki haastattelut vastaavat omasta näkökulmastaan kysymykseen siitä, mikä on Berkeleyn suomalaisten historian tallentamisen arvo. Erityisesti asiantuntija haastattelujen kohdalla haastatteluja voi verrata arkistoteoreettiseen keskusteluun yksityisarkistojen lahjoituksista ja arvonmäärityksestä. Yhteisö ja identiteetti teemaan keskittyvissä haastatteluissa ei viitata yhtä paljon varsinaiseen arkistoon, mutta merkitystä kuvataan omien juurien, elämäntarinan sekä identiteetin määrittelyn kautta. Myös yhteisöllisyys, kahden kansallisen identiteetin ja kielen välillä tasapainottelu nousee esille teemana useasta haastattelusta samoin kuin Berkeleyn suomalaisten yhteisöllisyys, tavat sekä verkostot Yhdysvaltojen länsirannikolla.

Vaikka arvonmääritys on perinteisessä arkistoteoriassa nähty arkistoammattilaisten tekemänä arviona, Barbara Craigin mukaan se ei ole vain ammattilaisten tekemä päätös. Käytännössä kaikki ihmiset, joiden toiminnasta syntyy esimerkiksi valokuvia, asiakirjoja tai muita kirjallisia aineistoja tekevät intuitiivista arvonmääritystä. (Fisher 2015, 112–114; Craig 2005, 7–15.) Näin ollen Berkeleyn suomalaisen arkistoprojektin kohdalla arvonmääritys ei alkanut vasta, kun Siirtolaisuusinstituutti tai Berkeleyn yliopisto tulivat projektiin mukaan, vaan arkistolla oli koettu arvoa yhteisölle, koska sitä oli päätetty säilyttää, vaikka sillä ei ollut enää aktiivista käyttötarvetta.

5 AINEISTON ANALYYSI

5.1 Saapuminen kentälle ja arkistoprojektin alkuvaiheet

Pääsin osalliseksi Berkeleyn arkistoprojektiin kesällä 2017, jolloin työskentelin harjoittelijana Aalto yliopiston asiakirjahallintapalveluissa. Minut valittiin projektiin, kun ilmoittauduin olevani kiinnostunut tehtävästä, jossa etsittiin arkistoalan opiskelijaa järjestämään Berkeleyn suomalaisen yhteisön arkistoa. Ilmoituksen oli julkaissut Siirtolaisuusinstituutin arkistonhoitaja Jarno Heinilä Turun yliopiston arkistoalan opiskelijoiden sähköpostilistalla. Yhteydenoton jälkeen tapasin pian Helsingissä vierailulla olleet Berkeleyn suomalaisen yhteisön jäsenet Kaj Rekolan ja Kirsti Bellowsin, joiden kanssa keskustelimme arkistoprojektista lyhyesti. Tapasin myös Siirtolaisuusinstituutin dosentin Ismo Söderlingin ja arkistonhoitajan Jarno Heinilän, joiden kanssa ryhdyimme alustavasti suunnittelemaan projektia. (Haastattelu 1; Lähde 1; Heinilä, Jarno 2017, 34.)

Alustava suunnitelmamme oli, että matkustan Berkeleyyn keväällä 2018 Siirtolaisuusinstituutin tukemana jatkamaan dosentti Söderlingin aloittamaa arkistoprojektia yhteistyössä *Berkeley Finnish Heritage Society* -yhdistyksen kanssa. Dosentti Söderling oli ollut Berkeleyssä keväällä 2017 The Finnish Hallilla luennoimassa, kun hän oli kiinnittänyt huomionsa rakennuksen seinille ripustettuihin vanhoihin valokuviin. Kaj Rekolan ja Kirsti Bellowsin kertoneet dosentti Söderlingille esitellessään hänelle tiloja, että rakennuksen kellarissa oli merkittävä määrä rakennuksen historiaa ja Berkeleyn suomalaisten toimintaa dokumentoivia arkistomateriaaleja.

Haastattelussa Söderling kuvaa muuttaneensa lomasuunnitelmiaan keväällä 2017 ja ryhtyneensä käymään The Finnish Hallin arkistoa läpi. Hän kuvailee havainneensa aineiston olevan mielestään ainutlaatuinen. Hänen huomionsa arkiston arvosta perustui ensinnäkin arkistihuoneen kirjahyllyjen Amerikan suomalaiseen kirjallisuuteen, jota Söderling kuvaa haastattelussa harvinaislaatuiseksi. Toinen dosentin kiinnostuksen kiinnittänyt aineistotyyppi oli puinen vanha kortistohylly, jossa edelleen säilytettiin vanhoja Berkeleyn majan 21 jäsenhakemuksia. Jäsenhakemuksiin oli merkitty hakijan henkilötiedot sekä myös henkilön terveystietoja. Söderlingin mukaan kyseinen aineisto olisi historian tutkimuksen kannalta arvokas, koska se sisältää esimerkiksi tietoja hakijan yhteiskunnallisesta asemasta. Dosentin mukaan jäsenkortisto voisi toimia lähteenä useammallakin väitöskirjoille. Haastattelussaan dosentti Söderling korostaa *Berkeley Finnish Heritage Society*n aktiivijäsenten erityisesti Kaj Rekolan osuutta projektin käynnistymisessä.

Söderling oli vierailunsa aikana 2017 ryhtynyt järjestämään aineistoa uudelleen, koska hän oli havainnut, että aineisto oli kärsinyt kosteusvauriosta. Hän oli ryhtynyt kartoittamaan aineistoa

priorisoiden tärkeänä pitämänsä aineiston, mahdollisesti laatikoinut aineistoa uudelleen, nostanut laatikoita korkeammille tasoille aineiston suojelemiseksi ja luonut alustavan luettelon läpi käymästään ja tärkeänä pitämästään aineistosta tiedostoon ”Muistio”. Tähän muistioon hän oli lisäksi kuvaillut aineiston kuntoa, jonka hän oli määritellyt huonoksi. Hän oli näin ollen päätellyt, että aineistolle pitäisi tehdä jotain, ettei se tuhoudu. Palattuaan Suomeen Siirtolaisuusinsituutin arkistonhoitaja Jarno Heinilä oli julkaissut lyhyen artikkelin Siirtolaisuusinsituutin lehdessä sekä ilmoituksen Turun yliopiston arkistoalan sähköpostilistalla. (Haastattelu 1; Lähde 2; Heinilä, Jarno 2017, 34.)

Arkistoprojektin suunnittelu vuosina 2017–2018 toteutettiin suurimmaksi osaksi sähköpostikeskusteluin *Berkeley Finnish Heritage Society*n aktiivijäsenten erityisesti Kaj Rekolan ja Siirtolaisuusinstituutin dosentti Söderlingin kanssa. Aineiston siirrosta Michiganiin silloisen Finlandia Universityn yhteydessä sijainneeseen *Finnish Heritage Centeriin* oli keskusteltu, mutta yhteydenottoa Michiganiin ei oltu tehty eikä asiasta tehty päätöstä. Dosentti Söderling oli jopa ehdottanut aineiston kuljetusta Suomeen Siirtolaisuusinstituuttiin. (Haastattelu 6; Haastattelu 1.)

Lähdin keväällä 2018 Berkeleyyn Siirtolaisuusinstituutin tukemana viideksi viikoksi. Olin orientoitunut arkiston järjestämis- ja luettelointityöhön. Minulla oli kokemusta vastaavista tehtävistä esimerkiksi korkeakouluharjoittelijana Aalto yliopistossa. Arkiston tilaa oli haastava hahmottaa etänä, jonka vuoksi olin varautunut työsuunnitelma mahdollisiin muutoksiin paikan päällä. Berkeleyyn haalilla jatkoin Söderlingin vuotta aiemmin aloittamaa kartoitusta. Tein alustavaa luettelointia aineistosta sitä mukaa, kun availin arkistolaatikoita ja pyrin merkitsemään löytämäni alkuperäisen järjestyksen luetteloon. Aineisto vaikutti olevan epäjärjestyksessä.

Saapuessani Berkeleyyn minut otti lämpimästi vastaan Berkeleyyn Skandinavian laitokselta eläköitynyt suomen kielen opettaja Sirpa Tuomainen, joka majoitti minut. Haastattelin myöhemmin Sirpa Tuomaista, koska hän toimi projektissa avaininformanttinani sitä kautta, että hän tutustutti minut Berkeleyyn kaupunkiin, Berkeleyyn suomalaiseen yhteisöön ja haaliinn kohtaamispaikkana. Tuomaisen kautta sain myös yhteyden Berkeleyyn yliopistoon. Pääsin vierailemaan Berkeleyyn yliopiston kampuksella ja tapaamaan Skandinavian laitoksen suomen kielen lehtoria Lotta Weckströmiä. Päädyimme kahvipöydässä Weckströmin kanssa keskustelemaan arkistoaineistosta ja sen tilanteesta, joka kohtalo tuntui tuossa vaiheessa itsestäni epävarmalta. Weckström ehdotti, että hän voisi yliopiston henkilökuntaan kuuluvana tiedustella olisiko yliopiston arkisto kiinnostunut Berkeleyyn suomalaisten arkistosta. (Haastattelu 3; Haastattelu 2.)

Olin Wecktsömin tapaamiseen mennessä ryhtynyt käymään aineistoa läpi ja olimme käyneet Berkeleyn suomalaisen yhteisöaktiivin Kaj Rekolan kanssa paikallisessa toimistotarvikekaupassa. Olin vahvistanut dosentti Söderlingin arvion arkiston kärsimästä vesivahingosta, aineiston huonosta kunnosta sekä siitä, että arkiston säilytyspaikka ei ollut arkistokelpoinen tila. Havaitsin, että dokumenttien paperi oli osittain alkanut hajota, osassa aineistoa oli kosteusvaurion jälkiä ja pölyä, jonka lisäksi säilytystiloissa oli tuholaisia. Arvioin, että aineistoa ei ollut mahdollista käsitellä tai järjestää *The Finnish Hall*:n tiloissa ilman ammattimaista välineistöä. Mahdollisuus siirtää aineistot ammattimaiseen arkistolaitokseen vaikutti välttämättömältä, koska aineisto vaikutti olevan konservoinnin tarpeessa, jotta sitä olisi turvallista käsitellä, luetteloida ja tutkia. Haalin talonmiehet kertoivat minulle suunnittelevansa remonttia tilaan, jossa arkistoa säilytettiin, jonka vuoksi toivottiin arkiston siirtoa toisaalle. Kokonaisarvioni tilanteesta oli, että arkiston siirto paikalliseen yliopistoon voisi olla vaihtoehto, jota kannattaisi selvittää. (Lähde 3; Lähde 2.)

Kun arkiston aktiivinen käyttö on loppunut, on mahdollista, että arkistossa ollut alkuperäinen järjestys on hävinnyt, kun arkistoja on siirretty varastoon. *The Finnish Hallin* yläkerrassa oli sijainnut aikoinaan Berkeley Lodgen kirjasto, joka on sittemmin otettu asuinkäyttöön. Ainakin varastosta löytynyt amerikansuomalainen kirjallisuus on todennäköisesti kyseisessä kirjastossa. Haastattelussa dosentti Söderling kuvaa, että hän oli vierailullaan 2017 käynyt sairaalassa tapaamassa sittemmin menehtynyttä arkiston tuntenutta järjestöaktiivia. Kyseisen henkilön ymmärrys arkistosta olisi epäilemättä ollut korvaamaton apu arkiston sisällön ja järjestyksen ymmärtämiseksi. (Haastattelu 1.)

5.1.1 Neuvottelut arkiston siirtämisestä ja aineiston järjestäminen

Projektin ensimmäisessä vaiheessa voi erottaa kolme prosessia: projektin käynnistyminen, arkiston kartoitus ja alustava arvonmääritys. Projekti käynnistyi Siirtolaisuusinstituutin dosentin Ismo Söderlingin vierailulla Berkeleyn haalilla vuonna 2017, kun Berkeleyn suomalaisen yhdistyksen jäsenet esittelivät Söderlingille rakennuksen varastossa sijainneen arkiston. Dosentti arvio arkiston olevan suomalaisen siirtolaisuushistorian näkökulmasta arvokas. Projektin alkuvaihetta määrittää osittain avoimuus arkiston tulevaisuuden suhteen, vaikka arkiston siirtämistä pois varastosta arkistolaitokseen arkistokelpoisten tiloihin harkittiin ja arvioitiin jopa välttämättömäksi. Tulin mukaan projektiin pian sen käynnistymisen jälkeen, joka johti Siirtolaisuusinstituutin tukemaan matkaan keväällä 2018. Projektissa oli pohdittu mahdollisuutta siirtää aineisto *Michiganiin Finnish Heritage Centerin* arkistoon tai jopa Suomeen Siirtolaisuusinsituuttiin, mutta suunnitelmaa,

sopimusta eikä järjestelyistä ei oltu näiden ideoiden toteuttamisen eteen vielä tehty. (Haastattelu 1; Heinilä, Jarno 2017, 34; Lähde 2.)

Olen määritellyt projektin toisen vaiheen alkavan siitä, kun Berkeleyn yliopisto tuli hankkeeseen mukaan helmikuussa–maaliskuussa 2018. Skandinavian laitoksen ja Bancroftin kirjaston liittyminen projektiin siirsi hankkeen suunnittelu- ja kartoitusvaiheesta kohti lahjoituksesta käytäviä neuvotteluja sekä arkiston siirtoon liittyviä käytännön järjestelyjä. Yliopiston osallistuminen hankkeeseen oli sitä kautta luontevaa, että Berkeleyn suomalaisilla oli ennalta yhteys Berkeleyn yliopistoon, koska yliopiston Skandinavian laitoksella opetetaan suomen kieltä. Yhteyden saaminen Berkeleyn yliopistoon oli mutkatonta. Berkeleyn yliopiston kampus sijaistee suhteellisen lähellä vanhaa suomalaista Berkeleyn *Finntownin* aluetta ja siellä sijaitsevaa haalia, jossa arkisto sijaitsi. Esimerkiksi Fisher on havainnut, että lahjoituspäätökseen tiettyyn arkistolaitokseen vaikutta arkistolaitoksen läheisyys yhteisön toimintaympäristöstä, koska tällöin vuorovaikutus arkistolaitoksen työntekijöiden kanssa on mahdollista jopa kasvotusten (Fisher 2015, 102).

Yhteys Berkeleyn yliopistoon syntyi Sirpa Tuomaisen kautta, joka majoitti vierailuni aikana Berkeleyssä minut, koska hän oli toiminut yliopistossa suomen kielen lehtorina. Tapsin Tuomaisen kautta yliopiston nykyisen lehtorin Lotta Weckströmin. Hän ehdotti, että hänen voisi olla mahdollista ottaa yhteyttä Berkeleyn Bancroftin kirjastoon Berkeleyn suomalaisten arkiston suhteen. Tapaaminen vaikutti hyvältä mahdollisuudelta, mutta tapaamiselle ei oltu suunniteltu ennalta määriteltyä tavoitetta. Yhteydenoton myötä tapaaminen järjestyi nopeasti. (Lehtori Lotta Weckströmin haastattelu; kenttätyöraportti 2018.)

Lotta Weckströmin yhteydenoton myötä tapasimme 26.2.2018 Bancroftin kirjastossa Weckströmin kanssa Western America -kokoelman kuraattorin Thereza Salazarin ja käsikirjoituskokoelman päällikön Lara Michelsin. He kuvailivat Western Americana -kokoelmaa Läntisten Yhdysvaltojen ympäristö- ja väestöhistoriaa kartoittavaksi laajaksi kokoelmaksi. He arvioivat myös, että Berkeleyn suomalaisten arkisto voisi olla mahdollista ottaa lahjoituksena vastaan osaksi Western Americana -kokoelmaa. Omasta näkökulmastani lahjoitus vaikuttiärkevältä idealta, koska työskentely Berkeleyn *The Finnish Hallin* tiloissa oli osoittautunut haastavaksi arkistokelpoisten säilytys- ja työtilojen sekä välineistön, kuten ammattimaisten arkistokansioiden, puuttuessa. Erityisesti koska ilmeni, että Bancroftin kirjastossa aineisto on mahdollista käsitellä jäädyttämällä siten, että pöly ja muut hiukkaset sekä tuholaiset saataisiin puhdistettua aineistosta, aineiston siirto Bancroftiin vaikutti hyvältä ratkaisulta, koska aineisto vaikutti olevan puhdistuksen tarpeessa. (Lähde 1; Haastattelu 3; Haastattelu 4.) Myös Fisher on havainnut, että konservointipalvelut, sekä arkistointi-

ja säilyttämisratkaisut kokonaisuudessaan voivat vaikuttaa siihen, mihin arkisto lopulta lahjoitetaan. (Fisher 2015, 102, 103). Kalifornian ilmasto oli mahdollisesti osasyynä, sille miksi aineisto oli kärsinyt. Esimerkiksi McKimmish ja muut tuovat esiin Tyynenmeren alueen ilmaston vaikutuksen aineistojen säilymiseen ja konservointiin. (McKimmish ym. 2005, 160, 164.)

Käsikirjoituskokoelman päällikön haastattelussa tulee esille Western Americana -kokoelman hankinta- ja kokoelmapolitiikan näkökulma siihen, miksi Berkeleyn suomalaisten arkisto sopii osaksi kokoelmaa, sillä vaikka yhteisöarkistot eivät ole kokoelman pääasiallinen fokus, kokoelma sisältää myös muiden länsirannikon yhdistysten ja yhteisöjen kuten diasporayhteisöjen arkistoja. Michels kuvaa, että kokoelmatyön taustalla on kuraattorin näkemys ja tekemät kokoelmapoliittiset valinnat ohjaavat sitä ”minkälaisen kuvan kokoelma kokonaisuudessaan maalaa”. (Haastattelu 4.)

Käsikirjoituskokoelman päällikön haastattelussa tulee myös esille, että Skandinavian laitoksen osallisuus projektissa oli myös merkittävää. Hän kuvaa, että kokoelman karttumista ohjaa kampuksen tarpeet, joten koska Berkeleyn yliopistossa voi opiskella suomen kieltä, on perusteltua, että Berkeleyn suomalaisen yhteisön arkisto on osa *Western Americana* -kokoelmaa. Berkeleyn suomalaisen arkiston sijoittuminen Berkeleyn yliopistoon on sopivaa myös siitä näkökulmasta, että päätearkisto sijaitsee yhteisöarkiston syntysijoilla, jossa arkisto on Berkeleyn suomalaiselle yhteisölle helpommin saavutettavissa. Useat yhteisöarkistoihteesta kirjoittaneet arkistotutkijat ovat korostavat arkistojen saavutettavuuden tärkeyttä, mikäli arkisto päätetään lahjoittaa viralliseen arkistolaitokseen. (Haastattelu 4.)

Seuraava vaihe projektissa oli ehdotuksen esitleminen *Berkeley Finnish Heritage Societylle*. Lahjoitusehdotus käsiteltiin yhdistyksen hallituksen kokouksessa. Kokouksen yhdistys teki päätöksen lahjoitussopimuksen ”Deed of Gift” allekirjoittamisesta. Ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti yhdistyksen hallituksessa, vaikka aistin epävarmuutta asian suhteen. Lahjoituksena etuna oli aineiston vaivaton siirto ja tarvittavat resurssit aineiston puhdistamiseksi pölystä ja tuholaisista jäädyttämällä. Bancroftin kirjasto järjesti arkiston noudon *The Finnish Hallilta*.

Lahjoitussopimuksen solmimisen jälkeen Western Americana kokoelman kuraattori vieraili The Finnish Hallilla, jolloin hän arvioi aineiston sisältöä, määrää ja kuntoa, jonka lisäksi sovimme aineiston siirrosta Bancroftiin. Kuraattorin vierailua vertautuu Hammin kuvaukseen lahjoitusprosessissa viimeisestä arvonmäärittelyn vaiheesta, jossa kenttätyötä tekevä arkistoammattilainen laatii arvonmäärittelyraportin, jonka perusteella lahjoitussopimus voidaan laatia ja hyväksyä ja ryhtyä valmistelemaan arkiston siirtoa arkistolaitokseen. (Ham 2005, 139).

Käytin loppuajan Berkeleyssä keväällä 2018 siihen, että paketoin ja siirsin sekä luetteloin karkeasti Bancroftiin siirrettävät aineistot *The Finnish Hallilla*. Tiloihin jäi kuitenkin tämän jälkeen aineistoja, joita en ehtinyt käymään yksityiskohtaisesti läpi. Keskityin niihin aineistoihin, jotka dosentti Söderling oli arvioinut tärkeiksi, sekä aineistot, jotka olin itse havainnut kiinnostaviksi viiden viikon vierailun aikana. Jälkiviisaana apukädet tässä vaiheessa olisivat olleet tarpeen, etenkin yhdistyksen jäseniltä, jotka olisivat voineet avata aineistojen kontekstia. Ehdotin talkoita, mutta en saanut vastakaikua yhdistyksen jäsenistöltä, joko koska asia ei tavoittanut oikeita henkilöitä, tai heillä ei ollut mahdollisuutta auttaa. On myös mahdollista, etten puskenut tätä ideaa riittävän sinnikkäästi tai minun tulkittiin olevan tehtävään valittutyöntekijä tai asiantuntija. Talkoopäivän taustalla oli myös muistitietopaja, mutta idea ei saanut tuulta alleen. Arkistoetnografian ja lahjoittajien kanssa tehtävän työn näkökulmasta talkoopäivä ja muistitietopaja olisi ollut hedelmällinen. Toisaalta viiden viikon mittaiselle työskentelylle arkiston inventointi ja eri toimijoiden välillä toimiminen osana lahjoitusprosessia oli jo paljon työtä. En suunnitellut muistitietopajan järjestämistä etukäteen koska olin orientoitunut tekemään arkistotyötä.

Kevään 2018 kenttätyön jälkeen palattuani Suomeen en ollut varma, jatkuisiko roolini arkistoprojektissa. Suunnitelmissa oli kuitenkin mahdollisuus palata Bancroftin kirjastoon järjestämään ja luetteloimaan aineistoa. Koska materiaali oli sekä suomeksi että englanniksi, sen käsittely edellytti molempien kielten osaamista. Kielitaitoni, arkistoalan osaamiseni sekä hankkeessa kerryttämäni ymmärrys aineiston sisällöstä ja kontekstista puolsivat sitä, että jatkaisin työskentelyä arkiston parissa. Mahdollisuus palata Bancroftin kirjastoon kannusti minua hakemaan työskentelyapurahoja. Työskentelyäni tukivat Siirtolaisuusinstituutti, *Finnish Heritage Society* ja *Finlandia Foundation*, jonka lisäksi sain Turun yliopiston kansainvälisistä palveluista harjoitteluapurahan itsejärjestettyyn harjoitteluun. Pro gradu -tutkielman kirjoittamiseen apurahoja ovat myöntäneet lisäksi Yhdysvaltojen konsulaatti, Emil Lempiäisen säätiö ja Museoalan ammattiliitto. Viisumiprosessi oli monivaiheinen: se edellytti useita haastatteluja, englannin kielen kokeen sekä riittäviä varoja puolen vuoden oleskeluun Yhdysvalloissa. Hakuprosessin jälkeen puolen vuoden työskentely Berkeleyn yliopiston Bancroftin kirjastossa mahdollistui vierailevan tutkijan tittelillä sponsorinani Berkeleyn yliopiston Skandinavian laitos.

Vuoden 2018 työskentelyjakso johti *The Finnish Heritage Society*n ja Kalifornian yliopiston, Berkeleyn Bancroftin kirjaston väliseen sopimukseen lahjoittaa Berkeleyn suomalainen arkisto Kalifornian yliopistoon. Seuraavana vuonna, 2019, kun aloitin työskentelyn kirjastossa, arkistoaineisto oli jo siirretty *The Finnish Hallilta* Bancroftin kirjastoon. Asiakirjat oli puhdistettu, ja aineiston käsitteleminen järjestyi Bancroftin kirjaston arkistojen prosessointiin tarkoitetuissa

tiloissa. Vaikka tittelini oli akateeminen, tein käytännössä arkistotyötä käsikirjoituskokoelman päällikön ohjauksessa Bancroftin kirjastossa noin viiden kuukauden ajan. Työhöni kuului arkiston järjestäminen, luettelointi ja kuvailua sekä muistiinpanojen kirjoittamista historiikkiosion laatimiseksi OAC -hakuoppaaseen. Arkistotyön aikana tein kirjoitin ylös huomioita arkiston käsittelyyn liittyvistä ratkaisuista ja käytännöistä. (Lähde 3; Haastattelu 4; OAC, Collection Guide - verkkosivu.)

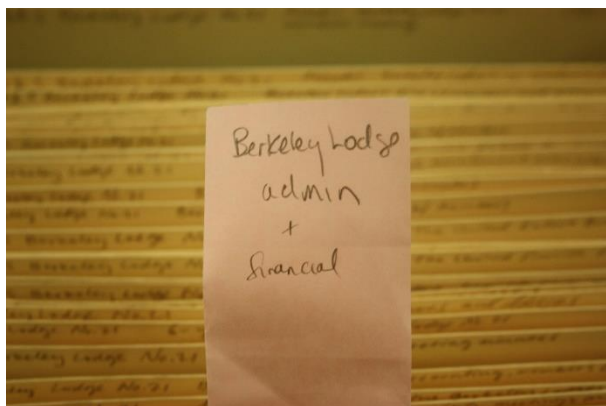
Työskentely Bancroftin kirjastossa ei eronnut merkittävästi kokemustani arkistoalan harjoitteluista Suomessa, kuten Aalto yliopiston arkistossa. Vaikka tietopalvelu oli kirjaston alaisuudessa ja esimerkiksi ohjaajani ammattinimike oli arkistonhoitajan sijaan käsikirjoituskokoelman prosessoinnin päällikkö, työ vastasi arkistotyötä, ei kirjastotyötä. Työ erosi kuitenkin aiemmista arkistoharjoitteluista siinä, että minulla oli enemmän vastuuta eikä työtäni ei ohjattu yhtä tiivisti. Käsikirjoituskokoelman päällikkö kuitenkin helposti tavoitettavissa, mikäli minulle heräsi kysymyksiä tai tarvitsin apua. Keskustelimme useasti ja loimme yhdessä rakenteen (intellectual arrangement) arkistolle, joka oli epäjohdonmukaisessa järjestyksessä (Lähde 3; Haastattelu 4). Käsikirjoituskokoelman päällikkö antoi minulle kirjan *Arranging & Describing: Archives & Manuscripts* (Kathleen D. Roe 2005), jota hyödynsin arkiston järjestämisessä. Järjestämisen ja kuvailun periaatteet ja työvaiheet olivat itselleni tuttuja myös aiemman työkokemuksen myötä.

5.1.2 Oma työskentelyno osana arkiston järjestämistä ja kuvailua

Hyödynsin Kathleen Roen teosta *Arranging & Describing Archives & Manuscripts* (2005) työskennellessäni Bancroftin kirjastossa vuonna 2019. Roen mukaan arkistojen kartunta arkistolaitoksiin tapahtuu arvonmäärityksen (appraisal) ja haltuunoton (acquisition) kautta. Roe (emt. 8) korostaa, että arvonmääritys ja lahjoitus vaikuttavat ratkaisevasti siihen, miten aineisto myöhemmin järjestetään ja kuvaillaan. Arkiston merkitys ei perustu pelkästään sen sisältöön, vaan myös sen kontekstiin, joka liittyy myös siihen, miksi aineisto tunnistetaan säilyttämisen arvoiseksi.

Kuvailun ja järjestämisen tavoitteena on parantaa aineiston saavutettavuutta. Kuvailu tarkoittaa tiedon tuottamista aineiston sisällöstä ja kontekstista. Roe (2005) korostaa, että ennen kuvailua arkistonhoitajan on ymmärrettävä aineiston sisäinen rakenne, jonka pohjalta arkisto voidaan järjestää ja esittää. Arkiston järjestämisen lähtökohtana on alkuperäisen järjestyksen tunnistaminen ja säilyttäminen, mikäli sellainen on olemassa. Berkeleyn suomalaisen arkiston arkistonmuodostajaksi määriteltiin *UFKB&S Berkeley Lodge nro 21*, jonka toiminnan ympärille muu aineisto jäsennettiin, vaikka aineisto sisälsi myös useiden muiden toimijoiden asiakirjoja. Roen kuvaa, että erityisesti yksityisarkistojen kohdalla järjestystä voi olla vaikea hahmottaa, jopa

arkistonmuodostajaa voi olla vaikea tunnistaa. Organisaation arkistot järjestetään tyypillisesti sarjoihin ja alasarjoihin asiakirjatyypin tai sen toiminnan mukaan mitä asiakirjat kuvaavat. Hakuoppaan tarkoituksena on tukea aineiston käyttöä, auttaa hahmottamaan aineiston kokonaisuutta ja tutkijoita arvioimaan arkiston merkitystä omalle tutkimukselleen. (Roe 2005, 6–7, 8, 20, 61–65).

Kuva 2 "Berkeley Lodge admin + Financial" oli työnimi sarjalle, joka on muodostettu arkistoa järjestettäessä ja kuvailtaessa. Tämä kuva on itseottamani pyrkimyksenä työni dokumentoiminen Bancroftin kirjastossa. Kuva: Heini Yläräkkölä.

Kuvailu liittyy kiinteästi aineiston järjestämiseen, sillä niitä tehdään tyypillisesti rinnakkain.

Järjestämisen myötä luodaan usein arkistolista, jossa aineistoa kuvaillaan kansioittain. Listan perusteella aineistoa on mahdollista etsiä aineistoa kansioittain, koska lista vastaa kansioiden järjestystä, nimiä ja voi sisältää lyhyen kuvailun kansioiden sisällöstä. (Roe 2005, 144.) Koska Berkeleyyn aineiston kohdalla alkuperäistä järjestystä ei ollut mahdollista tunnistaa selkeässä muodossa, järjestin arkiston noudattaen Michelsin

ohjausta ja Roen opasta. Järjestin arkiston sarjoihin asiakirjatyyppeihin.¹⁴ Kuvassa 2 on näkymä tekemääni järjestämis- ja kuvailutyöhön Bancroftissa. Michels julkaisi tekemäni arkistolistan perusteella hakuoppaan Bancroftin arkistonhoitajan toimesta aineisto julkaistiin tutkimuskäyttöön keväällä 2022 Western Americana -kokoelman avoimessa tietokannassa, josta se löydettävissä nimellä *United Finnish Kaleva Brothers and Sisters, Berkeley Lodge No. 21 Records*. Aineistoa on mahdollista tutkia Bancroftin kirjastossa aineistopyynnön perusteella kirjastossa tutkijaksi rekisteröitymällä.

Laatimaani arkistolista ei ole kokonaisuudessaan julkaistu. Arkistolista oli tehty kaksikielisesti, jonka tarkoitus oli, että arkiston sisällöstä olisi mahdollisuus saada käsitys molemmilla kielillä myös niistä osista aineistoa, joka on vain joku suomeksi tai englanniksi. Arkiston kieli on 1900-

¹⁴ UFKB & S-tietueet koostuivat 14 eri sarjasta. Ryhmittelin asiakirjat seuraavanlaisiin sarjoihin: Sarja 1: Berkeley majan hallituksen kirjanpito ja talous, laatikot 1–3; Sarja 2: Berkeley majan kirjeenvaihto (1915–2002), laatikko 3; Sarja 3: YSKV&S:n päämajan hallituksen kirjanpito ja talous, laatikot 3–4; Sarja 4: Eri majojen kirjeenvaihtoa, laatikko 4; laatikko 5: hallituksen kirjanpito ja talous sekalaista, laatikot 3–4; Sarja 6: Eri majojen kirjeenvaihtoa, laatikot 4–5; Sarja 7: Tapahtumat, laatikot 6; Sarja 8: Kuoro, laatikko 6; Sarja 9: Berkeley majan teatterinäytelmät, laatikko 7; Sarja 10: Julkaisut, laatikot 7–9; Julkaisujen alasarja koskien Arvid Nelsonin kirjeenvaihtoa koskien Veljeysviesti-julkaisusta, laatikko 9; Sarja 11: Sekalaisia julkaisuja, laatikot 10–11; Sarja 12: Valokuvat, laatikko 12; Sarja 13: Ylisuuret aineistot, laatikko 13; Sarja 14: Leikekirja (alkuperäinen leikekirja organisaation perustamisesta 1800-luvun lopulta sisältäen järjestön varhaista kirjanpitoa ja kirjeenvaihtoa), laatikko 14.

luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä suomi ja 1900-luvun puolivälistä lähtien yhä vahvemmin englantia. 2000-lukuun tultaessa arkisto ei juuri sisällä suomen kielistä aineistoa. (Lähde 5.)

Työskentelyni keskeisenä tavoitteena oli aineiston järjestäminen, kuvailu ja saattaminen tutkijoiden käyttöön osana Bancroftin kirjaston *Western Americana* -kokoelmaa. Tämä sisälsi aineiston läpikäynnin, eri toimijoiden tunnistamisen, asiakirjojen järjestämisen sarjoihin sekä hakuoppaan laatimisen. Työskentelyni toteutui pääosin suunnitellusti, mutta aineiston digitointi ei toteutunut itsestäni riippumattomista syistä. (Lähde 3.)

5.1.3 Berkeleyn suomalaisen yhteisön arkiston arvonmääritys ja projektin lähtötilanne

Ydinkategoriaksi haastatteluissa hahmottui arkiston arvonmäärittely. Haastattelut vastaavat omasta näkökulmastaan kysymykseen siitä, mikä on Berkeleyn suomalaisten historian merkitys ja erityisesti asiantuntijahaastattelujen kohdalla, kuinka arkiston arvomääritys tapahtui eri ammattilaisten taholta. Berkeleyn suomalaisen arkistoprojektin kohdalla arvonmääritys ei alkanut vasta, kun Siirtolaisuusinstituutti tai Berkeleyn yliopisto tulivat projektiin mukaan, vaan arkistolla oli koettu arvoa yhteisölle, koska sitä oli päätetty säilyttää, vaikka sillä ei ollut enää aktiivista käyttötarvetta. Vaikka arvonmääritys on perinteisessä arkistoteoriassa, arkistoammattilaisten tekemä arvio esimerkiksi Barbara Craigin mukaan arvonmääritys ei ole vain ammattilaisten tekemä päätös. Käytännössä kaikki ihmiset, joiden toiminnasta syntyy esimerkiksi valokuvia, asiakirjoja tai muita kirjallisia aineistoja tekevät intuitiivista arvonmäärittystä. Henkilökohtainen arvonmääritys on yksilön omiin tarpeisiin perustuvaa ei välttämättä tiedostettua ja harvoin artikuloitua. Epätietoisuus ja päättämättömyys on myös tyypillistä, sillä ei ole varmaa voisiko aineistolle voisi olla tarvetta tulevaisuudessa. (Craig 2005, 7–15.)

Sen sijaan aineiston hävittäminen on lopullista. Tiettyjen asiakirjojen säilyttäminen ja hävittäminen voi palvella myös tunneperäisiä tarpeita ja on symbolinen tapa valita säilyttää tiettyjä muistoja. Erityisesti digitaalisten henkilöarkistojen kohdalla yksilön tekemän arvonmäärityksen merkitys kasvaa, koska niiden säilyminen on epätodennäköistä ilman vaivannäköä teknologioiden muuttuessa ja formaattien vanhentuessa. Henkilökohtaisten säilyttämis- ja hävittämispäätösten takaa voi löytyä syinä asiakirjojen identiteetti-arvo, henkilökohtainen muistoarvo, perheen ja suvun muiston arvo, tunneperäinen ja nostalgia-arvo sekä perintöarvo eli mitä omasta toiminnasta haluaa tulevien sukupolvien tietävän tai hyötyvän. Vastaavasti esimerkiksi perhevalokuva, saatetaan hävittää, mikäli siihen ei enää samaistuta, jos siihen liittyvät merkitykset, konteksti ja historia eivät ole tiedossa, eikä se siten toimi identiteetin rakentamisen välineenä. (Fisher 2015, 112-114.)

Vaikka yhteisöarkistolla oli koettu arvoa jo ennen varsinaisen projektin alkua, Siirtolaisuusinstituutin kiinnostuminen arkistosta vaikutti lahjoitusprosessin alkamiseen. Fisherin (2015) kuvauksessa osana arkistolahjoitusten tyypillistä kulkua ei mainita Siirtolaisuusinstituutin tapaisen asiantuntijaorganisaation osallistumisesta lahjoitusprosessiin. Sen sijaan dokumentaatiostrategiassa arvonmääritys- sekä säilytysratkaisujen suunnittelua on ehdotettu toteutettavan eri toimijoiden, kuten arkistonmuodostajien, arkistoammattilaisten ja tutkijoiden yhteistyönä. (Boles 2005, 21–22.)

Siirtolaisuusinstituutti on valtakunnallinen asiantuntijaorganisaatio, joka tekee yhteistyötä Turun yliopiston kanssa opetuksessa ja tutkimuksessa. Instituutti on Suomen ainoa sekä muuttoliikkeiden tutkimukseen että dokumentointiin erikoistunut instituutio, joka myös julkaisee aiheeseen liittyviä artikkeleita lehdessään *Migration-Muuttoliike*. Instituutin kokoelmat ovat painottuneet paljon maastamuuttoon ja ulkosuomalaisuuteen, mutta strategian 2024–2026 mukaisesti arkistoa kehitetään myös Suomeen muuttaneiden yhteisöjen aineistojen vastaanottajaksi.

Siirtolaisuusinstituutti siirtolaisarkistoa sekä tuottaa ja välittää siirtolaisuutta koskevaa tutkimusta. (Liimatainen ja muut 2025.)

5.1.4 Alustava arvonmääritys ja siirtolais historian tutkimuksen näkökulma arkiston tallentamiseen

Dosentti Ismo Söderling edustaa projektissa suomalaisen siirtolaisuushistorian tutkijan ja tutkimuksen näkökulmaa. Siirtolaisuusinstituutin dosentin haastattelu kuvaa hänen näkökulmaansa siihen, miksi arkisto oli historiallisesti arvokas ja minkä takia hän arvioi, että arkisto pitäisi tallentaa ja mahdollisesti siirtää päätearkistoon.

Haastattelussa Siirtolaisuusinstituutin dosentin Ismo Söderlingin kanssa keskustelemme Berkeleyn maja nro 21:n arkistoaineistosta sekä siitä, miten arkistointihanke käynnistyi, kuinka Siirtolaisuusinstituutti sai yhteyden Berkeleyn suomalaiseen yhteisöön ja tuli tietoiseksi sen arkistosta sekä miten arkistoprojekti käynnistyi. Söderlingin mukaan projektin taustalla vaikutti paikallisen suomalaisyhteisön aktiivinen jäsen, Kaj Rekola. Hän toimi toimi Berkeleyn haalilla puheenjohtajana ja vieraili myös Turussa Siirtolaisinstituutissa. Keväällä 2017 Söderling matkusti Berkeleyhin vaimonsa konferenssimatkan yhteydessä pitämään esitelmää paikallisille suomalaisille.

Esitelmän jälkeen kävi ilmi, että haalin alakerrassa oli arkistoaineistoja ja kirjallisuutta. Dosentin kuvauksen mukaan arkisto oli epäjärjestyksessä ja, että arkiston kunto herätti huolta, sillä sitä oli säilytetty kellaritiloissa lattialla, altistuneena kosteudelle, tuholaisille ja mahdollisesti

vesivahingoille. Söderling kuvaa muuttaneensa matkasuunnitelmiaan ja käyttäneensä useamman päivän aineiston kartoitukseen ja arviointiin, jolloin hän myös nosti materiaalia irti lattiasta. Huoli siitä, että aineisto saattaisi päätyä kaatopaikalle motivoi ryhtymään jatkotoimenpiteisiin arkiston pelastamiseksi. Dosentin arvio arkiston sisällöstä, sen kunnosta ja säilytysolosuhteita vuodelta 2017 on kirjattuna hänen laatimaansa raporttiin ”Muistio”, joka toimi myös oman työskentelyni apuna ja lähteenä tässä tutkielmassa. Dosentin palattua Suomeen Siirtolaisuusinsituutin arkistonhoitaja kirjoitti löydöksestä Siirtolaisuusinsituutin lehdessä. (Lähde 2.)

Haastattelussa dosentti kuvaa, että arkistosta nousi esiin kolme erityisen merkittävää aineistotyyppiä: valokuvat, arvokkaat kirjat sekä jäsenkortisto. Dosentti kiinnitti huomionsa Berkeleyyn haalilla rakennuksen seinille ripustettuihin vanhoihin valokuviin. Valokuvat toimivat keskustelun avauksena haalin aktiivijäsenten Kaj Rekolan ja Kirsti Bellowsin kanssa haalin historiasta ja arkistosta. Haalin seinille ripustettuja kuvia ei siirretty Bancroftiin, koska ne ovat kuuluvat osaksi rakennusta ja sen historiaa. Bancroftiin siirrettiin varastosta löytyneitä kuoron toimintaan, näytelmiin ja UFKB&S-järjestön konventteihin liittyviä valokuvia, joiden konteksti ja sisältö oli pääteltävissä. Sen sijaan osasta valokuvia puuttui kontekstitiedot, mikä heikentää niiden tutkimuksellista arvoa ilman yhteisön apua henkilöiden ja tapahtumien tunnistamisessa.

Varastotilassa, jossa arkistoa säilytettiin Söderlingin huomion kiinnitti kirjakokoelma, joka dosentin mukaan sisälsi harvinaislaatuksia omakustanteisia teoksia ja pienpainatteita. Kiinnostava kirjallisuus oli dosentille vihje siitä, että arkistolla saattaisi olla arvoa suomalaisen siirtolaisuuden historian tutkimuksen kannalta.

Dosentin arvion mukaan arkiston tärkein aineistotyyppi oli kuitenkin jäsenkortisto. Melko kookkaassa kortistohyllyssä oli dosentin arvion mukaan jopa 10 000 jäsenkorttia, jäsenhakemuksia, hyväksymisasiakirjoja sekä terveystietoja. Dosentin käsityksen mukaan Kalevan maja hyväksyi jäsenikseen vain terveiksi todettuja suomalaisia. En löytänyt arkistosta tietoa siitä, että terveyden tila olisi ollut osa valintakriteeristöä, vaikka jäsenhakemuksiin oli kirjattu terveystietoja. Hakemusten terveystiedot vaikuttivat kuitenkin siihen, että jäsenten yksityisyyden suojelemiseksi, koska kortisto oli rajattava tutkimuksen ulkopuolelle. Jäsenkortisto sisälsi Dosentin mukaan tietoja jäsenten osoitteista Suomessa ja Yhdysvalloissa, ammasteista, perhesuhteista sekä kielitaustasta. Kortisto mahdollistaisi hänen mukaansa tutkimuksen suomalaisten siirtolaisten asutuksesta San Franciscon lahden alueella, heidän ammattikehityksestään, yhteiskunnallisesta asemasta sekä amerikkalaistumisprosessista. Dosentin mukaan kortisto olisi tärkeä lähde esimerkiksi väitöskirjoille.

Kortistoa ei siirretty *Western Americana* -kokoelmaan, mikä nosti haastattelussa esiin kysymyksen kokonaisuuden säilymisestä eheänä. Myöskään hyväksynyt kirjallisuutta siirrettäväksi Bancroftiin. On tyypillistä, että kirjallisuutta ei katsota osaksi arkistoa, koska arkiston määritelmänä pidetään arkistonmuodostajan luonnollisen toiminnan myötä syntynyt asiakirjakokonaisuus. Pienpainatteet sekä esimerkiksi Berkeleyyn suomalaisten näytelmäkerhon käsin kirjoitetut näytelmäkäsikirjoitukset ovat osa arkistoa *Western Americana* -kokoelmassa. Siirtolaisuusinstituutin dosentin mukaan kortiston ja kirjallisuuden toimittamista Siirtolaisinstituuttiin pitäisi harkita, jossa se voitaisiin arkistoida ja saattaa tutkijoiden käyttöön.

Keskeiseksi teemaksi kortiston kohdalla nousee arkistojen julkisuusperiaatteen ja yksityisyyden suojan välinen ristiriita. Vaikka kortisto saattaisi tulevaisuudessa olla kiinnostava historiantutkimuksen lähde, osana virallista muistiorganisaatioita aineisto pitäisi rajata pitkäksi aikaa tutkimuksen ulkopuolelle, koska jäsenhakemukset sisälsivät terveystietoja ja mahdollisesti muita arkaluonteisia tietoja. Koska kortisto oli muodostettu 1900-luvun aikana ja terveystietojen vuoksi aineisto olisi todennäköisesti rajattava tutkimuksen ulkopuolelle vielä pitkäksi aikaa. Bancroftiin siirretyt *Berkeley Lodge 21* pöytäkirjat tarjoavat vastaavaa tietoa kuin kortisto ilman henkilötietojen käsittelyn haastetta. Toki kortisto kokonaisuudessaan muodostasi ainutlaatuisen kokonaisuuden, jota voisi olla mahdollista käyttää tutkimuksessa esimerkiksi puolen vuosisadan päästä.

Siirtolaisuusinstituutin dosentti korosti haastattelussa, että arkisto tulisi säilyttää yhtenäisenä kokonaisuutena. On totta, että tästä näkökulmasta arkiston hajautuminen osittain Bancroftiin, kun osa arkistosta jäi haalille rikkoo tätä periaatetta vastaan. Pidän perusteltuna esimerkiksi kirjallisuuden rajaamista arkistojen ulkopuolelle, sillä kirjallisuus kuuluu kirjastojen piiriin. Tästä huolimatta pidän tärkeänä, että myös Berkeleyyn haalin kirjallisuus säilyisi. Mielestäni huoli arkiston eheyden säilymisestä on tärkeä, mutta samalla aineiston säilyttäminen arkistolaitoksessa vuosikymmeniä, vaikka sitä ei ole mahdollista tutkia sen arkaluonteisuuden ei ymmärrettävästi ole arkistolaitosten näkökulmasta ihanteellista. Arkistolaitokset pyrkivät tyypillisesti välttämään käyttörajoituksia, mutta jos aineisto sisältää arkaluonteisia aineistoja ne ovat välttämättömiä. (Ham 2005, 141.)

On mahdollista, että Söderlingin mainitsemia harvinaisia kirjoja ja pienpainatteita ja ehkä osaa arkistosta on säilytetty aiemmin, haalin yläkerrassa sijainneessa kirjastossa, mutta että aineisto olisi siirretty alakerran varastoon, kun se ei ole enää ollut yhteisön aktiivikäytössä. Aineistoja on ehkä säilytetty alakerran varastossa, kun kirjasto oli muutettu asuinhuoneistoksi. Vaikutti

todennäköiseltä, että arkiston järjestys ei ole säilynyt samana säilytyksessä kuin sen aktiivikäytössä. En havainnut arkistossa selkeää järjestystä. Ehdotin talkoita, mutta en saanut vastakaikua idealle. On tyypillistä, että kun arkistolla ei ole enää aktiivikäyttöä, arkistonmuodostaja tai sen hallinnoija on epävarma sen suhteen, onko arkistolla vielä käyttöä, jonka lisäksi arkistolla voi olla nostalgia- ja identiteetti-arvoa, jonka vuoksi arkistoa ei haluta hävittää. (Fisher 2015, 112–114.)

Haastattelussa Söderlingin kanssa muistellemme arkistoaineiston sisältöä. Keskustelemme esimerkiksi siitä, että Berkeley arkisto sisälsi lehtiä, joista haastattelussa Söderling mainitsee nimeltä Veljeysviestin sekä 2000-luvulle asti jatkuneen *Twenty One -nimisen* järjestölehden. Söderlingin kanssa pohdimme myös, että vaikka uudempi aineisto voi ensisilmäyksellä vaikuttaa vähemmän merkittävältä, kuin vanhimmat aineistosta, vaikka lopulta kaikesta tulee aikanaan historiallista.

Söderlingin haastattelussa keskustelemme *Berkeley'n Lodge 21* arkiston varhaisimmasta aineistosta 1800-luvun lopun San Franciscon Yhdistyneet Kaleva Veljet & Siskot -järjestön majan numero 1 nidotuista pöytäkirjoista ja kirjanpidosta. Tämä aineisto on myös varhaisinta YSKV&S järjestöstä kertovaa materiaalia, sillä nidos sisältää esimerkiksi kirjeenvaihtoa varhaisten uusien perustettujen majojen ja San Franciscon majan välillä. Nidoksen sisällön perusteella uudet majat ilmoittivat San Franciscon majalle majansa perustamisesta. Näin ollen nidoksesta ja myöhemmästä kirjeenvaihdosta selviää järjestön laajeneminen Kaliforniassa. Berkeley'n maja ei ollut varhaisimpien perustettujen majojen joukossa, kuten järjestysnumerosta 21 ilmenee, Berkeley oli järjestön 21:n perustettu maja. En ole tietoinen siitä, miten tämä aineisto on päätynyt osaksi Berkeley'n majan arkistoa. San Franciscon maja ja Berkeley'n maja ovat erilliset arkistonmuodostajat. Berkeley'n maja on perustettu San Franciscon majaa myöhemmin. Vaikka vuoden 1906 maanjäristyksen jälkeen osa suomalaisista muutti Berkeleyyn, toiminta jatkui myös San Franciscossa. (Schofer 1975, 34.)

5.1.5 Siirtolaisarkistojen katoavaisuus, sattuman osuus sekä sopiva päätearkisto ja toimijat

Siirtolaisuusinstituutin dosentin Ismo Söderlingin haastattelussa nousee esille teemana myös suomalaisten siirtolaisarkistot globaalista näkökulmasta erityisesti suomalaisen siirtolaisperinnön monikansallisen ulottuvuuden asettamat haasteet eri puolilla maailmaa. Keskeiseksi teemaksi nousi arkistomateriaalin katoaminen sukupolvenvaihdosten myötä. Haastattelussa pohdimme strategiaa siirtolaisarkistojen tallentamiselle sekä sitä mihin päätearkistoon lahjoitukset tulisi sijoittaa. Lopuksi

keskustelemme siitä mitä arkistolle tapahtuu, jossa se päätettäisiin poistaa arkistosta kokoelman revisioiden yhteydessä ja pitäisikö tähän varautua lahjoitussopimusta laatiessa.

Dosentti ottaa esimerkiksi Australian suomalaiset seurakunnat ja Suomi-seurat, joita on viime vuosina lakkautettu. Samalla vuosikymmenten tai jopa vuosisadan aikana kertynyt materiaali on hävinnyt tai hajautunut yksityisomistukseen. Kun aktiiviset toimijat ovat iäkkäitä ja toiminta hiipuu, seuraava sukupolvi ei aina tunnista aineiston arvoa, jolloin arkistot saatetaan tuhota tai unohtaa. Vertaistukeen perustuva siirtolaisyhteisö on usein tärkeä maahan tulijoille, sen sijaan seuraavat sukupolvet eivät välttämättä koe vanhempiensa siirtolaisyhteisöä omakseen, vaikka osa kiinnostuu omista juuristaan esimerkiksi identiteetin etsinnän kautta.

Toiminnan vähentymisen myötä järjestöjen toimitilojen myynti voi tulla kyseeseen. Samalla vaarantuu rakennuksessa säilytetty arkistoaineisto. Vaikka siirtolaishistorialla on merkittävä tutkimuksellinen arvo, sen avaaminen tutkimuskäyttöön on viime kädessä yhteisön oma päätös. Kuten Fisher (2015) tuo esiin, lahjoitusprosessit käynnistyvät usein arkiston hallinnoijien aloitteesta, mutta lahjoituksia voivat estää myös epä tietoisuus aineiston arvosta ja sopivista vastaanottavista tahoista. Tämä liittyy siirtolaisarkistojen tallentamisen haasteisiin, kuten siihen, tunnistetaanko ne osaksi kansallista kulttuuriperintöä sekä toimijaverkoston projektiluonteisuuteen. (Fisher 2015, 96, 100, 109; Flinn 2008, 68.)

Siirtolaisuusinstituutin dosentti korostaa, että monissa maissa hänen mukaansa esimerkiksi Japanissa valtiolla on järjestelmä, jonka avulla japanilaisten siirtolaisten kulttuuriperintöä voidaan lähettää Japaniin. Dosentin mukaan Suomesta puuttuu vastaavanlainen systemaattinen rahoitus- ja tukimalli arkistomateriaalin pelastamiseen, vaikka opetusministeriö saattaa tukea esimerkiksi Suomalaisten siirtolaisten seuratalojen kunnostamista. Söderlingin mukaan Suomeen tarvittaisiin vähintään koordinoiva taho, joka neuvoisi ja rahoittaisi aineistojen siirtoa turvaan.

Siirtolaisuusinstituutin Siirtolaisrekisteriin on tallennettu satojen tuhansien ulkomaille muuttaneiden suomalaisten tietoja. (Siirtolaisrekisteri -verkkosivut.)

Fisher (2015, 99) muistuttaa, että yksityisarkistojen lahjoittaminen on vapaaehtoista, eikä arkistoammattilaisilla ole valtaa määrätä niiden hallinnasta tai lahjoituksesta, vaan ainoastaan tarjota neuvontaa. Olen kuitenkin samaa mieltä Söderlingin kanssa siitä, että olemassa oleva tunnettu järjestelmä voisi palvella tahoja, joiden hallussa on siirtolaisarkistoja, mutta ei tietoa sen lahjoittamisen mahdollisuudesta. Dokumentaatiostrategian kehittämisestä huolimatta tiedollisten aukkojen ja vääristymien välttäminen arkistollista kulttuuriperintöä on haastavaa, koska valintoja siitä mitä voidaan tallentaa ja tutkia on tehtävä. Pidän kulttuuriperinnön tallentamista sen

vääristymistä huolimatta tärkeänä, mutta pidän tärkeänä valintojen vaikutusten tiedostamista. Arkistotutkijan on tiedostaa, että arkisto ei ole luonnontieteellinen satunnaisotanta tai arkeologiseen kaivaukseen tai geologiseen muodostelmaan vertautuva lähde, vaan sen säilyminen ja tutkimuksen saavutettavaksi tekeminen on valintojen ja aktiivisen toiminnan tulosta. (Cook 2011, 16-18.)

Siirtolaisuusinstituutin dosentin haastattelussa sattuman osuutta sekä hänen omaa toimijuuttaan suomalaisen siirtolaishistorian tallentamisessa humoristisen anekdootin kautta. Haastateltava kertoo löytäneensä Michiganissa, Marquetten kaupungista, sekatavaraliikkeenä toimineesta ladosta 1930-luvun amerikansuomalaista musiikkia muun muassa Hiski Salomaan levytyksiä. Dosentti hankki levyt ja toimitti ne Suomeen, jossa ne päätyivät Yleisradion musiikkiarkistoon.

Dosentin kanssa haastattelussa pohdimme lopuksi vielä myös kysymystä siitä, minne arkisto tulisi sijoittaa. Yhtenä vaihtoehtona haastattelussa mainitaan projektissa pohditun Berkeleyn suomalaisen arkiston sijoittamista entisen Finlandia Universityn yhteydessä toimineen suomalaisamerikkalaiseen arkistoon Finnish American Historical Archive and Museum Michiganissa. Dosentti pitää tärkeänä, että suomalainen materiaali olisi amerikansuomalaisessa arkistossa, mutta tunnustaa samalla resurssipulan, sillä henkilöstöä on vähän, joka voi vaikuttaa esimerkiksi aineistojen saavutettavuuteen. Dosentti arvioi, että digitointi voisi toimia tulevaisuudessa ratkaisuna aineistojen saavutettavuuden kehittämisessä, mutta toisaalta digitointi vaatii myös resursseja.

Söderlingin haastattelussa pohdimme myös deponointisopimuksen mahdollisuutta. Deponoinnissa arkiston käyttöoikeus siirtyy muistiorganisaatiolle ilman, että se kuitenkaan omistaa sitä.

Deponointi on ikään kuin lainaamista ja voi suojella aineistoa, mikäli muistiorganisaatio päättäisi revisoida kokoelmaansa. Berkeleyn suomalaisen arkiston kohdalla aineisto kuitenkin yksiselitteisesti lahjoitettiin Bancroftiin, joka tapahtui lahjoitussopimuksella.

Käsikirjoituskokoelman päällikön kuitenkin vakuutti haastattelussa, ettei Berkeleyn suomalaisten arkistoa aiota poistaa kokoelmasta. Hän myös kuvaa, että kokoelmien revisoinnin yhteydessä eivät herkästi päädy hävitettäväksi, vaan voivat siirtyä tarvittaessa toisen julkisen toimijan haltuun.

Lisäksi kun aineisto on prosessoitu eli järjestetty, luetteloitu ja kuvailtu, sen olemassaolo on siinä mielessä turvattu, että aineisto on saavutettava. Aineiston saavutettavuuden merkitys korostuu tästä näkökulmasta myös kulttuuriperinnön säilymisessä. Jos arkistolla ei ole resursseja prosessoida tiettyä aineistoa se helposti rajautuu tutkimuksen ulkopuolelle, jolloin sen arvo tutkimuksen lähteenä on vähäinen.

Esimerkiksi Ham (2005, 138–142) kuvaa, että tyypillisiä ehtoja lahjoitussopimuksessa ovat käyttörajoitukset sekä sen määrittely mitä arkistolle pitäisi tehdä, mikäli arkisto haluaa poistaa

arkiston kokoelmasta. Sopimuksessa voidaan määrätä, että arkisto pitää palauttaa takaisin lahjoittajalle. Fisherin (2015, 96) mukaan puolestaan menettelyt, jossa lahjoittaja saattaa antaa aineiston arkistolaitoksen hallintaan, mutta pysyä edelleen aineiston omistajana, ovat olleet menneisyydessä yleisempiä, mutta nykyisin hänen mukaan ei kannusteta monimutkaisiin järjestelyihin.

6 KOKOELMAPOLITIikka JA KALIFORNIAN KONTEKSTI

6.1 Yhteisöarkiston arvonmääritys Bancroftin kirjaston näkökulmasta

Haastattelu Bancroftin käsikirjoituskokoelman prosessoinnin päällikön (head of manuscript processing) Lara Michelsin kanssa käsittelee projektia siitä lähtien, kun arkiston lahjoitusneuvottelu alkoi vuonna 2018. Haastattelussa projektin alkuvaiheista keskusteltiin vain lyhyesti, koska ennen aineiston saapumista kirjastoon työskentelin ensin Siirtolaisuusinsituutin, Berkeleyn suomalaisen yhteisön sekä lyhyesti kokoelman kuraattorin kanssa. Käsikirjoituskokoelman prosessoinnin päällikön haastattelussa painopiste on arkistoprosessissa sen jälkeen, kun arkisto oli siirretty Bancroftin kirjastoon.

Käsikirjoituskokoelman prosessoinnin päällikön valikoituminen haastateltavaksi oli luonteva, koska työskentelin hänen ohjauksessaan Bancroftin kirjastossa keväällä 2019 viisi kuukautta. Näin ollen esimerkiksi arkiston sisällöstä oli luontevaa keskustella. Lisäksi haastattelussa nousevat esille ammattieettiset pohdinnat, kokoelmapolitiikka sekä arkistollisten periaatteiden soveltaminen Berkeleyn suomalaisen yhteisöarkiston esimerkkitapauksessa. Mahdollisuus haastatella myös Western Americana -kokoelman kuraattoria olisi mahdollisesti valottanut vielä enemmän kysymystä kokoelma- ja hankintapolitiikan merkityksestä arvonmääritysprosessissa, joka on kuraattorin vastuualuetta.

Keskustelemme käsikirjoituskokoelman päällikön kanssa aineiston prosessoinnista työvaiheena. Prosessoinnin lopputuloksena laadin aineistosta yksityiskohtaisen arkistoluettelon arkistonhoitajan ohjauksessa. Haastattelu käsittelee myös sitä, mitä aineistolle on tapahtunut prosessoinnin jälkeen sekä sen merkitystä, että aineisto on sijoitettu juuri Western Americana -kokoelmaan. Haastattelu tuo näkyviin myös arkistotyön käytännöt, päätöksenteon ja työnjaon: kuka tekee hankintapäätökset, kuka vastaa prosessoinnista ja miten nämä vaiheet vaikuttavat siihen, millaisena aineisto näyttää käyttäjille kuten tutkijoille?

Haastattelu alkaa keskustelulla siitä, mitä aineistolle oli tapahtunut sen jälkeen, kun olin palauttanut viimeisen version laatimastani arkistoluettelosta käsikirjoituskokoelman prosessoinnin päällikölle heinäkuussa 2019. Suunnitelmamme mukaan arkistonhoitaja oli julkaissut laatimani arkistoluettelon ja kirjoittamani historiikin pohjalta hakuoppaan *Online Archive of California* -palveluun, mutta vasta vuoden 2022 alussa. Viive hakuoppaan julkaisemisessa voi liittyä COVID-19 pandemiaan vuosina 2020–2023. Arkistonhoitaja kertoi hyödyntäneensä laatimaani luetteloa hakuoppaan rungon ja sisällysluettelon pohjana. Hän arvioi, että huolellinen luettelointityö näkyy hakuoppaan

lopputuloksessa, sillä hänen arvionsa mukaan hakuopas on tavanomaista yksityiskohtaisempi, koska se nojaa jo valmiiksi tarkkaan arkistoluetteloon. Tämä vahvistaa tutkielmani keskeistä havaintoa siitä, että yhteistyöllä lahjoittajien kanssa on arvoa aineiston kontekstin ymmärtämisessä, jonka ansiosta laadukas kuvailu edistää myöhemmin aineiston löydettävyyttä, käytettävyyttä ja tulkintaa tutkimuksen lähdeaineistona. (OAC, Collection Guide -verkkosivu.)

Haastattelussa tulee esille kokoelmatyön työnjako, jossa kuraattori toimii kentällä, arvioi aineiston merkitystä ja sopivuutta kokoelmaan sekä tekee hankintapäätöksiä. Tapaamisessamme kuraattorin kanssa Finnish Hallilla vuonna 2018 käytiin aineiston sisältöä läpi arvonmäärityksen näkökulmasta, arvioitiin aineiston kuntoa sekä suunniteltiin aineiston siirtoa. Kuraattori antoi minulle ohjeistuksen pakata läpikäymiäni aineistoja siirtoa varten ja merkitä ne niin, että aineistot ovat tunnistettavia aineiston siirron toteuttajille, lisäksi kuraattori päätti rajata kirjallisuuden siirron ulkopuolelle kuten myös arkaluonteisia tietoja sisältävät jäsenkortit, jonka lisäksi aineisto päätettiin käsitellä jäädyttämällä, jotta tuholaisten ja pölyn poistamiseksi aineistosta. (Haastattelu 3; Lähde 3.)

Haastattelussa Michels kuvaa, että käsikirjoituskokoelman prosessoinnin (arkistonhoitajien) työ alkaa sen jälkeen, kun aineisto on jo vastaanotettu, jolloin heidän vastuualueena on asiakirjahallinta eli prosessointi: aineiston järjestäminen, kuvailu, luettelointi ja hakuoppaan laatiminen. (OAC, Collection Guide -verkkosivu.) Suomessa käsitteenä prosessointi (archival processing) on vähemmän käytetty ja työvaiheeseen viitataan arkistohoidon, arkistoinnin, seulonnan, järjestämisen ja kuvailun käsitteillä. Prosessoinnissa tarkoitus on parantaa aineiston saavutettavuutta. Vaarana on, että arkiston järjestämisen ja kuvailun myötä luotu representaatio vaikutta arkiston käyttäjän tulkintaa aineistosta. (Cook 2011, 14–15). Kriittikistä huolimatta prosessoimatta jääneet arkistot saattavat rajautua tutkimuksen ulkopuolelle.

Käsikirjoituskokoelman prosessoinnin päällikön haastattelusta nousee esille teemoina arkistoammattilaisten välinen työnjako erityisesti arkiston lahjoitustilanteessa. Kyseinen osa haastattelua vertautuu Karen F. Gracyn (2016) tekemään tutkimukseen elokuva-arkistojen työnjaosta. Käytännössä Lara Michels kuvaa työnjakoa siten, että kuraattorin vastuualueella on kokoelma- tai hankintapolitiikka eli kokoelman kokonaisuuden hahmottaminen. Kuraattori voi toimia kentällä ja tehdä arvonmäärityksen. Prosessoinnista vastaavat työntekijät harvemmin toimivat kentällä vaan vastaavat aineistosta sen saavuttua laitokseen, jossa nämä ammattilaiset seulovat, järjestävät, kuvailevat, luettelevat ja laativat siitä hakuoppaan.

Toinen käsikirjoituskokoelman prosessoinnin päällikön haastattelusta esille noussut teema on aineiston saavutettavuus, sen näkyvyys sekä ammattietiikka. Esimerkiksi Berkeleyyn suomalaisen

yhteisön arkiston on käytettävissä tekemällä aineistopyyntö Bancroftin kirjastossa tutkijaksi rekisteröityneenä (avoin kaikille, ei vain akateemisille tutkijoille). Aineistoa ei kuitenkaan ole digitoitu. Hakuoppaan julkaisu vuonna 2022 lisäsi aineiston saavutettavuutta (löydettävyyttä), mutta esimerkiksi arkistoalalla tyypillinen tiedottamisen puute saa pohtimaan, että ketä arkiston sijoittuminen viralliseen arkistolaitokseen palvelee. Käsikirjoituskokoelman päällikkö kuitenkin arvioi, että juuri laaja-alaisen tutkimuspotentiaalinsa vuoksi aineisto voisi olla tulevaisuudessa perusteltu digitointikohde. Digitoinnin esteinä ovat kuitenkin työn hitaus ja korkeat kustannukset.

Neljäs käsikirjoituskokoelman päällikön haastattelussa käsitelty teema oli tietokannat ja tutkimusinfrastruktuuri. Esimerkiksi kansalliset palvelut kuten Suomessa Kansalliskirjaston ylläpitämä hakupalvelu Finna, joka kokoaa alleen suomalaisten museoiden, kirjastojen ja arkistojen aineistoja. *Online Archive of California* on mittavuudeltaan Finnaan verrattava. Kalifornian yliopisto on julkinen yliopistojärjestelmä Kaliforniassa, johon kuuluu kymmenen kampusyliopistoa, joista yksi on Kalifornian yliopisto, Berkeley. *Online Archive of California* (OAC) on Kalifornian yliopistoon kirjastojen palvelu. (OAC-verkkosivut.) Haastattelussa Michels kuvaa, että Yhdysvalloissa on käynnissä kansallinen hakuoppaiden kokoamishanke, joka nähdään ratkaisuna aineistojen löydettävyyteen. Michels vertaa hanketta Europeanaan, joka tarjoaa digitaalisen pääsyn Euroopan kulttuuriperintöaineistoihin (Europeana-verkkosivut). Pohdimme haastattelussa myös hypoteettista tulevaisuuskuvausta, jossa järjestelmät voisivat palvella siirtolaisuus- ja sukututkimusta kansallisten rajojen yli erityisesti Yhdysvaltojen ja Euroopan välillä.

Western Americana -kokoelma on Kalifornian yliopiston, Berkeleyn Bancroftin kirjaston laajin ja monipuolisin yksittäinen historiallinen tutkimusaineisto ja se on myös yksi tärkeimmistä ja kattavimmista olemassa olevista tutkimuksen lähdeaineistoista koskien Yhdysvaltojen länsiosia. Kokoelma kattaa maantieteellisesti alueen Kalliovuorista Tyynenmeren rannikolle, mutta painottuu erityisesti Kaliforniaan. Sen tausta kytkeytyy 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun pyrkimykseen säilyttää Yhdysvaltain läntisten alueiden kulttuuriperintöä aikana, jolloin Yhdysvaltain länsiosien yhteiskunnallinen muutos oli voimakkaimmillaan ja samalla uhkasi alueen varhaisten kirjallisten lähteiden ja muistitiedon säilymistä. Aineistotyyppinä kokoelmaan sisältyy käsikirjoituksia (yhteisö- ja henkilöarkistot), kirjeenvaihtoa, päiväkirjoja, karttoja, hallinnollisia asiakirjoja, sanomalehtiä, valokuvia kuten myös haastatteluaineistoja.

Western Americana -kokoelman keskeiset teemat muodostavat läpileikkauksen Yhdysvaltojen länsiosien historian ilmiöistä: Alkuperäiskansojen historia ja antropologia; Espanjan kolonialismi ja siirtokuntien historia; tutkimusmatkat, löytöretket ja kartat; Yhdysvaltojen länsiosiin suuntautunut

siirtolaisuus ja kultakuume (1800-luku); urbanisaatio ja rakennusperintö esimerkiksi San Franciscon muutos missiosta kaupungiksi ja vuoden 1906 maanjäristyksen jälkeinen jälleenrakennus; etniset yhteisöt, työväestö ja työväenliike esimerkiksi kiinalaiset, japanilaiset, filippiiniläiset ja meksikolaiset; ympäristöliike ja luonnonsuojelu (esimerkiksi Sierra Club); poliittiset ja yhteiskunnalliset liikkeet, kuten 1900-luvun progressiiviset reformit ja naisten äänioikeusliike. *Western Americana* -kokoelman kattavuus mahdollistaa niin sanottujen suurten kertomusten kuten Yhdysvaltojen valtiollisen laajentumisen tai Läntisten Yhdysvaltojen väestönkehityksen tutkimuksen, mutta samalla se sisältää tutkimusaineistoa myös mikrohistoriasta kuten paikallis- ja siirtolaisyhteisöjen ja vähemmistöryhmien kokemuksista.

Osana *Western Americana* -kokoelman kontekstia Berkeleyn suomalaisen yhteisön arkisto sijoittuu osaksi ja täydentää kokoelmaa alueella vaikuttaneiden siirtolaisyhteisöjen osalta. Berkeleyn suomalainen yhteisöarkisto voi tuoda esille, kuinka siirtolaiset osallistuivat Yhdysvaltojen länsiosien yhteiskuntaan oman yhteisöllisen ja sosiaalisen järjestäytymisensä, kuten esimerkiksi osuuskauppaliikkeen kautta. Historian tutkijat ovat kuvanneet, että Yhdysvaltain länsiosien historia rakentuu alkuperäiskansojen ja erilaisten siirtolais- ja vähemmistöyhteisöjen monikansallisista ja -kulttuurisista risteävistä kokemuksista. (Nugent 1988, 450.) *Western Americana* -kokoelman sisältö ja rakenne heijastaa tätä näkemystä, sillä se kattaa ajanjakson aina Espanjan siirtomaavallan ajasta, Meksikon ja Yhdysvaltojen sotaan 1800-luvulta 1900-luvun ja nykyajan ilmiöihin, kuten siirtolaisuuteen, vähemmistöihin ja etnisiin yhteisöihin ja työväenliikkeeseen. Berkeleyn suomalaisen yhteisöarkiston tarkastelu osana tätä kokonaisuutta sijoittaa suomalaisen siirtolaisuuden osaksi Yhdysvaltojen länsiosien laajempaa yhteiskunnallista kehitystä, jonka lisäksi se tuo uuden näkökulman suomalaisen siirtolaisuuden tutkimukseen, jossa suomalaisia voi tarkastella yhtenä niistä toimijoista, jotka olivat muodostamassa Yhdysvaltojen länsiosien monietnistä ja -kielistä kulttuurista todellisuutta.

6.2 Hankintapolitiikan merkitys aineistojen karttumiseen arkistolaitoksiin

Yhteisöarkistoista kirjoittaneen Andrew Flinnin määritelmän mukaan yhteisöarkisto on arkisto, jonka arkistonmuodostaja on se yhteisö, jonka toiminnan myötä arkisto on muodostunut. Flinnin määritelmässä yhteisöarkisto voi myös olla kokoelma, joka kerää tiettyyn aihepiiriin tai ihmisryhmään liittyviä arkistoja, ei ole tarkalleen ottaen ole yhteisöarkisto, ellei sen luonnollisen toiminnan myötä ole muodostanut omaa arkistoa. Toisaalta Flinn kuvaa, että laajennetussa merkityksessä yhteisöarkistoilmiön alle voidaan niputtaa myös erilaisen historialliset yhdistykset sekä muistitietoprojektit, jonkalaiseksi voisi määritellä myös Michiganin *Finnish American*

Historical Archive and Museum, Michelsin mainitseman GLBT -arkiston tapaan. Kyseiset kokoelmat sopivat yhteisöarkistoilmiön alle siinä mielessä, että ne keräävät arkistoja tiettyyn aihepiiriin ja yhteisöön, kuten Amerikan suomalaisiin siirtolaisiin, liittyen.

Haastattelussa esille nousi teemana kokoelmapolitiikka. Muistiorganisaatioiden kokoelmat eivät ole kattavia. Aineistojen kartunta riippuu kokoelmapoliittisista painotuksista, resurssien rajallisuudesta, verkostoista ja yhteistyöstä instituutioiden välillä, yleisötyöstä (outreach), lahjoittajien aktiivisuudesta ja mahdollisista hankinnoista ostamalla. Kokonaisuudessaan nämä seikat vaikuttavat siihen mitä menneisyydestä säilyy osana arkistollista kulttuuriperintöä, joka voivat aiheuttaa tietynlaista vääristymiä menneisyyskuvassamme, jota esimerkiksi Andrew Flinn ehdotta paikattavaksi juuri yhteisöarkistojen kanssa tehtävän työn kautta.

Haastattelussa esille noussut teema oli yhteisöarkistojen ja institutionaalinen arkistojen määrittely ja niiden eroavat painopistealueet kuten myös niiden välinen yhteistyö. Yhteisöarkistot ovat Yhdysvalloissa haastateltavan mukaan ajankohtainen ja näkyvillä oleva keskustelunaihe, mikä näkyy esimerkiksi alan konferenssien ohjelmasisällöissä. Käsikirjoituskokoelman prosessoinnin päällikön mukaan yhteisöarkistot syntyvät osin siksi, että instituutiot eivät voi kerätä kaikkea "yhteisöjen ehdoilla". Hänen mukaansa yhteisöt tuntevat historiansa ja aineistonsa parhaiten, jonka lisäksi yhteisöillä on usein motivaatiota dokumentoida omaa menneisyyttään. Hän kuvaa kuitenkin, että tulevaisuudessa olisi ihanteellista kehittää vastavuoroista oppimista ja tiiviimpää yhteistyötä institutionaalisten arkistojen ja yhteisöarkistojen välillä. Tässä yhteydessä Michels korostaa, että vaikka *Western Americana* kerää yhteisöjen arkistoja, se ei ole yhteisöarkisto. Vertailukohdaksi hän ottaa San Franciscon *GLBT Historical Society Archivesin*, joka kerää, tallentaa, esittää ja tekee saavutettavaksi seksuaalivähemmistöjen historiaa. (GLBT Historical Society Museum & Archives - verkkosivut.) Se on keskittynyt tietyn aihealueen ja ihmisryhmän ympärille, kun taas *Western Americana* -kokoelma on laaja-alainen, mutta se ei välttämättä tarjoa täydellistä kokonaiskuvaa yksittäisestä teemasta tai yhteisöstä. Poikkeuksena haastateltavan mukaan ovat *Western Americanan* vahvat painotusalueet, kuten länsirannikon ympäristöaktivismi esimerkiksi *Sierra Club*.

Haastattelussa nousi teemana esille myös kysymys siitä, minne tietty arkisto tulisi lahjoitustilanteessa sijoittaa. Samassa yhteydessä esille nousi tarve huomioida provenienssiperiaate lahjoitustilanteissa samoin kuin arkistodiplomatia. Lisäksi keskustelimme ammattietikasta suhteessa lahjoittajiin liittyen deponointisopimukseen, jossa lahjoittajien kanssa sovitaan mitä arkistolle tehdään tilanteessa, jossa kokoelmaa revisoidaan. Toisinaan muistiorganisaatioiden

kokoelmista on poistettu aineistoja revisoinnin yhteydessä, joka on eettisesti ongelmallista suhteessa lahjoittajiin.

Keskustelimme haastattelussa myös Yhdysvaltain itä- ja länsirannikon kulttuurieroista. Berkeleyyn aineiston perusteella länsirannikon suomalaiset eivät vaikuta olleen tiiviissä yhteydessä itärannikon siirtolaiskeskittyymiin, vaan he muodostivat oman kulttuurisen kokonaisuutensa. Arkistonhoitajan mukaan vastaava ilmiö on havaittavissa myös muilla etnisillä ryhmillä, kuten juutalaisyhteisöillä. Kalifornian historiallinen räjähdysmäinen kehitys harvaan asutusta alueesta monikulttuuriseksi osavaltioksi 1800-luvun puolivälin jälkeen on muovannut paikallisia kokemuksia eri tavoin kuin Yhdysvaltain itärannikolla, jonne eurooppalaiset olivat asettuneet Länsirannikkoa aiemmin. Berkeley suomalaisen yhteisöarkiston sijoittuminen Berkelyn yliopiston kokoelmaan ja sen säilyminen länsirannikon kontekstissa tukee aineiston paikallishistoriallista tulkintaa.

Astorian suomalaisyhteisön arkistot Oregonissa nousivat esiin konkreettisena esimerkkinä. Teoreettisesti kyseisen aineiston voisi lahjoittaa Berkeleyyn yliopiston kirjastoon, jolloin se muodostaisi oman provenienssinsa mukaisen kokonaisuuden. Arkistonhoitaja kuitenkin korosti, että lahjoitus on aina yksityisarkiston päätös. Kuraattori arvioi aineiston soveltuvuuden kokoelmaan, mutta pohtii, että lahjoitustilanteessa päätearkisto voisi löytyä myös Oregonista. Yhteisöjen näkökulmasta aineistojen pysyminen sitä lähellä tekee niistä helpommin saavutettavia.

Toin esille, että entisen Finlandia Universityn yhteydessä sijainnut *Finnish Heritage Center* on Pohjois-Amerikan suurin suomalaisamerikkalaisen kulttuurihistorian kokoelma, ja että Berkeleyyn suomalaisten aineisto olisi siirtolaisuuden tutkimuksen näkökulmasta voinut sijoittua myös sinne. Haastateltava vertasi tilannetta Amerikan juutalaisten arkistoon, joka kerää juutalaisamerikkalaista arkistollista kulttuuriperintöä Yhdysvalloissa. Haastateltavan mukaan keskustelua on käyty siitä, tulisiko aineistojen sijaita maantieteellisellä alueella missä arkisto ovat muodostettu, vai sen sijaan Yhdysvaltojen itärannikolla sijaitsevan Amerikan juutalaisen arkiston yhteydessä, vaikka kyseessä olisi esimerkiksi Yhdysvaltojen länsirannikon juutalaisyhteisö.

Michelsin mukaan ei ole tavatonta, että joudutaan arvioimaan uudelleen, pitäisikö aineistoja siirtää, mikäli niiden katsotaan sopivan paremmin toiseen kokoelmaan. Michels vaakuutti haastattelussa, että Berkeleyyn suomalaisten aineiston suhteen ei tarvitse olla huolissaan Berkeleyyn yliopistossa, mutta toisaalta hän arvio myös käyttäjälähtöisestä näkökulmasta, että missä kokoelmassa aineisto parhaiten palvelisi aiheesta kiinnostuneita tutkijoita. Haastattelussa keskustelimme siitä, että siirron sijaan ratkaisuna voisi olla muistiorganisaatioiden välinen vuoroikutus. Sujuva tiedotus kokoelmien sisällöstä muistiorganisaatioiden välillä palvelisi tutkimusta. Viimeistään tekemieni haastattelujen

myötä Michiganissa sijaitsevan *Finnish Heritage Center* on tietoinen myös Kaliforniaan yliopiston kokoelmassa sijaitsevista suomalaisten yhteisöjen arkistoista ja toisin päin. (Haastattelu 4; Haastattelu 6.)

Kysyin Michelsilta haastattelussa, mikä hänen mielestään oli arkiston sisällössä kiinnostavinta. Michels piti Berkeleyyn suomalaisen arkistoa arvokkaana, kuinka se kuvaa länsirannikon suomalaisyhteisöjen verkostoa. Arkistoaineiston valossa voi hahmottaa esimerkiksi Berkeleyyn majan suhdetta Oregonin osavaltioon Astorian kaupunkiin, jossa sijaitti järjestön päämaja (Grand Lodge) sekä muihin yhteisöjen majoihin Kalifornian, Oregonin ja Washingtonin osavaltiossa. Toiseksi hän painotti aineiston kuvaamaa arkea ja juhlaa, kuten yhteisön kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaa esimerkiksi kuoroa, teatteria ja hiihtomaja (Kaleva Ski Lodge) sekä sitä, miten dokumentit paljastavat yhteisön keskinäisestä huolenpidosta. Kolmanneksi Michels nostaa esiin kiinnostava aineistotyyppinä yhteisön uutiskirjeet ja lehdet sekä muut julkaisut, jotka voivat valloittaa yhteisön itseymmärrystä, toimintaa sekä aatemaailmaa.

Myös osuuskauppaliike muodostui yhdeksi haastattelun teemoista. Koska osuuskauppatoiminta on Berkelyyn alueelle omaleimaista, on kiinnostavaa, että suomalaisilla on ollut osansa osuuskauppaliikkeen historiassa alueella. (Schofer 1975, 38). Osuuskauppa on teemana esimerkki siitä, kuinka Berkeleyyn suomalaisen arkiston sijoittuminen osaksi paikallisen yliopiston kokoelmaa tuo esille, että Berkeleyyn suomalaisella arkistolla on arvoa siirtolaisuuden tutkimuksen lisäksi myös paikallishistorian näkökulmasta. Mahdollisuus tutkia Berkeleyyn suomalainen arkistoa kaupungissa, jossa arkisto on muodostunut, mahdollistaa arkiston vuoropuhelun Western Americana -kokoelman muiden aineistojen kanssa ja todistaa suomalaisten toiminnasta Berkeleyssä.

Haastattelussa Lara Michelsin kanssa käsitelimme suomalaisyhteisön poliittisista ja luokkaan liittyneistä jännitteistä, joka kulminoituu Berkeleyyn suomalaisen yhteisön tapauksessa muistitiedosta liittyen niin sanottuun “punaiseen haaliin” sekä toisaalta sen hiljaisuudesta arkistossa. Arkistollisella hiljaisuudella tarkoitetaan aukkoja historiallisessa aineistossa ja käsitteellä voidaan viitata myös siihen, että valinnat siitä mitä säilytetään ja hävitetään, vaikuttavat siihen kenen tarina tulee kerrotuksi. Usein marginalisoitujen ryhmien äänet voivat uupua muistitieto organisaatioiden kokoelmista, jonka vuoksi tilanteesta valveutuneet arkistot pyrkivät paikkaamaan tätä etsimällä materiaalia aliedustetuista yhteisöistä.

Teemana Berkeleyyn punainen haali esiintyy kolmessa haastatteluista. En kuitenkaan löytänyt arkistoaineistossa suoraa mainintaa tai viittausta punaiseen haaliin. Vaikka UFKB&S -järjestö oli poliittisesti ja uskonnollisesti neutraali, järjestö oli kuitenkin ottanut selkeän pesäeron Amerikan

suomalaisesta vasemmistosta. Esimerkiksi Berkeleyssä tämä ilmenee sitä kautta, että suomalaisilla oli Berkeleyssä kaksi eri kokoontumispaikkaa. Ensimmäinen Suomi-haali oli suomalaisten yhteisvoimin kaikkien suomalaisten ei-vakaumuksellisten järjestöjen vuonna 1911 Tenth Streetille rakentama *Comrade Hall*. (Schofer 1975, 36.)

Schoferin mukaan 1930-luvulla Berkeleyn suomalaisen yhteisön kommunistien ja muun yhteisön välillä syntyi riita, jonka myötä kommunistit hääsivät muut jäsenet pois haalilta, jota myöhemmin puhekielessä on kutsuttu ”punaiseksi haaliksi”. (Schofer 1975, 36.) Hourulan blogikirjoituksen mukaan kyse oli enemmän Berkeleyn suomalaisen vasemmiston sisäisistä erimielisyyksistä kuin Berkeleyn veljeysseuran ja vasemmiston välisistä erimielisyyksistä. (Hourula, Richard 2025.)

On mahdollista, että osa *Berkeley Lodgen* jäsenestä on tasapainotellut useamman ryhmän ja ideologian välillä. Toisaalta yksi haastateltavista tuo esille myös, että osa suomalaisista on mahdollisesti päättänyt pysytellä etäällä koko järjestäytyneestä suomalaisesta yhteisöstä. Kuten Laura Hirvi on tuonut esille diasporakokemusta ei voi yleistää.

Myös Hourulan blogista tulee esille, että Berkeley Lodgen Club house vakiintui Berkeleyn suomalaisen yhteisön keskuukseksi samalla, kun myös radikaalimpi suuntautuminen väheni suomalaisen väestön keskuudessa. (Hourula, Richard 2025.) Schoferin kuvauksen mukaan vaikka uuden haalin käyttäjäkuntana toimi koko Berkeley suomalainen yhteisö. Laajan käyttäjäkunnan takia arkisto saattaa sisältää myös muiden toimijoiden kuin arkistonmuodostajaksi määritellyn *UFKB&S Berkeley Lodge 21:n* aineistoja.

Berkeley Lodgen arkistosta ei löydy mainintaa aiemmasta yhteisestä kokoontumispaikasta *Comrade Hallista* tai *punaisesta haalista* tai syistä uuden kokoontumispaikan rakentamiselle. Toisaalta aineiston joukosta löytyy Amerikan suomalaisen vasemmiston lehtiä sekä eräs kommunismiin viittaava kirje, joka saa pohtimaan kuinka nämä aineistot olivat päätyneet osaksi Berkeleyn Lodge arkistoa. Oliko ne siirretty ”punaiselta haalilta” *Chestnutstreetille* uuden *Club Housen* perustamisen yhteydessä vuonna 1932 vai jossain myöhemmässä vaiheessa tai oliko aineisto kenties jäsenistön henkilöarkistosta peräisin oleva siirto tai lahjoitus? Tämä kuvaa sitä, että vaikka ”punaisesta haalista” ei löydy todisteita arkistosta, arkiston hiljaisuuden rikkoo aineistossa muusta aineistosta erottuvat vasemmistoon viittaavat aineistot.

Ilman aineiston kontekstuaalista ymmärtämistä, vasemmistoideologiaan viittaavien aineistojen voisi tulkita tarkoittaneet sitä, että myös UFKB&S -järjestöllä oli vasemmistotausta. Haastatteluaineiston valossa punaista haalia ja vasemmistohenkisyyttä vieroksuttiin vahvasti siihen kuulumattoman

väestön kuten veljeyssseuran jäsenistön keskuudessa. Vasemmiston aineistot eivät tunnu sopivan etäisyyttä vasemmistoon ottaneen *Berkeley Lodgen* arkistoon. Kirjallisten lähteiden valossa sekä *Berkeley Lodgen* arkiston muuhun sisältöön verraten, aineistotyyppinä Amerikan suomalaisen vasemmiston lehdet vaikuttavat muusta kokonaisuudesta irrallisilta.

6.3 Diaspora- ja siirtolaisarkistojen erot ja arkistojen identiteetti-arvo

Berkeleyyn suomalaisten yhteisöarkistoa voidaan tarkastella sekä siirtolaisuuden tutkimuksen että diasporatutkimuksen näkökulmasta. Siirtolaisuuden määritelmä viittaa liikkumiseen, kun taas diaspora viittaa hajaantumiseen.¹⁵ Arkistoissa tämä voi näkyä erona, jossa siirtolaisuusarkistot keskittyvät dokumentoimaan muuttoliikkeitä, kun taas diaspora-arkistoissa näkökulma on yhteisölähtöisempi, jossa on keskeistä yhteisön identiteetti ja esimerkiksi yhteydet uuden kotimaan ja lähtömaan välillä. Diaspora-arkistoprojekteissa on käytetty arkistolähteiden lisäksi tiedonhankintamenetelmänä esimerkiksi muistitietotutkimusta. (Giannachi 2016, 100–114; Gilliland & Halilovich 2016, 81–83.)

Berkeleyyn suomalaista yhteisöarkistoa voi tarkastella Jennifer Brinkerhoffin (2009) diasporan määritelmän osa-alueiden kautta: 1. Hajautuminen. Joko vapaaehtoinen tai ulkopuolelta määrätty vähintään yhden valtiorajan ylittävä yhteisö 2. Kollektiivinen muisti sekä myytti kotimaasta, joka voi olla todellinen tai kuviteltu, jota on toisinnettu yli sukupolvien sekä etäisyyksien 3. Lähtömaan kulttuurin ylläpitämiseen elävänä symbolisella sekä merkityksellisellä toiminnalla tai ilmaisulla uudessa kotimaassa 3. Paluun mahdollisuuden pohtiminen 4. Diasporan tiedostaminen sekä diasporaidentiteetin hybridisyys, joka ilmenee esimerkiksi diasporayhdistysten sekä organisaatioiden perustamisen kautta. (Brinkerhoff 2009, 29–31.)

Berkeleyyn suomalaisten tapauksessa diaspora-arkisto on osuvampi kuvaus Berkeleyyn suomalaista yhteisöarkistosta kuin siirtolaisarkisto siinä mielessä, että suuri osa arkistoaineistosta koskee itseasiassa toisen ja kolmannen polven suomalaisten kokemuksia. Siirtolaisuus käsitteenä sopii parhaiten kuvaamaan sukupolvea, joka on henkilökohtaisesti muuttanut maasta toiseen, mutta sen sijaan diasporakokemus voi jatkua yhteisön sisällä ylisukupolvisesti. (Hirvi 2016, 42–43.) Näin

¹⁵ Diaspora viittaa yhteisöihin, joiden jäsenet elävät hajautuneina alkuperäisen kotimaansa ulkopuolelle, mutta ylläpitävät tunnesiteitä sekä kulttuurisia ja sosiaalisia yhteyksiä lähtömaahan. Määritelmä on laeva, koska se kattaa kaikki maahanmuuttajat kuten ekspatriaatit, pakolaiset, poliittiset turvapaikanhakijat sekä myös eri etniset ryhmät, jonka lisäksi määritelmä sisältää siirtolaisten jälkeläiset jopa neljänteen tai viidenteen sukupolveen. Kaikille yhteistä on se, että suhteella entiseen kotimaahan on jotain merkitystä. Kansainvälisyys (transnational) sopii kuvaamaan diasporayhteisöjen elämäkokemusta ja identiteetin määrittelyä (transcultural identity), joka ylittää kansallisvaltioiden rajat. (Giannachi 2019, 101; Brinkerhoff 2009, 31; Hirvi 2016, 29, 30, 163–164.)

olleen Berkeleyyn suomalaisten yhteisöarkiston tarkastelu diasporanäkökulmasta on sopivaa, koska kaikki Berkeleyyn yhteisön jäsenet, aikana, jolloin arkisto on muodostunut, eivät olleet ensimmäisen polven siirtolaisia. Yhteisön toiminta *The Finnish Hallilla* oli kuitenkin sitoutunut suomalaisen kulttuuriperinnön ylläpitämiseen.¹⁶

Brubakerin diasporan määritelmässä (2005) mainitaan Brinkerhoffin määritelmää vastaavien piirteiden lisäksi rajojen ylläpitämisen, joka voi ilmetä esimerkiksi pyrkimyksenä ylläpitää kulttuurista identiteettiä, jossa erilaisilla instituutioilla, tapahtumilla ja juhlilla voi olla osansa kulttuurisen tiedon välittämiselle seuraaville sukupolville. Etnologi Laura Hirvi on tuonut huomion kulttuuriin sekä uskonnollisiin yhteisökeskuksiin, jotka yhdistävät diasporayhteisöä ja, joissa siirtolaisten perilliset voivat kokea vanhempiensa tai isovanhempiensa kulttuurin elävässä yhteisökontekstissa ja ylläpitää ja neuvotella tapakulttuurista ja identiteetistään. Diasporatilassa voi tapahtua myös kulttuurien, identiteettien ja tapakulttuurien fuusioituista, jossa lähtömaan perinteet sekoittuvat uuden kotimaan valtakulttuuriin. (Hirvi 2016, 161–164, 173.)

The Finnish Hallin arkistoaineiston tarkastelu diasporan käsitteen valossa tuo esille, että kyseissä yhteisökeskuksessa oli mahdollista esimerkiksi opiskella suomea, juhlia suomalaisia juhlapäiviä suomalaisittain, tavata muita suomalaistaustaisia ja ylläpitää sosiaalisia suhteita yhteisön muihin jäseniin. Lisäksi itse Yhdistyneet Suomalaiset Kaleva Veljet & Siskot -järjestön perustaminen sopii Brinkerhoffin neljänteen kohtaan diasporan määritelmässä, jossa diasporan tiedostaminen voi ilmetä esimerkiksi diasporayhdistysten sekä organisaatioiden perustamisen kautta.

Lisäksi esimerkiksi *The Finnish Hallin* arkistoaineisto tuo esille, että yhteyksiä Suomeen pidettiin yllä Suomeen järjestettyjen matkojen kautta. Haastatteluaineistosta tulee esille, että toisen ja kolmannen polven suomalaisilla nuorilla oli tapana tehdä matka tai opiskeluvaihto Suomeen esimerkiksi yliopiston kautta. Haastateltavien kohdalla matkat vaikuttivat identiteettiin ja syvensivät suhteita maiden välillä. (Haastattelu 2; Haastattelu 5.)

6.3.1 Berkeleyyn suomalainen ”uusi ja vanha polvi”

Carol Marie Kiriakos (2010) käsittelee San Franciscon lahden alueen suomalaisia tutkimuksessaan, jossa hän tarkastelee paikan merkitystä globaalissa maailmassa erityisesti korkeasti koulutettujen

¹⁶ Suomalaiseen diasporaan on aiemmin viitannut Michael G. Karni (1981) kirjasarjassa ”Finnish Diaspora Diaspora I: Canada, South America, Africa, Australia, Sweden” ja ”Diaspora II: The United States”.

suomalaisten näkökulmasta Piilaaksossa.¹⁷ Kiriakos kuvaa suomalaisyhteisön jakautuneena kahteen pääryhmään: niin sanottuun “vanhan polven” suomalaisväestöön, sekä “uuden polven” suomalaisiin, jotka ovat saapuneet alueelle 1900-2000-luvun vaihteesta lähtien esimerkiksi teknologia-alan asiantuntijoiksi tai akateemisiksi tutkijoiksi. Näiden ryhmien välinen vuorovaikutus on Kiriakoksen mukaan rajoittuu lähinnä esimerkiksi itsenäisyyspäivän juhlintaan. (Kiriakos 2010, 90–91).

Todellisuudessa alueen suomalaisväestö ei kuitenkaan jakaudu selkeästi kahteen erilliseen ryhmään. Vedenjakajana suomalaisessa muuttoliikkeessä Yhdysvaltoihin toimi 1920-luvulla Yhdysvaltojen kiristynyt maahanmuuttopolitiikka, jonka takia suomalaisten maahanmuutto Yhdysvaltoihin loppui kokonaan hetkeksi, jonka jälkeen Suomesta Yhdysvaltoihin on muutettu melko pienissä määrin vuosittain. Berkeleyn suomalaisen yhteisön arkisto liittyy selkeämmin niin sanotun vanhan polven suomalaisten toimintaan, joka oli asettunut Berkeleyn alueelle ennen 1920-lukua. Maahantulon luonne muuttui, mutta suomalaisten saapuminen Yhdysvaltojen länsirannikolle jatkui vaikkakin vähemmässä määrin. Lisäksi eräs haastateltava kuvaa, että Yhdysvaltojen länsirannikko oli suosittu Yhdysvaltojen sisäinen muuttokohde, jonka myötä suomalaiset yhteisöt kasvoivat edelleen 1930-luvulla Yhdysvaltojen länsirannikolla. Esimerkiksi San Franciscon suomalaisasutuksen väestöhuippu oli vuonna 1930. (Haastattelu 5; Schofer 1975, 10-16, 32.)

Berkeleyn yhteisökeskukset toimivat erityisesti siirtolaisuuden alkuvaiheessa osana turvaverkkoa uudessa maassa siirtolaisten saapuessa ja sopeutuessa uuteen yhteiskuntaan. Toisen ja kolmannen sukupolven tarpeet erosivat ensimmäisen sukupolven siirtolaisten tarpeista. Suomalaiset yhteisöt alkoivat 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä vähitellen avautua kaikille jäsenyydestä kiinnostuneille ei vain suomalaistaustaisille muuttuen näin monikulttuurisemmiksi. Kielenkäytön muutos näkyy myös Berkeleyn *Finnish Hallin* arkistoaineistossa, jossa asiakirjojen kieli alkoi noin 1960-luvulta lähtien vaihtua yhä enemmän suomesta englanniksi. Kielenkäytön muutos heijastaa toisen ja kolmannen sukupolven asemaa yhteisössä, heidän sulautumistaan ympäröivään amerikkalaiseen kulttuuriin sekä yhteisön muuttuvaa suhdetta suomalaiseen identiteettiin, jossa

¹⁷ Kiriakoksen tutkimus perustuu haastatteluaineistoon, jossa paikan affektiivisuus tuli esille sitä kautta, että muutto San Franciscon alueelle synnytti haastateltavissa uusia identiteettejä. San Franciscon alue koettiin inspiroivana ympäristönä, jossa olo tuntuu siltä kuin olisi tapahtumien keskipisteessä. (Kiriakos 2010, 6, 113–115, 147–150, 178-179.) Kiriakoksen mukaan laajempi San Franciscon alue, mukaan lukien Berkeley, kuuluu Piilaaksoon, joka tunnetaan innovatiivisena teknologiayritysten ja asiantuntijaverkostojen keskittymänä. Piilaakso ei ole tarkkarajainen maantieteellinen alue, sillä esimerkiksi alueella työskentelevien suomalaisten arki liikkuu alueen eri kaupunkien välillä esimerkiksi työmatkustaminen myötä. Berkeley voidaan laskea osaksi Piilaaksoa erityisesti sen yliopistojen ja tutkimuksen näkökulmasta. (Kiriakos 2010, 90).

suomen kieli ei enää ollut välttämätön osa kuulumisen kokemusta, vaan suomalaisuus määrittyi yhä enemmän kulttuuriperinnön, ja tapaperinteiden, kuten vuodenvaihton juhlien, kautta. (Haastattelu 3; Haastattelu 5; Lähde 3; Hourula 2023, 18, Schofer 1975, 73-75.)

Oman kokemukseni ja haastattelujen perusteella Berkeleyn haalilla järjestetään edelleen alueen suomalaisia yhdistäviä tapahtumia kuten itsenäisyyspäivän juhla, vappu ja joulujuhla. Yhteisökeskus toimii paikkana, jossa alueen suomalaistaustaiset voivat kohdata. Vaikka Kiriakoksen tutkimuksesta voi saada mielikuvan siitä, että yhteydenpito niin sanotun ”vanhan” ja ”uuden” polven San Franciscon alueen suomalaisten välillä rajoittuu lähinnä itsenäisyyspäivän viettoon, omien haastattelujen perusteella yhteydenpidon määrä on henkilösidonnaista. Kaikille alueen suomalaisille The Finnish Hallia järjestettävä toiminta ei tunnut omalta tai ”vanhan polven” suomalaiset omalta vertaisryhmältä. Tekemiäni haastattelujen perusteella osa Suomesta Berkeleyyn muuttaneista suomalaisista osa oli kuitenkin aktiivisia osallistumana ja järjestämään tapahtumia The Finnish Hallilla. (Haastattelu 2; Haastattelu 3.)

Toisaalta vaikka Berkeleyn *The Finnish Hall* ei enää palvele yksinomaan suomalaistaustaisia vaan laajemmin koko Länsi-Berkeleyn asukas yhteisöä, se vastaa hyvin Oldenburgin kolmannen tilan käsitettä kaikille avoimena, saavutettavana tilana, jossa järjestetään esimerkiksi harrastustoimintaa. Itse nautin esimerkiksi Berkeleyn haalilla vappujuhlan lisäksi esimerkiksi kontakti-improvisaatio -jameista ja modernin tanssin tunteista. Saavutettavat tilat kohtaavat usein haasteita esimerkiksi rahoituksen suhteen, jossa Berkeleyn haali ei ole poikkeus.

6.3.2 Kieli, identiteetti ja suomalaiset verkostot Yhdysvaltojen länsirannikolla

Useat haastateltavat kuvaavat kielenkäytön merkitystä identiteetille esimerkiksi sitä kautta kuinka oma identiteetti on erilainen keskustellessa joko suomeksi tai englanniksi eri ystävien kanssa. Toiset kuvaavat omaa suhdettaan suomen kieleen sitä kautta, että eivät koe suomen kielen taiton tason olevan itsevarman puhujan tasolla. Useilla on kuitenkin kiinnostus oppia lisää suomea. Esimerkiksi yksi haastateltavista opettaa suomen kieltä Berkeleyn suomalaisille, jonka lisäksi *The Finnish hallilla* toimi aiemmin lapsille suomen kielen kielikoulu, suomikoulu. Lisäksi Berkeleyn yliopistossa on mahdollista opiskella suomea Skandinavian laitoksella. Joka tapauksessa useassa haastattelussa amerikansuomalaisuutta kuvataan kielenkäytön kautta. (Haastattelu 2; Haastattelu 3; Haastattelu 5.)

Eräs haastateltava kuvaa kielenkäytön muutosta ja tapaa käyttää suomen kieleltä ja englannin kieltä ja sen merkitystä Yhdysvaltojen länsirannikon suomalaisille ja heidän identiteetilleen seuraavasti:

Muistan kun menin vanhempieni kanssa ensimmäisen kerran Astoriaan. Siellä oli siihen aikaan vielä suomalainen leipomo ja suomalainen kahvila. Isää nauratti se, kun viereisissä pöydissä istui vanhoja suomalaisia kalastajia, jotka puhuivat murteellista, hyvin vanhahtavaa suomea ja vaihtoivat välillä suomalaisittain äännettyyn englanttiin. Äitini ja isäni sanoivat jälkepäin, että jonkun pitäisi taltioida tuota, koska se todellisuus katoaa, kun nuo ihmiset kuolevat. Silloin, 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa, myös Berkeleyssä saattoi kohdata vastaavaa, mutta kuten mainitsin, muutos tapahtui 1970-luvulla. Silloin suomalainen kirkko lopetti jumalanpalvelusten pitämisen suomeksi. -- Muistan lapsena, kuinka monet vanhemmat ihmiset, jotka istuivat ympärilläni, itkivät viimeisessä jumalanpalveluksessa. (Haastattelu 5.)

Arkistoa läpi käydessäni kiinnitin huomioni siihen, että arkiston varhaisimman osan asiakirjat on laadittu ensisijaisesti suomen kielellä, mutta, että arkiston kieli vaihtuu yhä enemmän englanniksi 1900-luvun puolivälin jälkeen. Arkistoaineiston kielenkäytössä voi tunnistaa myös amerikansuomen piirteitä, jossa suomen kieleen on sekoittunut amerikanenglannin sanoja. Haastattelussa kuvataan amerikansuomen piirteitä, jossa vanhahtavaa suomea sekoittui englannin kielen sanoja ja ääntämys saattoi olla omantakeista (Haastattelu 5).

Osa haastateltavista arvioi, että kielenkäytön muutos voi liittyä siihen, että alueen suomalaiset eivät eläneet Berkeleyssä eristäytyneenä ryhmänä vaan olivat vuorovaikutuksessa ympäröivän monikulttuurisen yhteiskunnan kanssa.

Länsi- ja itä-rannikko ovat olleet tyypillisesti paljon monikulttuurisempia kuin maan keskiosat. -- Olen tavannut joitakin ihmisiä keskilännestä, erityisesti Pohjois-Minnesotasta, missä on kaupunkeja, joiden nimet ovat sen suuntaisia kuin Finlandia. Länsirannikolla sen sijaan kokemus suomalaisuudesta oli erilainen siinä mielessä, amerikansuomalaisena kuului vähemmistöön monien muiden, kuten Kiinasta, Meksikosta ja monista muista maista tulleiden joukossa. Oli pakko oppia vuorovaikuttamaan heidän kanssaan, mutta samalla ylläpitää käsitystä siitä, mitä tarkoittaa olla amerikansuomalainen - mitä sen halusi merkitsevän. En tiedä, onko tämä selitys sille, miksi suomen kielen käyttö alkoi vähetä niin nopeasti. Jo toisen sukupolven paine puhua englantia oli paljon suurempi. Koulussa saattoi joutua helposti silmätikuksi, jos puhui vain suomea. -- Berkeleyssä suomalaisena oli selvästi vähemmistössä, jos ei osannut englantia. Yhteisö ei ollut alkuunkaan homogeeninen. Suomalaiset olivat vain hyvin pieni osa väestöä. (Haastattelu 5.)

Haastateltava jatkaa samassa yhteydessä kuvaamalla Berkeleyyn suomalaista yhteisöä ja sen verkostoja, sillä yhteydenpito kattoi myös laajemmalle maantieteelliselle alueelle asettuneet suomalaiset Yhdysvaltojen länsirannikolla.

Kuten jo kerroinkin, eri yhteisöjen välillä oli paljon vuorovaikutusta - ainakin oregonilaisten kanssa, mutta ehkä vähän vähemmän niin kaukana kuin Washingtonissa. Astoriaan ja Fort Braggiin välillä oli paljon yhteyksiä, siellä kalastusteollisuus oli merkittävä elinkeino. Fort Braggin ja Berkeleyn suomalaisten välillä oli paljon kontakteja, ja sukulaisuussuhteita oli paljon. -- Berkeleyssäkin oli paljon eri piirejä jopa konservatiivisten suomalaisten keskuudessa, mutta loppuen lopuksi kaikki jokseenkin tunsivat toisensa. -- Muistan nuoruudestani perheen, joka soitti aina musiikkia joulujuhlissa. Koko perhe esiintyi lavalla viulujen, kitaroiden ja kanteleiden kanssa. Me menimme aina Finnish Hallille joulujuhlaan – se oli iso juttu. Lauloimme kaikki joulupukkilaulun ja muut suomalaiset ja muut joululaulut. (Haastattelu 5.)

Arkistoaineiston valossa nousee esille haastateltavan kuvaamaa vastaava verkosto. *Berkeley Lodge 21:n* kirjeenvaihdon valossa Yhdysvaltojen länsirannikon suomalaisten yhteisöjen kesken pidettiin aktiivisesti yhteyttä erityisesti Pohjois-Kalifornian Fort Braggin kaupungin ja Oregonin osavaltion Astorian kaupungin kuten myös Kanadan rajan pinnassa sijaitsevan Washingtonin osavaltion välillä. *Berkeley Lodge 21:n* kirjeenvaihdon valossa vaikuttaa siltä, että yhteyksiä ei pidetty samalla tapaa yllä esimerkiksi Etelä-Kaliforniaan, Yhdysvaltojen keskilänteen tai itärannikolle. Yhdessä tekemässäni haastattelussa Los Angeles mainitaan ohimennen. 1950-lukuun mennessä Los Angeles suomalaistaustaisten määrä ohitti San Franciscon suomalaisen väestön määrän, joka selittyi suomalaistaustaisten maan sisäisellä muuttoliikkeellä. (Lähde 3; Schofer 1975, 18, 32.)

6.3.3 Yhteisöjen sisäisten jännitteiden vaikutus arkiston tulkintaan

Kuten haastateltava yllä kuvaa, että Berkeleyn suomalainen yhteisö ei ollut homogeeninen. Tämä on tärkeä huomio *UFBS&S Lodge 21* arkiston näkökulmasta, sillä se tuo esille, että kysistä arkistoa ei voi ajatella yleistävästi kaikkia Berkeleyn suomalaisia edustavaksi arkistoksi. Se on ensisijaisesti *UFBS&S Lodge 21:n* arkisto ja muiden The Finnish Hallia käyttäneiden toimijoiden arkisto. Kaikki suomalaiset eivät välttämättä osallistuneet toimintaan aktiivisesti kummallakaan suomalaisella haalilla. (Haastattelu 5.)

Kysymys yhteisön rajoista liittyy yleisesti yhteisön käsitteeseen sen määrittelytasolla. Flinn on kuvannut, että yhteisöarkistojen kohdalla on hyvä olla tietoinen yhteisöjen sisäisistä jännitteistä. Esimerkiksi Flinn on pohtinut, onko yhteisö määritelmänä eksklusiivinen vai inklusiivinen? Identiteetin määrittely tapahtuu toisinaan antagonismin kautta eli määrittelemällä keitä me emme ole ja ketkä rajautuvat ryhmän ulkopuolelle. Ottamatta kantaa siihen, onko poissulkeminen yhteisöstä oikein tai väärin, yhteisöarkistojen kohdalla on tärkeää huomioida, kenen arkistosta on kyse ja kenen äänellä se puhuu. (Flinn 2007, 153, 166; Giannachi 2019, 98.)

Vaikka yksityisyyden suoja rajaa arkaluontoiset tiedot tutkimuksen ulkopuolelle, sensuuri on tyypillistä esimerkiksi henkilöarkistojen kohdalla, jossa arkistosta poistettu kiusallisia tietoja esimerkiksi perillisten toimesta. Toisissa tapauksissa arkistojen sensuurilla voi olla myös poliittisia pyrkimyksiä esimerkiksi sotarikoksia on peitelty arkistoja manipuloinnilla ja asiakirjoja tuhoamalla. Arkistojen tuhoamisessa pyrkimyksenä voi olla myös identiteettien hävittäminen, kuten esimerkiksi sodassa tuhottujen kulttuuriperintökohteiden tapauksessa. (Fisher 2015, 114–115; Bole 2018, 60.)

Yhteisöarkistojen kohdalla hyvä pohtia arkiston hiljaisuutta arkistossa sitä kautta, kuinka yhteisö haluaa tulla tunnetuksi ja muistetuksi. Lahjoitussopimuksessa arkistoon voidaan asettaa käyttörajoituksia, jossa osan arkistosta rajataan tutkimuksen ulkopuolelle. Vaikka arkistonhoitajat eivät yleensä suosi käyttörajoituksia, Ham kuvaa, että arkistonhoitajilla on velvollisuus informoida lahjoittajaa rajoitusten tarpeellisuudesta yksityisyyden suojelemiseksi, mikäli arkisto sisältää arkaluonteisia tietoja. Fisher epäilee, että todennäköinen syy, jonka vuoksi suurin osa ei arkistonmuodostajista ei päädy lahjoittamaan arkistoaan on oman ja läheisten yksityisyyden suojeleminen. (Fisher 2015, 114 –115; Ham 2005, 138-142)

Koska Berkeleyn arkiston joukosta löytyi myös vasemmiston aineistoa, arkisto ei tältä osin vaikuta sensuroidulta esimerkiksi vasemmistoaatteen peittelemiseksi. Paremminkin Yhdysvaltojen vasemmiston lehtien sisältyminen osaksi arkistoa herättää kysymyksen siitä, miten aineistot ovat päätyneet osaksi Kalevan majan arkistoa, joka oli rakentanut uuden yhteisökeskuksen juuri tehdäkseen pesäeron Berkeleyn suomalaiseen vasemmistoon, aiemman yhteisökeskuksen hallinnoinnin riitautuessa. Tätä taustaa vasten vaikuttaa, että osa niin sanotun Berkeleyn punaisen haalin aineistosta, olisi siirretty *Chestnut Streetin* haalille tai kyseessä voi olla yksittäisen yhteisön jäsenen henkilöarkisto. Sen lisäksi, että Berkeleyssä viha kommunisteja kohtaan liittyi riitaan aiemman yhteisen kokoontumispaikan suhteen, on mahdollista, että osa suomalaistaustaisista on halunnut tehdä selkeän eron Amerikan suomalaiseen vasemmistoon negatiivisen leimautumisen välttämiseksi. Yhdysvalloissa kommunisteja vainottiin Neuvostoliiton vakoojina erityisesti 1940-1950-luvuilla kommunismin leviämisen pelon takia (McCarthyism). (Haastattelu 1; Haastattelu 4.)

Sen lisäksi, että suomalaisyhteisöä jakaneet poliittiset näkökulmaerot suhteutuvat paikallisiin olosuhteisiin ja myöhemmin myös Yhdysvaltojen poliittiseen ilmapiiriin, arkistosta löytyi viitteitä myös siitä, että Suomen poliittiset tapahtumat aiheuttivat reagointia Yhdysvaltojen länsirannikolla suomalaisten yhteisöjen keskuudessa. Eräs haastateltava kuvaa kyseistä ilmiötä haastattelussa liittyen kommunismin aiheuttamaan skismaan suomalaisessa yhteisössä:

Yhteisöjä erotti tyypillisesti toisistaan niin sanottu punainen ja valkoinen haali, joiden väki ei pitänyt toisistaan. Talvisodan aikana valtaosa amerikansuomalaisista asettui Suomen puolelle, mutta esimerkiksi Washingtonissa Aberdeenissa sijaitsevan punaisen haalin väki päätti järjestää tukimielenosoituksen Neuvostoliiton ja kommunismin kunniaksi. Heidän haalinsa poltettiin maan tasalle, mikä kuvastaa aikakautena vallinnutta voimakasta vihamielisyyttä. (Haastattelu 5.)

Lara Michels mainitsi haastattelussa, että Yhdysvalloissa ei ole epätyypillistä, että uskonnolliset, poliittiset ja aatteelliset näkemykset jakoivat yhteisöä. Siirtolaisyhteisöissä esiintyi jakautuneisuutta yhteiskuntaluokkien välillä sekä esimerkiksi vakaumukseen, politiikkaan ja ideologioihin liittyen. Michels ottaa esimerkiksi Amerikan juutalaisen yhteisön, jonka sisällä oli eroavaisuuksia esimerkiksi keskiluokkaisten Saksan juutalaisen ja usein vasemmistohenkisempien Itä- ja Keski-Euroopan juutalaisen väestön välillä. Haastattelussa pohdimme, että aineistoa Berkeleyn suomalaisen vasemmistosta voisi löytyä lisää yksityisten henkilöiden arkistoista, mutta on myös mahdollista, että aineistoa on kadonnut. Berkeleyn niin sanottua punaista haalia ollaan huutokauppaamassa, joka herättää kysymyksen siitä onko rakennuksessa edelleen suomalaisiin liittyviä arkistoja ja mitä niille tapahtuisi huutokaupan myötä. Lisäksi rakennus itsessään on maamerkki Berkeleyssä ja osa alueen suomalaisten kulttuuriperintöä. (Haastattelu 4.)

7 Loppupäätelmät

7.1 Yhteisöarkistoprojekti, toimijat ja lahjoitusprosessi

Tutkimusaineistoni valossa pyrin hahmottamaan Berkeleyyn suomalaisen yhteisöarkiston lahjoitusta prosessina, joka eteni vaiheittain ja johon vaikuttivat useat toimijat. Prosessiin osallistuivat arkiston hallinnoija Berkeley Finnish Heritage Society, Siirtolaisuusinstituutti ja Kalifornian yliopiston Bancroftin kirjasto sekä yliopiston Skandinavian laitos. Näiden toimijoiden välinen yhteistyö oli keskeistä arkiston kulttuuriperintöarvon tunnistamisessa ja lahjoituksen toteutumisessa. Tarkastelen arkistolahjoitusta ja kulttuuriperintöarvon määrittelyä, jota tehtiin hieman eri näkökulmista riippuen toimijan edustamasta instituutiosta sekä suhteesta amerikansuomalaisuuteen. Siirtolaisuusinstituutin näkökulma edustaa suomalaisen siirtolaisuuden historian näkökulmaa, kun taas Western Americana -kokoelman näkökulmasta Berkeleyyn suomalainen yhteisö nähtiin osana Yhdysvaltojen länsirannikon monikulttuuristen yhteisöjen kokonaisuutta. Yhteisönäkökulmasta Berkeleyyn suomalaisuus on identiteettikysymys, jossa yhteisön historian arvo määritellään henkilökohtaisella tasolla. Yksi haastateltavista vertasi kokemustaan Suomen ja Amerikan kaksoiskansalaisuudesta *nuorallatanssija-metaforaa* hyödyntäen, jonka voi ajatella tarkoittavan kahden kielen ja kulttuurin sekä kansallisen identiteetin välillä tasapainottelua (Haastattelu 2).

Yhteisöarkistoprosessi sai alkunsa arkiston kulttuuriperintöarvon tunnistamisesta sekä huolesta sen säilymisestä. Suomalaisen siirtolaisuushistorian näkökulmasta arkiston kulttuuriperintöarvo perustuu siihen, että aineisto dokumentoi suomalaista siirtolaisuutta länsirannikolla, joka on jäänyt Yhdysvaltoihin kohdistuneen suomalaisen siirtolaisuuden tutkimuksessa vähemmälle huomiolle, kuin siirtolaisuus maan muihin osiin, kuten itärannikolle ja keskilänteen. Näin olleen arkisto voidaan tulkinta arvokkaana lähteenä suomalaisen siirtolaisuuden tutkimukselle. Kun arkisto todettiin lisäksi olevan huonossa kunnossa, syntyi pyrkimys *tallentaa* se. Tässä vaiheessa ei kuitenkaan ollut vielä tehty lahjoituspäätöstä, vaan vaihtoehtoja ryhdyttiin kartoittamaan.

Kuten Terry Cook on kuvannut, arkiston arvonmääritys toimii porttitoimintona, jonka kautta aineisto voi päätyä tutkimuksen lähdeaineistoksi. (Cook 2011, 606.) Arkistoteknisesti arvonmääritys perustuu siihen, että aineiston autenttisuus ja alkuperä voidaan todentaa, mikä liittyy arkiston proveniensiin, arkiston eheyteen, arkistonmuodostajan tunnistamiseen sekä arkiston hallinnointihistorian jäljitettävyyteen.

Arkiston arvonmäärityksen lisäksi arkiston lahjoittaminen tiettyyn kokoelmaan edellyttää, että se sopii tietyn historiallisen kokoelman hankintapolitiikkaan, kuten Fisher (2015) on kuvannut.

Bancroftin kirjaston käsikirjoituskokoelman päällikön haastattelu tuo esille, että arkiston kiinnostavuus Western Americana -kokoelman näkökulmasta ei perustunut vain suomalaista siirtolaisuutta koskevaan sisältöön, vaan myös siihen, että aineisto sopii osaksi kokoelman kuvaamaa kokonaisuutta: Yhdysvaltojen länsirannikon alueellista historiaa ja erityisesti San Franciscon lahden aluetta. Haastatteluaineiston perusteella yhteisöarkistokeskustelu oli arkistontyöntekijälle aiheena tuttu, ja kokoelmaan on pyritty hankkimaan alueella vaikuttavien eri diasporayhteisöjen, kuten kiinalaisten ja japanilaisten, arkistoja. Western Americana -kokoelma ei ole varsinaisesti diaspora- tai yhteisöarkistoihin keskittyvä kokoelma, mutta aihepiiri liittyy Kalifornian historialliseen kontekstiin, jossa monietnisyys ja siirtolaisuus ovat keskeisiä piirteitä. Näin diaspora- ja yhteisöarkistot eivät muodosta kokoelmassa erillistä kokonaisuutta, vaan ne sisältyvät siihen osana alueen historiaa.

Tutkimus tuo esiin Fisherin kuvaaman jännitteen suunnitelmallisen hankintapolitiikan ja lahjoittajien toimijuuden välillä. Vaikka Berkeleyyn suomalaisyhteisön arkiston vastaanottamista kokoelmaan edellytti se, että aineisto sopi Western Americana -kokoelman hankintapolitiikkaan, lahjoitusprosessi käynnistyi yksityisen tahon aloitteesta ja edellytti yhteisön yhteistyöhälyä.

Tämä osoittaa, että vaikka kokoelmapolitiikka ohjaa arkistolaitosten toimintaa, hankintojen toteutuminen on riippuvaista lahjoittajista. Julkisesti määritelty kokoelma- ja hankintapolitiikka voi ohjata potentiaalisia lahjoittajia sellaisiin arkistolaitoksiin, joihin heidän aineistonsa sopii. Jos arkistolaitokset sisällyttävät yhteisöjen ja siirtolaisarkistot hankintapolitiikkaansa jopa prioriteetiksi, näiden ryhmien arkistot on mahdollista hyväksyä osaksi arkistolaitosten kokoelmia, kun lahjoitusta tarjotaan. Fisher (2015) on kuvannut, että päätearkiston valinnassa lahjoittajien verkostoilla ja vertaisryhmien suosituksilla on merkitystä. Samoin Flinnin (2007) mukaan onnistunut yhteistyö yhteisöjen kanssa voi parantaa arkistolaitoksen mainetta yhteisöjen keskuudessa. Tällä on erityisesti merkitystä yhteisö- ja siirtolaisarkistojen kohdalla, jotka on Flinnin (2007, 2008) mukaan toisinaan sivuutettu osana kansallista arkistollista kulttuuriperintöä.

Koen, että yhteisön näkökulma arkistolahjoitukseen on keskeinen, mutta tässä tutkielmassa tutkimusaineiston perusteella jäi avoimeksi se, miten yhteisö itse koki arkistoprojektin lopputuloksen. Mikäli olisi ollut mahdollista, olisin laajentanut tutkimusta haastattelemalla Berkeleyyn useampia suomalaisyhteisön jäseniä sekä tallentamalla alueen muistitietoa. Tällainen aineisto olisi auttanut ymmärtämään paremmin, miten yhteisö kokee arkistonsa arvon ja millaisia merkityksiä sen siirtyminen osaksi arkistollista kulttuuriperintöä saa esimerkiksi identiteetin määrittelyn, saavutettavuuden ja omistajuuden näkökulmista.

Vaikka arvonmääritys esitetään arkistoteoriassa usein arkistoammattilaisten tekemänä arviointina, Barbara Craigin mukaan arvonmääritys ei rajoitu ammattilaisten toimintaan. Käytännössä myös yksilöt ja yhteisöt tekevät jatkuvasti valintoja siitä, mitä säilytetään ja mitä ei. (Craig 2005, 7–15.) Tältä pohjalta voidaan todeta, että Berkeleyyn suomalaisyhteisön arkiston arvonmääritys ei alkanut vasta institutionaalisten toimijoiden tullessa mukaan projektiin, vaan arkistolla oli jo aiemmin tunnistettu arvo yhteisön sisällä, mikä ilmenee siinä, että aineistoa oli säilytetty, vaikka se ei ollut enää aktiivisessa käytössä.

Arkiston siirtyminen pois aktiivisesta käytöstä selittää osaltaan lahjoituspäätöksen taustasyitä. Fisherin (2015) mukaan lahjoituspäätökseen vaikuttavat usein lahjoittajan käsitys sen kulttuuriperintöarvosta sekä halu turvata aineiston säilyminen. Lahjoittamiseen voi liittyä toive siitä, että oma arkisto säilyy osana kollektiivista muistia. Lisäksi tekijät, kuten tilanpuute tai rajalliset säilytysmahdollisuudet voivat vaikuttaa päätökseen siirtää aineisto pois yhteisön hallusta.

Archives at risk -käsitteellä viitataan aineistoihin, joiden säilyminen on epävarmaa erilaisten ympäristö- ja säilytysolosuhteisiin liittyvien riskien vuoksi (Bole 2018, 59). Berkeleyyn suomalaisyhteisön arkiston kohdalla aineisto oli kärsinyt kosteusvaurioista ja tuholaisista. Mahdollisuus konservointiin vaikutti päätearkiston valintaan, sillä Bancroftin kirjastossa aineisto käsiteltiin siten, että saatiin poistettua aineistosta pöly ja tuholaiset.

Lahjoittajien näkökulmasta arkiston sijoittumiseen vaikuttaa myös arkistolaitoksen maantieteellinen sijainti. Fisherin (2015) mukaan päätearkiston läheisyys mahdollistaa henkilökohtaisen vuorovaikutuksen arkistoammattilaisten kanssa ja tukee aineiston saavutettavuutta yhteisölle. Berkeleyyn tapauksessa yliopiston läheisyys mahdollisti lahjoituksesta neuvottelemisen kasvokkain sekä sen, että arkisto säilyi samassa kaupungissa osana sitä kontekstia, jossa se oli muodostunut.

Keskustelin 14.2.2026 Berkeleyyn yliopiston suomalaistaustaisen alumnin kanssa, joka oli hiljattain tutkinut järjestämäni ja kuvailemani arkistoa Berkeleyyn yliopiston kirjaston tutkijasalissa. Hän on kolmannen sukupolven Yhdysvaltojen länsirannikon suomalainen, joka on kiinnostunut tutkimaan Läntisten Yhdysvaltojen historiaa. Erityisesti Oregonin osavaltion Astorian kaupungin suomalaiset oli hänelle tuttu aihe. Hän antoi luvan kuvata hänen kokemustaan arkiston käyttäjän näkökulmasta. Hän piti Yhdysvaltojen länsirannikon suomalaisten yhteisöjen tutkimista tärkeänä, koska aihe on jäänyt vähälle huomiolle ja koki arkiston säilymisen yliopistossa arvokkaana. Hänen mielestään on tärkeää tarkastella mikä on ollut suomalaisten vaikutus Yhdysvaltojen yhteiskuntaan. Hän piti erityisesti suomalaisten osallisuutta osuuskauppaliikkeessä merkittävänä.

Hänen kuvauksen perusteella arkistoa oli vaikea löytää, koska hän ei aluksi saanut tietoa arkiston sijainnista Berkeleyyn yliopiston kokoelmassa. Hän ei löytynyt sitä yliopisto kirjastosta yleistajuisilla nimillä, kuten *Berkeley Finns*. Lisäksi aineisto oli tilattava etukäteen varastosta ja sitä sai käyttää lukusalissa rajallisesti. Näin arkisto ei ollut samalla tavalla välittömästi saavutettavissa kuin jos se sijaitsisi edelleen Berkeleyyn *The Finnish Hallilla*. Lisäksi henkilö ihmetteli, että miksi Astorian maja mainitaan aineistossa niin usein. Hän epäili, että ehkä arkisto sisälsi osittain Astorian majan arkistoja. Pidän epäilyä ymmärrettävänä, mutta uskon Astorian esiintymisen arkistossa usein johtuvan Astorian roolista UFKB&S-järjestön ”päämajana” (Grand Lodge). Esimerkiksi Henttonen kuvaa, että arkistonmuodostajan määrittely voi on osittain tulkinnallinen kysymys esimerkiksi organisaatioiden arkistojen eritasoisten hierarkkisten rakenteiden vuoksi. Lisäksi ajallinen ulottuvuus vaikeuttaa arkistonmuodostajan määrittelyä, koska ajan myötä organisaatorakenteet ja myös nimet muuttuvat. (Henttonen 2015, 80.)

Arkiston nimeäminen vaikuttaa arkiston löydettävyyteen sen kautta millä hakutermeillä aineisto on löydettävissä, tässä tapauksessa *Online Archive of California* -tietokannassa. Samalla arkiston nimeäminen on sidoksissa provenienssiperiaatteeseen, jossa arkistonmuodostajan määrittely on keskeistä. Berkeleyyn suomalaisyhteisön arkiston virallinen nimi *United Finnish Kaleva Brothers and Sisters, Berkeley Lodge No. 21 Records* perustuu siihen, että *Berkeley Lodge No. 21* on määritelty arkistonmuodostajaksi. *Berkeley Lodge No. 21* oli *The Finnish Hallin* perustaja ja se hallinnoija aikana, jolloin arkisto muodostui. Arkiston voi nähdä periytyneen *Berkeley Finnish Heritage Society*:lle, kun *The Finnish Hallia* hallinnoinut suomalainen yhteisö päätti erota UFKB&S-järjestöstä.

Vaikka arkistonmuodostajaksi on määritelty *Berkeley Lodge No. 21*, arkisto sisältää kuitenkin useiden *The Finnish Hallilla* eri aikoina toimineiden tahojen arkistoja, mikä heijastaa yhteisön toiminnan ajallista jatkumoa ja muuttuvia organisaatorakenteita. Arkiston nimeäminen esimerkiksi ”Berkeleyyn suomalaisten arkistoksi” olisi voinut parantaa aineiston löydettävyyttä. Samalla se ei kuitenkaan vastaisi tarkasti arkistonmuodostajaa provenienssiteorian näkökulmasta. Lisäksi Berkeleyyn suomalainen yhteisö ei ollut yhtenäinen eivätkä kaikki suomalaiset osallistuneet järjestötoimintaan. Näin arkistoa ei voida pitää kaikkia Berkeleyyn suomalaisia edustavana kokonaisuutena vaan niitä toimijoita, jotka käyttivät *Chestnutstreetin The Finnish Hallia*. Tässä tutkielmassa olen päätenyt itse käyttämään nimitystä ”Berkeleyyn suomalaisen yhteisön arkisto” vaikka valinta on yksikertaistava, sillä virallinen nimi *United Finnish Kaleva Brothers and Sisters, Berkeley Lodge No. 21 Records* on raskas.

Onneksi arkiston nimeäminen ei ole ainoa tapa vaikuttaa löydettävyyteen. Tietokantojen metatietoihin voidaan lisätä asiasanoja, kuten “*Berkeley Finns*” tai “*Finnish Hall*”, jotka tukevat aineiston löytymistä käyttäjien näkökulmasta. Nämä ovat kuitenkin arkistolaitoksen tekemiä ratkaisuja, joihin minulla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa muuten kuin viestimällä tilanteesta.

7.2 Skenaarioajattelu projektin lopputuloksen arvioinnissa

Berkeleyyn suomalaisen yhteisöarkistoprojektin lopputulosta on tarkastella vaihtoehtoisten skenaarioita hyödyntämällä. Skenaarioajattelun kautta paljastuu, että missä kokoelmassa tietty aineisto sijaitsee voi vaikuttaa arkiston saavutettavuuteen ja siihen ketkä voivat käyttää arkistoa. Erityisesti maantieteellinen sijainti vaikuttaa arkistojen käyttöön, mikäli arkistoa ei digitoida. Se, että päätearkisto ja kokoelma voi vaikuttaa siihen minkä alan tutkijat käyttävät sitä se voi vaikuttaa myös niihin tulkintoihin, joita arkistosta voidaan tehdä.

Berkeleyyn suomalaisten yhteisöarkiston lahjoitus Kalifornian yliopistoon, Berkeleyyn ei oltu ennalta päätetty vaan ratkaisu syntyi osana prosessia, johon vaikutti eri toimijoiden tekemä yhteistyö. Toteutuneen skenaarion etuna voi nähdä sen, että arkisto säilyy maantieteellisesti lähellä syntykontekstiaan, arkistossa, jossa arkisto oli mahdollista puhdistaa ja säilyttää arkistokelpoisesti. Arkiston säilyminen Berkeleyyn kaupungissa mahdollistaa sen, että se on suomalaisen yhteisön saavutettavissa, jonka lisäksi arkisto asettuu osaksi Berkeleyyn kaupungin historiaa, San Franciscon lahden alueen historiassa ja Kalifornian historiaa.

Toinen mahdollinen skenaario Berkeleyyn yhteisöarkistoprojektissa olisi ollut arkiston siirto osaksi Finnish American Historical Archive and Museum -kokoelmaa Michiganissa, joka on yksi merkittävimmistä suomalaista siirtolaisuutta dokumentoivista kokoelmista Pohjois-Amerikassa. Tässä kontekstissa arkisto olisi asettunut selkeämmin osaksi suomalaisen siirtolaisuuden laajempaa kokonaisuutta ja ollut todennäköisesti helpommin löydettävissä niille tutkijoille, jotka jo ennestään työskentelevät aihepiirin parissa. *Finnish American Historical Archive and Museum* olisi päätearkistona voinut palvella tutkijaa vahvemman suomalaisen siirtolaisuushistorian erityistuntemuksen kautta. (Fisher 2015, 104–105; Haastattelu 6.) Mutta tässä tapauksessa arkisto sijaitsi maantieteellisesti kaukana Berkeleyyn suomalaisesta yhteisöstä. Flinnin määritelmässä yhteisöarkisto voi olla kokoelma, joka kerää arkistoja tiettyyn yhteisöön liittyen (Flinn 2007, 152–153). Jos *The Finnish American Historical Archive* -kokoelman tulkitsee yhteisöarkistoksi, voisi ajatella, että osana tätä kokoelmaa Berkeleyyn suomalaisen yhteisön arkisto olisi pysynyt laajemman amerikansuomalaisen yhteisön hallussa. Samalla arkisto olisi kuitenkin irtautunut alkuperäisestä

maantieteellisestä ja paikallisesta kontekstistaan, mikä olisi voinut heikentää arkiston saavutettavuutta Berkeleyyn suomalaisille.

Kolmas teoreettinen vaihtoehto olisi voinut olla niin sanottu postkustodiaaninen malli, jossa arkisto olisi säilynyt yhteisön hallussa, mutta arkistoammattilaiset olisivat tukeneet sen säilyttämistä esimerkiksi asiantuntijuuden, metatiedon tuottamisen tai digitoinnin kautta. Tällainen ratkaisu olisi voinut vahvistaa yhteisön omaa toimijuutta ja säilyttää arkiston kiinteämmin osana yhteisökeskuksen historiaa ja yhteisön muistia. Tämä vaihtoehto ei toteutunut, koska aineisto vaati konservointia ja arkistokelpoisia säilytysiloja.

LÄHTEET

Aineisto

Kenttätömuistiinpanot:

Lähde 1: Kenttätöraportti 6.3.2018. Yläraakkola, Heini. Tekijän hallussa.

Lähde 2: Muistio 27.4.2017. Söderling, Ismo. Yläraakkola, Heini. Tekijän hallussa.

Lähde 3: Kenttätömuistiinpanot. Yläraakkola, Heini. Tekijän hallussa.

Lähde 5: Bancroftin kirjastossa laadittu kaksikielinen arkistolista. Yläraakkola, Heini. Tekijän hallussa.

Haastattelut:

Haastattelu 1: Siirtolaisuusinstituutin dosentti Ismo Söderling. 7.10.2020, Turku, Siirtolaisuusinstituutti, 1 tunti 11 minuuttia. Haastattelijana: Heini Yläraakkola. Tekijän hallussa.

Haastattelu 2: Sirpa Tuomainen, suomen kielen opettaja, 17.5.2022, 57 minuuttia. Haastattelijana: Heini Yläraakkola. Tekijän hallussa.

Haastattelu 3: Lotta Weckström, Language Coordinator, Continuing Lecturer, Finnsih, Department of Scandinavian. 16.3.2023, Turku ja Berkeley, 1 tunti ja 3 minuuttia. Haastattelijana: Heini Yläraakkola. Tekijän hallussa.

Haastattelu 4: Lara Michels, UC Berkeley Library, The Bancroft Library, Interim Head of Technical Services and Head of Archival Processing. 27.4.2022, Turku ja Berkeley, 49.46 minuuttia. Haastattelijana: Heini Yläraakkola. Tekijän hallussa.

Haastattelu 5: Eerik Hieta, Doctor of Philosophy (Ph.D.), history, University of California, Davis. 12.5.2020, Turku, 1 tunti ja 42 minuuttia. Haastattelijana: Heini Yläraakkola. Tekijän hallussa.

Haastattelu 6: Joanna Chopp, Archivist, Finnish American Historical Archive and Museum., 28.4.2025, Turku ja Hancock Michigan, 1 tunti 19 minuuttia. Haastattelijana: Heini Yläraakkola. Tekijän hallussa.

Verkkoaineistot:

Europeana -verkkosivut. Saatavissa: <https://www.europeana.eu/fi/about-us>. Viitattu 24.4.2026.

Finnish American Home Association. Saatavissa: <https://www.fahausa.org/>. Viitattu 24.4.2026.

GLBT Historical Society Museum & Archives. Saatavissa: <https://www.glbthistory.org/archives-about-visitor-info>. Viitattu 24.4.2026.

OAC (The Online Archive of California), University of California. Saatavissa:

<https://oac.cdlib.org/>. Viitattu 14.4.2026.

OAC, Collection Guide, United Finnish Kaleva Brothers and Sisters, Berkeley Lodge No. 21.

Saatavissa: Records. <https://oac.cdlib.org/findaid/ark:/13030/c83j3mb1>. Viitattu 24.4.2026.

The Finnish American Historical Archive, Finnish American Heritage Center, Finlandia Foundation

National. Saatavissa: <https://fahc.finlandiafoundation.org/archive/>. Viitattu 27.4.2026.

Old Finnish Hall, Toveri-Tupa. Saatavissa: <https://www.oldfinnishhall.org/>. Viitattu 24.4.2026.

Siirtolaisrekisteri, Siirtolaisuusinstituutti. Saatavissa:

<https://siirtolaisrekisteri.siirtolaisuusinstituutti.fi/>. Viitattu 28.4.2026.

The Finnish Hall. Saatavissa: <https://www.finnishhall.org/>. Viitattu 24.4.2026.

UC Berkeley Library, Bancroft Library, Western Americana Collection. Saatavissa:

<https://www.lib.berkeley.edu/visit/bancroft/western-americana>. Viitattu 22.4.2026.

Kirjallisuus

Adell-Gombert, Nicolas, Bendix, Regina, Bortolotto, Chiara & Tauschek, Markus 2016: *Between Imagined Communities and Communities of Practice : Participation, Territory and the Making of Heritage*. Göttingen: Universitätsverlag Göttingen.

Anderson, Benedict 2007: *Kuvitellut yhteisöt : nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Suomentanut Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino.

Bastian, Janette. A. 2003: *Owning Memory: How a Caribbean Community Lost Its Archives and Found Its History*. Westport, Conn: Libraries Unlimited.

Berkeley Historical Society & Museum 2025: *Berkeley History in Brief (to 2000)*.

<https://berkhistory.org/history-in-brief/>

Boles, Frank 2005: *Selecting & appraising archives & manuscripts*. Chicago: Society of American Archivists.

Brinkerhoff, Jennifer M. 2009: *Digital Diasporas: Identity and Transnational Engagement*. 1st edition. New York: Cambridge University Press.

Chandler, Raeven & Patoine-Hamel, Nicolas 2024: *California's Demographic Future: Ethnic & Racial Change in the School-Age Population*. University of California: eScholarship.

Cook, Terry 2011 (2009): The Archive(s) Is a Foreign Country: Historians, Archivists, and the Changing Archival Landscape. – *The American archivist* 74 (2), 600–632.

<https://doi.org/10.17723/aarc.74.2.xm04573740262424>

- Cook, Terry 2013: Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms. *ARCHIVAL SCIENCE*. 13(2–3), 95–120. <https://doi.org/10.1007/s10502-012-9180-7>
- Cook, Terry 2005: Macroappraisal in Theory and Practice: Origins, Characteristics, and Implementation in Canada, 1950–2000. *ARCHIVAL SCIENCE*. 5 (2–4), 101–161. <https://doi.org/10.1007/s10502-005-9010-2>.
- Corbin, Juliet & Strauss, Anselm L. 2014: *Basics of Qualitative Research : Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc. <https://resolver.vitalsource.com/9781483355597>.
- Craig, Barbara. L 2005: *Archival Appraisal: Theory and Practice*. München: K. G. Saur. <https://doi.org/10.1515/9783598440007>
- De Cesari, Chiara & Rigney, Ann 2015: *Transnational Memory : Circulation, Articulation, Scales*. Berlin, Germany; Boston, Massachusetts: Walter de Gruyter GmbH. <https://doi.org/10.1515/9783110359107>.
- Decker, Stephanie & McKinlay, Alan 2021: Archival Ethnography. Teoksessa Anne-Laure Fayard and Raza Mir (toim.) *The Routledge Companion to Anthropology and Business*. Routledge. 17–33. <https://doi.org/10.4324/9781003052456-2>.
- Derrida, Jacques, & Prenowitz, Eric 1995: Archive Fever: A Freudian Impression. *Diacritics*, 25(2), 9–63. <https://doi.org/10.2307/465144>
- Fisher, Rob 2015: Donors and Donor Agency: Implications for Private Archives Theory and Practice. *Archivaria* 79, 91–119.
- Flinn, Andrew 2007: Community Histories, Community Archives: Some Opportunities and Challenges. *Journal of the Society of Archivists* 28 (2), 151–76. <https://doi.org/10.1080/00379810701611936>.
- Flinn, Andrew 2008: Migrations, disputed heritages and multicultured identities. – *Archives & Manuscripts* 36(2), 54–75. <https://publications.archivists.org.au/index.php/asa/article/view/9969>.
- Geertz, Clifford 1973: *The interpretation of cultures : selected essays*. New York: Basic Books.
- Giannachi, Gabriella 2016: *Archive Everything: Mapping the Everyday*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Gilliland, Anne J & Halilovich, Hariz 2017: Migrating Memories: Transdisciplinary Pedagogical Approaches to Teaching about Diasporic Memory, Identity and Human Rights in Archival Studies. *Archival Science* 17 (1), 79–96. <https://doi.org/10.1007/s10502-016-9265-9>.

- Gracy, K. F. 2004. Documenting Communities of Practice: Making the Case for Archival Ethnography. *Archival Science* 4 (3–4), 335–365. <https://doi.org/10.1007/s10502-005-2599-3>.
- Ham, F. Gerald. 1981: Archival Strategies for the Post-Custodial Era. *The American archivist*. 44 (3), 207–216. <https://doi.org/10.17723/aarc.44.3.6228121p01m8k376>.
- Hakala, Petra & Saarenpää, Taina 2018. Arkistodiplomatian, vallan ja eettisten kysymysten äärellä: Yksityisarkistojen erityispiirteet arkistoalan ylemmässä koulutuksessa. Teoksessa Artukka, Topi & Keskinen, Jarkko & Saarenpää, Taina (toim.) *Kaupungin varjoissa, arkistojen valossa*. Turku: Sigillum.
- Heinilä, Jarno 2017: Berkeleyn amerikansuomalainen kulttuuriperintö odottaa järjestäjää. *Migration-Muuttoliike*, 43(2), 34. <https://siirtolaisuus-migration.journal.fi/article/view/89661>
- Henttonen, Pekka 2015. *Johdatus asiakirjahallinnan tutkimukseen*. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Hirvi, Laura 2013: *Identities in practice: A trans-Atlantic ethnography of Sikh immigrants in Finland and in California*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hirvi, Laura: 2012. Multi-sited Fieldwork Amongst Sikhs in Finland and California: Reaching the Offline via the Online. Teoksessa Hirvi, Laura and Snellman, Hanna (toim.), *Where is the Field? The Experience of Migration Viewed Through the Prism of Ethnographic Fieldwork*. Helsinki: SKS.
- Hoglund, A. William 1960: *Finnish Immigrants in America, 1880-1920*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Hourula, Richard 2025: The Early Days of Berkeley's Finntown, It Wasn't All Kahvia Ja Pullaa -- My Finnish Independence Day Speech. *Streams of Unconsciousness* [blogi]. <https://rikuwrites.blogspot.com/2025/12/the-early-days-of-berkeley-s-finntown-it.html>
- Hupaniittu, Outi 2021: Asiakirjallinen kulttuuriperintö. Teoksessa Hupaniittu, Outi & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Arkistot ja kulttuuriperintö*. Helsinki: SKS.
- Hupaniittu, Outi & Peltonen, Ulla-Maija 2021: Arkistot ja kulttuuriperintö. Teoksessa Hupaniittu, Outi & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Arkistot ja kulttuuriperintö*. Helsinki: SKS.
- Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika 2014: *Moniulotteinen etnografia*. Helsinki: Ethnos.
- Kiriakos, Carol Marie 2010: *The World Is My Workplace? The meaning of locality and distance for Finnish professionals in Silicon Valley*. Florence: European University Institute. <https://hdl.handle.net/1814/14712>.

- Korhonen, Mikael 2013: Private Digital Archives – Lost Cultural Heritage? Teoksessa Niemi, Hannu & Salo, Sinikka & Sipilä, Sinikka & Gustafsson, Dorrit & Linnovaara, Kristina (toim.) *Essays on Libraries, Cultural Heritage and Freedom of Information*. Helsinki: Kansalliskirjaston julkaisuja. 83–92.
- Kotilainen, Sofia 2014: Monikerroksinen muistelu- ja tallennusprosessien vaikutus muistitiedon tulkintaan etnografisessa historiantutkimuksessa. Teoksessa Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika 2014 (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Helsinki: Ethnos.
- Liimatainen, Tuire, Saramo, Samira & Siim, Pihla Maria 2025: *Laajentuva Siirtolaisuusarkisto. Ensimmäisiä askeleita kohti Suomeen suuntautuneen siirtolaisuuden tallentamista. Elore* 32 (1) <https://journal.fi/elore/article/view/159719/106016>.
- McKemmish, Sue, Gilliland-Swetland, Anne & Ketelaar, Eric 2005: ‘Communities of Memory’: Pluralising Archival Research and Education Agendas. *Archives and Manuscripts* 33 (1), 146–174. <https://publications.archivists.org.au/index.php/asa/article/view/9767/9761>.
- Nugent, Walter 1988: LIMERICK, ‘The Legacy of Conquest: The Unbroken Past of the American West’ (Book Review). *The Western historical quarterly* 19 (4). 449–450.
- Roe, Kathleen 2005: *Arranging & Describing Archives & Manuscripts*. Chicago: Society of American Archivists.
- Rolle, Andrew F. & Verge, Arthur C. 2014: *California: a history*. Chichester, West Sussex: Wiley.
- Schofer, Jerry. B. 1975: *Urban and rural Finnish communities in California 1860-1960*. San Francisco: R and E Research Associates.
- Shilton, Katie & Srinivasan, Ramesh 2007: Counterpoint: Participatory appraisal and arrangement for multicultural archival collections. *Archivaria* 2007 (63). 87–101.
- Spivak, G. *In Other Worlds: Essays in Cultural Politics*. New York: Routledge, 1988.
- Wollenberg, Charles 2008: *Berkeley : a city in history*. Berkeley: University of California Press.
- Yläräkkölä, Heini 2020: California Dreaming – Finns in California from the Gold Rush to Silicon Valley. *Migration-Muuttoliike*, 46(1), 40-44. <https://siirtolaisuus-migration.journal.fi/article/view/95559>